

Soudní a mimosoudní projednávání sporů (rozhodčí řízení a mediace)

sborník z kulatého stolu

Editoři:
Alexander J. Bělohávek
Daniela Kovářová



HT
BT

**Soudní a mimosoudní projednávání sporů
(rozhodčí řízení a mediace)**

záznam z kulatého stolu konaného 5. 12. 2013
doplňný vybranou judikaturou

Recenzenti:

prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc., JUDr. Tomáš Horáček, Ph.D.

Editoři:

prof. Dr. Alexander J. Bělohávek, JUDr. Daniela Kovářová

Grafika a sazba:

Július Muránsky

Výroba:

Grafotechna Plus, s. r. o.

Vydavatel:

JUDr. Karel Havlíček, Havlíček Brain Team, Přemyslovská 11, Praha 3
www.brainteam.cz



Vydání první
2014

ISBN 978-80-87109-52-6

Obsah

Úvodní slovo	7
Blok I. – Projednávání sporů v rozhodčím řízení	9
JUDr. Daniela Kovářová: Úvod diskuse u kulatého stolu	9
prof. Alexander Bělohávek: Základní otázky náhradních způsobů řešení sporů	9
Mgr. František Korbek: Soudní a mimosoudní rozhodování v rekodifikaci soukromého práva	13
JUDr. Zdeněk Des: Mimosoudní řešení sporů v judikatuře Nejvyššího soudu	15
JUDr. Ladislav Derka: Excesivní aplikační zásahy soudů do vykonatelnosti rozhodčích nálezů	18
prof. Alexander Bělohávek: Poznámky k dosavadní diskusi	19
JUDr. Kateřina Hornochová: Diskuse k judikatuře	19
JUDr. Luděk Lisse: Je rozhodčí řízení alternativou soudního rozhodování?	20
JUDr. Bohuslav Klein: Proč je ČR k rozhodčímu řízení tak nepřátelská	22
JUDr. Tomáš Sokol: Subjektivní pohled poškozeného rozhodčího soudu	25
Blok II.– Od arbitráže k soudu a k mediaci	27
JUDr. Daniela Kovářová: Úvod druhého bloku diskuse	27
prof. Alexander Bělohávek: K některým otázkám rozhodcovské funkce	27
Mgr. Petr Kalla: Odlišné stanovisko (dissenting opinion) v rozhodčím řízení	28
JUDr. Tomáš Lichovník: K problematice bagatelních sporů	30
JUDr. Luděk Lisse: Poznámky k dosavadní diskusi	31
JUDr. Jiří Všecká: Neznalost zákona stále neomlouvá?	31
JUDr. Daniela Kovářová: Poznámka k diskusi	33
Mgr. Šárka Hájková: Rozhodčí a mediační doložky	33
JUDr. Daniela Kovářová: O kvalitě právníků	34
prof. Alexander Bělohávek: Soudce – rozhodce – mediátor	35
JUDr. Jan Vyklický: Kvalita soudce po celou dobu jeho soudcovského mandátu	36
JUDr. Bohuslav Sedlatý: Mantinely mlčenlivosti advokáta	36
JUDr. Robert Němec: Kvalita soudce a rozhodce	40
JUDr. Jan Syka: Poznámka k diskusi	41
JUDr. Martina Doležalová: Etický kodex advokáta a mediátora	41
JUDr. Daniela Kovářová: Poznámka k diskusi	42
Slovo závěrem	43
Seznam účastníků kulatého stolu	44

Rejstříky	45
Úvodní poznámky k rejstříkům	45
Věcný rejstřík podle klíčových slov	45
Rejstřík citovaných předpisů (normativních aktů a jiných pramenů)	48
Rejstřík citované judikatury	49
Rejstřík odkazů na státy	50
Vybraná judikatura	51
Oprávněnost přezkoumávat exekuční titul (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012)	51
Sudiště v zahraničí (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1034/2012)	61
Princip rovnosti zbraní v rozhodčím řízení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011)	67
Včas uplatněná námitka (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2406/2011)	75
Rozhodčí doložka ve spotřebitelské smlouvě (náleží Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10)	79



Moderátoři a editoři sborníku

Prof. JUDr. et Ing. Alexander Bělohlávek



V roce 1991 absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a paralelně též studium na Ústavu mezinárodních vztahů a mezinárodního práva při Právnické fakultě UK. Do roku 1993 působil jako advokátní koncipient, v následujícím roce jako komerční právník a od roku 1994 je advokátem s vlastní praxí zaměřenou na ekonomickou oblast práva, průmysl, obchod a služby.

V roce 1992 získal titul Ing. v oboru mezinárodní ekonomické vztahy. V letech 1991 až 1996 působil na Právnické fakultě UK v Praze jako asistent a později odborný asistent na Ústavu autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního a na katedře obchodního a hospodářského práva. V roce 1996 získal hodnost docent a v roce 2001 hodnost profesor.

Od roku 1992 působí pedagogicky také na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava, na níž zastává funkci místopředsedy oborové rady a garanta pro doktorské disertační studium, od roku 2008 působí externě na katedře Mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. V roce 2012 byl jmenován profesorem pro mezinárodní právo a mezinárodní vztahy na Fakultě práva a veřejné správy WSM ve Varšavě, kde od října 2012 vede katedru mezinárodního práva.

Vedle výkonu advokacie je též činný jako rozhodce u řady rozhodčích institucí v České republice i v zahraničí. Působí také v jako člen a čelný představitel řady národních i mezinárodních organizací. Značně obsáhlá je jeho publikační činnost knižní i časopisecká, je autorem řady komentářů k zákonům a podílel se též na tvorbě legislativy.

JUDr. Daniela Kovářová



Absolvovala Právnickou fakultu univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (nyní Masarykova univerzita) v roce 1987 a po skončení koncipientské praxe se v listopadu 1989 stala advokátkou v Plzni.

V letech 2005 až 2008 působila jako vedoucí odboru výchovy a vzdělávání České advokátní komory. V letech 2008 až 2011 pracovala jako ředitelka Justiční akademie. V letech 2009 až 2010 vykonávala funkci ministryně spravedlnosti a předsedkyně Legislativní rady vlády.

Od března 2011 provozuje v Praze vlastní advokátní praxi zaměřenou na právo rodiny, opatrovnickou problematiku a dědictví.

V roce 2011 v nakladatelství Havlíček Brain Team založila odborný časopis *Rodinné listy*, jehož je též od počátku šéfredaktorkou. Je zkušební komisařkou pro advokátní zkoušky a zkoušky z mediace. Od roku 2011 působí jako odborná asistentka na katedře evropských studií, veřejné správy a práva Vysoké školy mezinárodních a veřejných vztahů v Praze. Působí dále jako členka Sekce pro advokátní tarif ČAK a přednáší problematiku advokátní etiky a tarifu, rodinného práva a dědictví.

Publikuje odborné články a fejetony v časopisech a denním tisku, je autorkou několika beletristických knih. Je členkou Mensy ČR a výboru Obce spisovatelů.

Úvodní slovo

1. Po bezmála roční přípravě se 5. prosince 2013 uskutečnila v Praze na půdě České advokátní komory a za její laskavé podpory, jakož i za podpory dalších institucí, které budou později citovány a bude jim vysloveno samostatné poděkování, závěrečná odborná akce Pražského právníckého podzimu, který se stává tradicí tuzemské právnícké scény. Jednalo se o historicky druhou akci, na které se k tématu náhradních způsobů řešení sporů, zejména rozhodčího řízení a do jisté míry též mediace, podařilo shromáždit excelentní představitele tuzemské právní praxe a vědy průřezově ze všech sektorů, tj. justice, advokacie, rozhodců a mediátorů, právní vědy, zástupců profesní samosprávy, podnikových právníků apod. První akce tohoto typu se konala na podzim roku 2005, od té doby se na ni podařilo navázat teprve právě v závěru roku 2013, kdy se v pražském Paláci Dunaj, zařízení České advokátní komory určeném pro vzdělávání, uskutečnil kulatý stůl zaměřený na soudní a mimosoudní projednávání sporů. Kulatý stůl organizovaný nakladatelstvím Havlíček Brain Team v rámci Pražského právníckého podzimu 2013 se uskutečnil za podpory významných partnerů – vedle České advokátní komory (ČAK)¹⁾ jimi byly Unie podnikových právníků,²⁾ Ústav práva a právní vědy a Česká (& Středoevropská) ročenka rozhodčího řízení.³⁾ Záštitu nad kulatým stolem převzal předseda České advokátní komory JUDr. Martin Vychopen. Hlavním mediálním partnerem kulatého stolu byl časopis Právní rádce. Mediálními partnery pak časopisy Soudce, Rodinné listy⁴⁾ a Bulletin advokacie.⁵⁾

2. Nutno podotknout, že se ihned na počátku tohoto kulatého stolu vytvořila profesionální a otevřená atmosféra a bylo poněkud na škodu, že nás neúprosný čas přinutil mnohé diskusní příspěvky zkrátit.

3. Pozitivní ohlasy na tuto akci přiměly editory sborníku ke dvěma rozhodnutím. Prvním byl závazek akci zopakovat, a to nikoliv jen jako kulatý stůl, nýbrž jako celodenní konferenci, která je zamýšlena na podzim roku 2014, a to rovněž v rámci Pražského právníckého podzimu. Druhým pak byl záměr vydat celý přepis průběhu kulatého stolu ve formě samostatné publikace, která se nyní stala skutečností, ačkoliv původně jsme uvažovali pouze o zveřejnění anotací či zkrácených informací v tuzemském odborném tisku, zejména v Rodinných listech, Bulletinu advokacie, Soudci a v Právním rádci.

1) Viz www.cak.cz.

2) Viz www.uppct.cz.

3) Viz též www.czechyearbook.org.

4) Viz Rodinné listy č. 2/2014, s. 17–26.

5) Viz Bulletin advokacie, 2014, č. 1–2, s. 90–91.

4. Tento sborník, jak ostatně již bylo předesláno, je tedy editovaným přepisem záznamu celého průběhu kulatého stolu o náhradních způsobech řešení sporů, přičemž všichni účastníci současně s publikováním svých příspěvků a diskusních poznámek vyslovili souhlas. Editoři, kteří kulatý stůl moderovali, však upozorňují, že jde o přepis upravený, tedy nikoliv doslovný. Těmito úpravami samozřejmě nebyl záznam nikterak zkracován a ani názory jednotlivých přednášejících modifikovány. Celá diskuse byla velmi živá, a proto se nelze divit, že přednášející reagovali na aktuální situaci, která se v průběhu kulatého stolu vyvinula. Snahou moderátorů a editorů této publikace tak bylo přizpůsobit záznam standardům pro psané projevy, na druhou stranu však nic neubrat na autenticitě. Mnohdy proto bylo nutno sáhnout k řešením kompromisním. Řada ojedinělých a snad i unikátních názorů a informací, které na akci zazněly, si skutečně publikaci zaslouží, což koneckonců potvrzují i recenzenti tohoto sborníku.

5. Výlučně z dílny editorů a moderátorů pak pocházejí poznámky pod čarou, věcný rejstřík, rejstřík odkazů na předpisy, na státy a na judikaturu. Při doplnění této části bylo účelem dodat publikované verzi záznamu z našeho kulatého stolu rovněž charakter odborného materiálu, použitelného pro teorii i odbornou praxi. Proto jsme se rozhodli připojit na závěr několik judikátů, o nichž se v diskusi nejčastěji hovořilo.

6. Editoři a moderátoři využívají tohoto úvodu, aby ještě jednou poděkovali za velkorysý patronát České advokátní komoře, jakož i sponzorům a především všem účastníkům kulatého stolu, ať již přednášejícím, či pasivně naslouchajícím. Ti všichni, bez ohledu na formu účasti, se zasloužili o unikátní atmosféru akce. Současně využívají této příležitosti, aby pozvali nejen účastníky kulatého stolu, nýbrž i širší odbornou veřejnost na zamýšlené pokračování ve formě odborné konference, která se plánuje na podzim 2014.⁶⁾

prof. Dr. Alexander J. Bělohlávek
JUDr. Daniela Kovářová

6) Konference je předběžně plánována jako akce Pražského právního podzimu 2014 na 21. 11. 2014.

Blok I. Projednávání sporů v rozhodčím řízení

JUDr. Daniela Kovářová, moderátorka

Úvod diskuse u kulatého stolu

7. Před dvaadvaceti staletími řekl římský dramatik a básník Publius Syrus: „*Kde vzniká příliš sporů, pravda se vytrácí.*“ Naše společnost je vůbec zvláštní a kamsi se nebezpečně řítí, vezmeme-li v úvahu vzrůstající počet soudních i jiných sporů. Na druhé straně – ne že by v minulosti ke sporům nedocházelo, o čemž nacházíme příklady v římském právu, ve filozofii, v historii nebo v umění. Možná jsou spory stejně staré jako lidstvo samo. My se však dnes budeme zabývat tím, jak soudně či mimosoudně spory řešit, neboť – jak napsal kdysi Lev Nikolajevič Tolstoj, „*hádky pomáhají spíše zatemňovat, než objasňovat pravdu,*“ I my si budeme mnohé objasňovat a vysvětlovat.

prof. Alexander Bělohlávek, moderátor

Základní otázky náhradních způsobů řešení sporů

8. Problematika náhradních způsobů řešení sporů je u nás často vymezována jako boj mezi justicí a rozhodci, boj mezi justicí a advokací. Já se domnívám, že to pravda není. Je podle mého názoru projevem výsostného nepochopení, jestliže někdo tuto problematiku takto zužuje. Osobně jsem velkým zastáncem justice, protože jsem v ní nějakou dobu strávil, v justici jsem začínal. A byť je to dnes déle než čtvrtstoletí, vždy zdůrazňuji, že po dobu svého velmi krátkého působení v justici jsem se naučil víc, než za pětadvacet let v advokátní praxi. A dodnes chovám k justici obrovskou úctu.

9. Doktorka Kovářová začala ve svém úvodu dvěma citáty. Já bych se od oné doby starověké posunul asi o osmnáct století dále. V jednom dokumentu, který záměrně nyní nspecifikuji, jsem objevil následující text: „*Veškeré spory, které by mohly vzniknout, budou řešit dva moudří muži, každého jmenuje jedna ze stran, přičemž tito dva se dohodnou na jednom, který případně vyřeší i jejich vzájemný spor.*“

10. Dnes bychom to označili za rozhodčí doložku, přitom dokument nesahá až do doby starověké, ale jde o poslední vůli George Washingtona. Podobných dokumentů, v nichž je obsažena dohoda o jiných způsobech řešení sporů, než za pomoci autoritativní moci veřejné, bychom samozřejmě našli řadu. Naším cílem dnes však je zabývat se spíše přítomností, budoucností a otázkami koncepčními. První oblastí je otázka charakteru a samotné podstaty rozhodčího řízení, a v této souvislosti též rozsahu aplikace procesních standardů, jinak použitelných a používaných v řízení před soudy, a také náhradních způsobů řešení sporů a hranic této aplikace. Chtěli bychom

se zabývat též postavením rozhodce, právě v návaznosti a v kontrastu na postavení soudce, včetně případné diskuse o etických pravidlech, o způsobu uplatňování práva při využívání náhradních způsobů řešení sporů.

11. Do tohoto rámce bychom rádi v rámci možností zakomponovali i jiné oblasti než rozhodčí řízení, které pravděpodobně u nás představuje stěžejní část toho, co se v praxi v literatuře označuje jako ADR, *Alternative Dispute Resolution*,¹⁾ to jest například mediace, která nyní dostala po posledních legislativních krocích v této oblasti zcela jiný ráz²⁾ a poněkud institucionalizovanou podobu. Na druhou stranu naším cílem je při dnešní akci spíše retardovat diskusi v některých oblastech, které jsou u nás sice vysoce sporné a diskuse je v nich poněkud agresivní.

12. Chtěli bychom se též zabývat otázkou hranic věcného rozsahu kontrolní funkce soudů ve vztahu k náhradním způsobům řešení sporů, například problematikou důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu. Zde bych rád zmínil jeden důležitý aspekt, s nímž v poslední době přišly některé soudy. Jde o to, že soudy jsou si vědomy, že není dána možnost věcného přezkumu rozhodčích nálezů v řízeních o zrušení rozhodčích nálezů.³⁾ Proto jsem byl velmi překvapen, že zejména v rozhodnutích za poslední přibližně tři roky se objevuje jiný trend – rušit rozhodčí nálezy proto, že se rozhodci nevyřadili se všemi důkazy.⁴⁾ To v mnoha případech fakticky znamená věcný přezkum.

1) Náhradní způsoby řešení sporů.

2) Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci).

3) Podle § 31 a násl. rozhodčího řádu.

4) Jde o jistý trend, který lze vysledovat přibližně od roku 2010, v němž je vyžadováno, aby se rozhodci v rozhodčím nálezu podrobně zabývali tím, proč odmítli určitý důkaz. I to je totiž zásahem do posouzení věci samé. Nejde o nic jiného než *a contrario* (ze zrcadlového pohledu) o stejnou situaci jako o hodnocení provedeného důkazu. Podíváme-li se oním zrcadlovým pohledem, dostali bychom se procesní logikou a při zohlednění zájmu přezkumu ve věci samé, který se vztahuje i na hodnocení provedených důkazů, paradoxně k závěru, že riziko zrušení rozhodčího nálezu se snižuje tím, čím více důkazů rozhodci provedou, bez ohledu na to, zda vůbec a jak je budou hodnotit. Jde sice o typický rozdíl mezi otázkou, jež je předmětem práva procesního, a tou, která spadá do oblasti hmotněprávní (skutkového a právního hodnocení), a důvody pro zrušení rozhodčího nálezu se opírají o procesní standardy, přesto je však takový závěr nepřijatelný. Z tohoto pohledu je tak nutné to, v jaké míře se rozhodci zabývali a zejména v jaké míře odůvodnili odmítnutí navrženého důkazu, spíše podřadit pod to, co je vyloučeno z přezkumu soudem. V opačném případě by nezbylo než doporučit rozhodcům, aby dle možnosti provedli pro jistotu veškeré důkazy navržené stranami, což by však bylo v rozporu se zásadami hospodárnosti, flexibility a autonomie rozhodců. Předmětný trend, který nelze nepozorovat, je tak podle autora poněkud excesivní. Jde ovšem o důsledek toho, že soudy ne vždy reálně hodnotí průběh rozhodčího řízení, a je vcelku pochopitelné, že nejsou schopny vstoupit do úlohy rozhodce. V každém případě pokusy o širokou aplikaci standardů občanského soudního řízení na řízení rozhodčí jsou vskutku excesem ve srovnání se zahraniční praxí. Autorovi není znám jediný stát, který by se byl jen pokoušel aplikovat standardy předpisů o civilním řízení soudním na posuzování průběhu rozhodčího řízení. To však neznamená, že by se rozhodci žádnými důkazními návrhy neměli zabývat; opak je pravdou a přiměřené zdůvodnění případného odmítnutí je přirozeně nezbytné. Je však více než sporné, zda soudy mohou takové zdůvodnění zkoumat, neboť i přes procesní charakter tohoto rozhodnutí je jeho přezkum v zásadě přezkumem hodnocení důkazů (což se – byť z formálního hlediska – týká i odmítnutí důkazu). V tomto směru již takové hodnocení z pohledu zákazu *révision au fond* může takový zákaz překračovat a v trendu, o němž se autor výše zmiňuje, již očividně překračuje, na rozdíl od dřívější praxe, která plně odpovídala praxi mezinárodní a vycházela ze samotné podstaty rozhodčího řízení, jako např. dle usnesení Nejvyššího soudu z 11. září 2007, sp. zn. 32 Odo 366/2006.

13. Rád bych ještě uvedl problematiku, o které bychom zde chtěli diskutovat. Domnívám se sice, že náhradní způsoby řešení sporů, a zejména rozhodčí řízení, jsou mnohdy velmi účelné, nejsou však všelékem. Největší chybou je snažit se automaticky aplikovat pouze náhradní způsoby řešení sporů. Diverzifikace v této oblasti je nutná. Stejně tak jako považují za velký nešvar to, že rozhodčí doložky se používají zcela automaticky bez odpovídajícího přizpůsobení konkrétnímu právnímu vztahu. Právě rozhodčí doložky jsou příkladem toho, kdy je zapotřebí diverzifikovat, kdy je zapotřebí se vždy zamyslet, jak by tato doložka pro konkrétní případ měla být koncipována. Státy tak bojují o to, které z nich poskytnou lepší podmínky pro náhradní způsoby řešení sporů.

14. Zmínil bych jen několik příkladů, přičemž nemusím chodit do exotických oblastí. Švýcarsko, Bulharsko, Belgie a nově i Rakousko – všechny zmíněné státy upravují své předpisy o náhradních způsobech řešení sporů a zejména o rozhodčím řízení tak, aby byly co nejpřijatelnější a aby tyto předpisy a dané státy představovaly co největší lákadlo, mám-li použít tohoto poněkud zjednodušeného výrazu, totiž aby strany domicilovaly své spory právě do těchto států, tedy aby tyto státy byly místem rozhodčího řízení. Všechny tyto státy postupně například zavedly jednoinstanční řízení v souvislosti s kontrolní funkcí ve vztahu k rozhodčímu řízení, zejména při rozhodování o návrzích na zrušení rozhodčích nálezů. Všechny jmenovitě zmíněné státy totiž centralizovaly rozhodovací praxi na úrovni nejvyšších soudů.

15. Ve Švýcarsku je to Nejvyšší soud konfederace, přičemž je to právě Švýcarsko, které tuto praxi zavedlo historicky nejdříve ze všech zemí. Následně, což málokdo ví, je to Bulharsko, které má rozsáhlé zkušenosti s rozhodčím řízením. Bulharsko je také jediným státem, který se na úrovni ústavního soudnictví zabýval tím, zda a do jaké míry jednoinstančnost řízení o návrzích na zrušení rozhodčích nálezů případně odporuje ústavním principům či nikoliv. Je to také jediný stát, který dal precízní odpověď na takto položenou otázku s vynikajícím odůvodněním. Bulharský ústavní soud totiž konstatoval, že součástí ústavních principů je pouze právo obrátit se na soud, ale nikoliv instančnost řízení, neboť instančnost je již předmětem úpravy.⁵⁾

16. Všechny zmíněné státy mají pozitivní zkušenosti, neboť eliminovaly negativní efekt, kdy rozhodčí řízení může proběhnout velmi rychle, ale následné řízení o zrušení rozhodčího nálezu, včetně dovolacího řízení, či dokonce přezkum u ústavního soudu, zabere pět, šest, někdy i deset let, čímž se eliminuje výhoda rychlosti postupu při náhradních způsobech řešení sporů. Kromě toho koncentrace postupu při výkonu kontrolní funkce vůči rozhodčímu řízení u jedné instance má zásadní výhodu spočívající v tom, že judikatura je konstantní, jasná a všeobecně známá. To

5) Rozhodnutí Ústavního soudu Bulharské republiky č. 9, sp. zn. 15/2002, z 24. října 2002, publikované rovněž ve Státním věstníku (*Dyrzhaven vestnik*) č. 102, ze dne 1. 11. 2002. Rozhodnutí je dostupné rovněž elektronicky na adrese <http://lex.bg/laws/ldoc/521957377> a na portálu Ústavního soudu Bulharské republiky <http://www.constcourt.bg>.

je ostatně argument, který často zaznívá právě v Rakousku a Švýcarsku, které mezi sebou dlouhodobě bojují o vytvoření co nejpříznivějších podmínek pro rozhodčí řízení. Nová úprava zjednodušující řízení a snižující počet instancí v rámci kontrolní funkce soudu nabývá v Rakousku platnosti⁶⁾ 1. ledna 2014. Rozhořel se tak obrovský teritoriální boj mezi Rakouskem a Švýcarskem, kdo poskytne výhodnější podmínky pro rozhodčí řízení. V Rakousku šli dokonce ještě dál tím, že omezili výši soudních poplatků. Řízení o zrušení rozhodčích nálezů ve Švýcarsku stojí padesát tisíc franků, přičemž tato částka může být zvýšena až na dvojnásobek. Rakousko stanovilo horní hranici 5000 €.

17. Rád bych ovšem zmínil ještě jednu věc, protože se domnívám, že přece jenom pravděpodobně, jak by klasik řekl, „něco je *shnilého ve státě dánském*“. Musíme se totiž zamyslet nad tím, zda je justice dnes opravdu schopna v plném rozsahu ochránit práva a oprávněné zájmy, a to zejména z důvodů komplikovanosti procesu. Rád bych na tomto místě zmínil pilotní rozhodnutí ESLP ve věci *Sürmeli v. Německo*,⁷⁾ když se proti Německu začaly množit stížnosti u ESLP, proto byl vybrán jeden případ pro pilotní rozhodnutí. Právě ve věci *Sürmeli v. Německo* ESPL konstatoval, že německé právo a německé soudnictví, s nímž se snaží právo a soudnictví mnoha zemí srovnávat jako se zářným příkladem fungujícího právního systému, dnes již není schopno zajistit skutečně efektivní ochranu zejména civilních práv při uplatňování civilněprávních nároků. Je to právě Německo, jehož právní praxe do roku 1998 zastávala názor, že rozhodčí řízení je příliš drahá a zbytečná komedie, po novelizaci civilního procesního řádu, zejména Knihy 10, v roce 1997 zaznamenalo neuvěřitelný boom právě v oblasti rozhodčího řízení. Přece jen se pravděpodobně dostáváme i v globálním kontextu do fáze, v níž je zapotřebí uvažovat o tom, zda a jakou skutečně roli hraje rozhodčí řízení a jakou roli hrají vůbec náhradní způsoby řešení sporů.

18. V závěru tohoto vystoupení bych rád zmínil, že vedle statusu náhradních způsobů řešení sporů a rozhodčího řízení považuji za velmi důležitou otázku rozsahu aplikace předpisů použitelných jinak na řízení před soudy právě v těchto jiných způsobech řešení sporů, zejména v rozhodčím řízení. V mezinárodní praxi i v národní praxi

6) Záměrně nebylo použito výrazu „účinnost“, neboť v národní praxi se jen výjimečně rozlišuje mezi platností a účinností tak, jak je tomu třeba v České republice.

7) Rozhodnutí ESLP, sp. zn. 75.529/01, z 8. června 2006 (ve věci *Sürmeli v. Německo*). Za zmínku stojí, že německé ústavní právo se k zásadě práva na rychlé řízení před nezávislým a nestranným soudem ostatně plně hlásí, a dokonce toto právo výslovně zakotvuje v ústavách některých spolkových zemí (například čl. 51 odst. 4 ústavy země Braniborsko /Německo/ apod.). Srov. například *Council of Europe, Venice Commission. Can Excessive Length of Proceedings be Remedied? (Science and Technique of Democracy)* 2007, s. 164. V poslední citované publikaci je obsažena podrobná analýza s národními zprávami členských zemí Evropské úmluvy o lidských právech. Jen stěží lze přehlédnout, že situace ohledně délky řízení, procesních překážek a dalších problémů s uplatňováním práva před soudy existuje ve většině zemí. Mnohdy jde o opakované a extrémní excesy; je navíc horší, že tyto problémy vznikají stále častěji a délka řízení se neustále prodlužuje, a to právě i ve vyspělých zemích s tradiční demokracií a vyspělým soudním systémem a infrastrukturou.

mnoha zemí je dokonce použití takových předpisů stanovených pro řízení před soudem v rozhodčím řízení v zásadě vyloučeno. Přitom pro příklady nemusíme chodit příliš daleko. Zůstaňme u okolních zemí, našich sousedů, kde je zcela běžné, že právní úprava výslovně vylučuje použitelnost těchto předpisů právě na rozhodčí řízení. Takto třeba v Německu či Rakousku, kde je úprava rozhodčího řízení zakomponována dokonce ve zvláštní části občanských soudních řádů, být právě v nich obsažená úprava pro řízení před soudem se na řízení před rozhodci nepoužije. Běžně se v mezinárodní praxi setkáváme s tím, že rozhodci a následně při kontrolní funkci i soudci striktně odmítají použít procesní pravidla předvídaná pro řízení před soudy i na řízení před rozhodci.

19. Nesmíme zapomínat ani na to, že řízení před soudy v rámci výkonu kontrolní a pomocné funkce není řízením podle občanského soudního řádu, nýbrž je to primárně řízení podle zvláštních předpisů o rozhodčím řízení, tedy v České republice řízení podle zákona o rozhodčím řízení. Teprve subsidiárně jde o řízení podle občanského soudního řádu.

Mgr. František Korbel, advokát

Soudní a mimosoudní rozhodování v rekodifikaci soukromého práva

20. Po dvanácti letech společného úsilí, na kterém se podílely stovky odborníků a několik různých politických vlád, nastane za pár dní účinnost nové rekodifikace soukromého práva a zcela nepochybně nám přinese celou řadu nových sporů, čili obrovské množství materiálu k soudnímu i mimosoudnímu řešení. Každé právo s sebou pochopitelně generuje potenciál nedohody, konfliktu a vzniku sporu a jasné je, že důsledek bude pro soudy zatěžující. Co všechno tomu rozšíření okruhu sporných situací může přispět?

21. Praktickým důsledkem bude obrácení podstaty absolutní neplatnosti na platnost, respektive v případě situací, kdy neplatnost bude vyžadovat smysl a účel zákona, na neplatnost relativní. To, co bylo dříve řešitelné v justici poměrně jednoduše, ale na druhé straně formalisticky a alibisticky tím, že spor se vyřeší nalezením absolutní neplatnosti a v podstatě nerozhodnutím sporu, který někde v jádru mezi účastníky existoval, skončí, protože jednání má být spíše platné než neplatné. Má-li být neplatné, pak pouze tehdy, vyžaduje-li to smysl zákona, a rovněž v takovém případě bude neplatné pouze relativně.

22. Značný rozsah sporů zcela nepochybně vyvolá také omezení formálnosti právního jednání v občanském zákoně. Uvolní-li se jednání o smlouvě, můžeme si dohodnout to, jak smlouva vzniká. Pak bude moci vznikat smlouva třeba jenom jednostrannou nabídkou a faktickým plněním. V celé řadě situací, kde se doposud vyžadovala písemná forma smlouvy, tento požadavek není, anebo je, ale nemá důsledky v podobě absolutní neplatnosti. Má důsledky buďto v podobě relativní neplatnosti, anebo dokonce žádné, v podobě například faktického nájmu.

Mgr. František Korbek, Ph.D.



Advokát a partner Advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners, specializující se na veřejnou správu, správní právo a legislativu, s dlouholetou praxí ve vrcholných funkcích veřejné správy a bohatou publikační a lektorskou činností, vysokoškolský učitel na katedře správního práva a právní vědy Právnické fakulty Západočeské univerzity.

O Mgr. Františku Korbekovi moderátor kulatého stolu prof. Bělohávek řekl: „*Magistr Korbek zařitoval v rámci resortu spravedlnosti přípravu a veškeré legislativní práce na poslední velké novely zákona o rozhodčím řízení, schválené v samotném závěru roku 2011 (zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony).*“

23. Spory a komplikace jistě vyvolají neurčité právní pojmy, kterých je nový občanský zákoník plný. A nemám teď na mysli mediálně vděčné úsměvné příklady, že není-li jasné, kolik dobytka se má pást na trávě, má být počet průměrný, a není-li stanovena doba pastvy, řídí se místní zvyklostí. Ale mám na mysli například náhradu škody, kdy se nově přiznává náhrada nehmotné újmy v situacích, kdy ji dosud právo vůbec neznalo. Ale i náhrady újmy na zdraví, kdy máme zrušené jednoznačné tabulky a dostáváme se do prostředí značně vágního, kdy soud má rozhodnout tak, aby dostatečně odčinil újmu, aby rozhodl podle zásady slušnosti, aby odčinil i způsobené duševní útrapy poškozenému.

24. V poslední fázi se však vysoké nároky zcela nepochybně kladou na soudy, a to zejména do doby, než se vyvine určitá praxe, byť ta se v judikatorní i další činnosti justice vlastně vyvíjí již dnes. Takže k náhradě škody máme metodiku, kterou do konce roku vytvoří Nejvyšší soud se společností pro medicínské právo.

25. V mnoha jiných případech, jako je ztráta radosti z dovolené, můžeme využít to, co se používá v zahraničí, například *Frankfurtské tabulky*⁸⁾ a celou řadu dalších podpůrných materiálů. Je to ale v podstatě jen jeden z důkazů, není to nic závazného pro soud. Je tedy jasné, že strana, která nebude spokojená s rozhodnutím, bude argumentovat a využívat opravné prostředky dál a dál.

26. Jistým specifikem jsou nové možnosti intervence soudu do smluvního vztahu v podobě nové úpravy *hardshipu* v § 1764 občanského zákoníku. V případě pozdější změny okolností, která zakládá hrubý nepoměr mezi právy a povinnostmi stran, bude mít soud pravomoc na základě návrhu jedné či druhé strany vstoupit do smluvního vztahu, a nejenom vyhovět nebo zamítnout žalobu, ale bude to soud, který by měl nahradit textaci smlouvy a smlouvu změnit.

8) Jde o nástroj používaný německými soudy od 80. let minulého století, který nalezl uplatnění i v řadě jiných zemí. Podle tarifkace v tomto materiálu používaném se obvykle stanoví určitá sleva v závislosti na druhu a intenzitě nedostatku.

27. Můžeme se dohodnout na celé řadě řešení, která by byla sporná či dokonce neplatná podle starého práva. Můžeme provést cesi smlouvy tam, kde vidíme, že by vznikl spor, který z různých důvodů nejsme schopni řešit s protistranou. Nový občanský zákoník podporuje též institut mediace tím, že stanoví výslovné stavění hmotněprávních promlčecích lhůt a počítá samozřejmě s činností rozhodce. Ve společných ustanoveních říká, že to, co platí pro uplatnění práva u soudu, platí obdobně pro uplatnění práva u rozhodce. Tam, kde je sjednána rozhodčí doložka, nástroje více či méně platí i pro rozhodce.

28. V konečné fázi hlavní břemeno zcela jistě dopadne na civilní soud. Ruší se dvoukolejnost závazkového práva, ruší se nebo omezují spory o příslušnost. Privatizuje se částečně agenda obchodního rejstříku, ale na druhé straně soudy budou muset rozhodovat i nové spory, vyplývající z nových možností a práv. Zároveň se posiluje judikatura. Podívejme se do paragrafu 13, kde se nově zakládá další pramen práva v podobě judikatury a v podobě subjektivního práva každé osoby na to, aby jeho případ, který se shoduje s jiným případem v podstatných znacích, byl posuzován a rozhodnut shodně.

JUDr. Zdeněk Des, soudce

Mimosoudní řešení sporů v judikatuře Nejvyššího soudu

29. Původně jsem chtěl pohovořit o historii vzniku známého rozhodnutí našeho velkého senátu sp. zn. 1 Cdo 1945/2010,⁹⁾ nicméně po vystoupení pana profesora svůj příspěvek trošku obměním a seznámím vás s některými rozhodnutími, která byla vydána v poslední době. Velký senát přijal usnesení ze dne 10. července 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Toto rozhodnutí bylo už projednáno i v kolegiu 13. listopadu 2013. Senát řešil otázku platnosti rozhodčích doložek v souvislosti s exekučním řízením, respektive s výkonem rozhodnutí, a dospěl k závěru, že v případě, že rozhodce byl určen odkazem na tzv. rozhodčí řád, vydaný právníckou osobou, která není státním rozhodčím soudem, zřízeným na základě zákona,¹⁰⁾ rozhodčí nález není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu, podle něhož by mohla být nařízena exekuce, jelikož rozhodce určený na základě absolutně neplatné rozhodčí doložky neměl k vydání rozhodčího nálezu podle zákona o rozhodčím řízení pravomoc. Byla-li již exekuce v takovém případě přesto nařízena a zjistí-li soud

9) Usnesení Nejvyššího soudu z 11. května 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010. Usnesení bylo publikováno rovněž ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 121/2011 a stalo se předmětem řady odborných diskusí v publikované podobě, jakož i verbálně na mnoha odborných fórech.

10) Viz § 13 odst. 1 rozhodčího řádu. V souvislosti s tímto ustanovením je vhodné poznamenat, že:

– do 31. března 2012 bylo účinné toto znění citované úpravy: *(1) Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona ...*

– od 1. dubna 2012 je ve smyslu zákona č. 19/2012 Sb. účinné toto znění: *(1) Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze jiným zákonem nebo jen tehdy, pokud jejich zřízení jiný zákon výslovně připouští.*

JUDr. Zdeněk Des



Soudce Nejvyššího soudu, specializující se na oblast obchodního práva, zkušební komisař pro advokátní zkoušky, přednášející problematiku obchodního práva

pro soudce, justiční čekatela, advokáty a advokátní koncipienty.

O JUDr. Zdeňku Desovi moderátor kulatého stolu prof. Bělohávek řekl: „Právě tohoto soudce můžeme považovat za někoho, kdo na úrovni našeho nejvyššího soudnictví reprezentuje onu pomyslnou judikatorní praxi při výkonu kontrolní funkce k náhradním způsobům řešení sporů, k rozhodčímu řízení.“

dodatečně nedostatek pravomoci orgánu, který exekuční titul vydal, je třeba exekuci zastavit. Takže velký senát vlastně dospěl k závěru, že otázku platnosti rozhodčí smlouvy je třeba posuzovat i v exekučním řízení a s důsledky, které jsou obsaženy v právních závěrech tohoto rozhodnutí.

30. Dalším rozhodnutím, které zmíním, je rozsudek z 9. května 2012, sp. zn. 23 Cdo 3728/2011, který byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 100/2012.

31. Senát řešil otázku posouzení včasnosti podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezů, respektive doplňování rozhodujících skutečností, obsahujících další důvody zrušení rozhodčího nálezů podle ustanovení § 31 zákona o rozhodčím řízení, a dospěl k závěru, že ustanovení § 32 zákona o rozhodčím řízení ve znění před

novelou provedenou zákonem č. 19/2012 Sb. je významné pouze z hlediska posouzení včasnosti podání samotného návrhu na zrušení rozhodčího nálezů,¹¹⁾ avšak nemůže představovat omezení procesních práv žalobce, doplňovat rozhodující skutečnosti, obsahující další důvody zrušení rozhodčího nálezů podle ustanovení § 31 zákona o rozhodčím řízení, protože omezení práva je doplňovat mohou představovat pouze zákonné procesní limity stanovené podle občanského soudního řádu.

11) Ustanovení § 32 rozhodčího řádu:

- do 31. března 2012 bylo účinné toto znění citované úpravy: (1) *Návrh na zrušení rozhodčího nálezů soudem musí být podán do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezů té straně, která se zrušení rozhodčího nálezů domáhá, nestanoví-li tento zákon jinak.* (2) *Podání návrhu podle odstavce 1 nemá odkladný účinek na vykonatelnost rozhodčího nálezů. Na žádost povinného může však soud vykonatelnost rozhodčího nálezů odložit, jestliže by neprodleným výkonem rozhodčího nálezů hrozila závažná újma.*
- Od 1. dubna 2012 je ve smyslu zákona č. 19/2012 Sb. účinné toto znění: (1) *Návrh na zrušení rozhodčího nálezů soudem musí být podán do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezů té straně, která se zrušení rozhodčího nálezů domáhá, nestanoví-li tento zákon jinak. Byl-li rozhodčí nález vydán ve sporu ze spotřebitelské smlouvy a návrh na jeho zrušení podal spotřebitel, soud vždy přezkoumá, zda nejsou dány důvody pro zrušení rozhodčího nálezů podle § 31 písm. a) až d) nebo h).* (2) *Podání návrhu podle odstavce 1 nemá odkladný účinek na vykonatelnost rozhodčího nálezů. Na žádost povinného může však soud vykonatelnost rozhodčího nálezů odložit, jestliže by neprodleným výkonem rozhodčího nálezů hrozila závažná újma nebo jestliže je z návrhu na zrušení rozhodčího nálezů možné usuzovat, že je důvodný.* (3) *Pokud návrh na zrušení rozhodčího nálezů podá spotřebitel, soud přezkoumá, zda nejsou dány důvody pro odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezů podle odstavce 2, aniž by o to spotřebitel žádal. O odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezů soud do 7 dnů od podání návrhu; po tuto dobu nelze rozhodčí nález vykonat.*

32. Dalším rozhodnutím, jež považuji za potřebné zmínit, je rozsudek z 27. února 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011, v němž bylo posuzováno, zda rozhodce má či nemá pravomoc posuzovat obranu žalovaného, kterou uplatňuje žalovaný svou pohledávkou k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce. Rozhodce dospěl k závěru, že v tomto případě nemá pravomoc posuzovat tuto obranu žalovaného. Naopak my jsme zaujali názor, že pokud rozhodce dovedl, že nemá pravomoc k posouzení obrany žalovaného, odňal tím účastníku možnost věc před rozhodci projednat.

33. Dalším rozhodnutím je rozsudek sp. zn. 23 Cdo 2406/2011 z března 2013, v němž byla posuzována otázka námitky neplatnosti rozhodčí smlouvy. Toto rozhodnutí stanoví, že námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy, včas uplatněná v rozhodčím řízení, má za důsledek, že z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení se tato námitka vztahuje i na jiné důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy, než které byly v této námitce skutkově popsány. Včas vznesená námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy se vztahuje i na jiné důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy, než které byly případně popsány.¹²⁾

34. Konečně čerstvé rozhodnutí z 30. září 2013,¹³⁾ sp. zn. 23 Cdo 1034/2012. Strany si dohodly, že jejich spor bude řešen zahraničním rozhodčím soudem,¹⁴⁾ nicméně fakticky řízení probíhalo v České republice.¹⁵⁾

35. Šlo o posouzení, zda je dána pravomoc českých soudů pro řízení o jeho zrušení podle zákona o rozhodčím řízení. My jsme dovedli, že pokud si subjekty se sídlem v České republice dohodly, že případný spor bude rozhodovat zahraniční rozhodčí soud¹⁶⁾ s tím, že místo konání rozhodčího řízení bylo sjednáno v zahraničí,¹⁷⁾ rozhodčí nález v takovém případě není tuzemským rozhodčím nálezem a není dána pravomoc českých soudů pro řízení o jeho zrušení podle zákona o rozhodčím řízení,¹⁸⁾ na čemž nic nemění, že ústní jednání v rámci rozhodčího řízení se konalo v Praze.¹⁹⁾

12) Shodně též právní věta na portálu Nejvyššího soudu.

13) Je však zapotřebí poznamenat, že na toto rozhodnutí navazuje jedno další rozhodnutí, a to rozsudek Nejvyššího soudu z 27. listopadu 2013, sp. zn. 23 Cdo 2542/2011, který dává rovněž průchod tzv. subjektivní internacionalizaci rozhodčího řízení v důsledku dohody stran o místě řízení podle § 17 RozŘ. Rozsudek z 27. listopadu 2013, sp. zn. 23 Cdo 2542/2011, se odvolává na usnesení Nejvyššího soudu z 30. září 2013, sp. zn. 23 Cdo 1034/2012, je však zřejmě ještě významnější proto, že v daném pozdějším rozhodnutí (z 27. listopadu 2013) byla akceptována subjektivní internacionalizace sporu probíhajícího mezi dvěma tuzemci, a to fyzickou osobou s bydlištěm v České republice a právnickou osobou se sídlem v České republice, přičemž z obsahu daného rozhodnutí Nejvyššího soudu dostupného na portálu soudu nevyplývá, že by ve věci existoval jiný mezinárodní (nadmárodní) prvek než právě stranami sjednané místo řízení mimo Českou republiku, tedy mezinárodní prvek výlučně subjektivní povahy.

14) Srov. § 17 rozhodčího řádu.

15) V tomto případě šlo o místo projednávání, tj. například místo konání ústního jednání. Strany však neprovedly změnu dohody o místě řízení ve smyslu § 17 rozhodčího řádu, které bylo v tomto případě ve Vídni (Rakousko).

16) V tomto případě Mezinárodní rozhodčí soud při ICC (Mezinárodní obchodní komoře v Paříži).

17) Místem řízení byla podle dohody stran Vídeň (Rakousko).

18) Tj. není dána pravomoc tuzemských soudů k řízení podle § 31 a násl. rozhodčího řádu.

19) Je nutné poznamenat, že stranami sporu byly jednak právnická osoba se sídlem na Slovensku a jednak právnická osoba se sídlem v Praze.

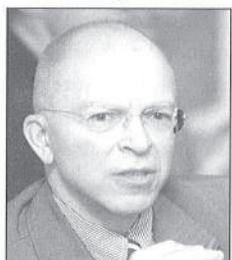
JUDr. Ladislav Derka, soudce

Excesivní aplikační zásahy soudů do vykonatelnosti rozhodčích nálezů

36. Chtěl bych reagovat na jeden ze zmíněných judikátů, a to usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Zarazilo mě, že rozhodnutí zcela mlčí o eventuální aplikaci § 35 zákona o rozhodčím řízení. Ve věci vedené pod sp. zn. 12 Cmo 496/2008²⁰⁾ náš senát vycházel z právního názoru, že se pořád pohybujeme v nalézacím řízení, takže

pokud nepodá žalovaný žalobu²¹⁾ v tříměsíční lhůtě zrušení dozorčího nálezu, neubrání se v rámci exekuce, s jedinou výjimkou § 35. Vycházeli jsme z toho, že soud přeruší řízení a umožní povinnému, aby ve lhůtě 30 dnů podal návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Teprve když proběhne nalézací řízení, které bude korunováno úspěchem pro rozhodčího žalovaného, nyní již žalobce, nastupuje § 16, který říká, že v určité lhůtě musí rozhodčí žalobce podat žalobu u soudu, a teprve poté jsou účinky jeho rozhodčí žaloby zachovány. Ovšem pokud § 35 zcela škrtneme, nastává situace, že věřitel (rozhodčí žalobce) má v ruce rozhodčí nález, který není nijak realizovatelný, není zrušený, tedy patrně z hlediska hmotného práva je jeho nárok promlčen.

JUDr. Ladislav Derka



Soudce Vrchního soudu v Praze, specializující se na oblast směnek a publikující články z této problematiky, člen redakční rady časopisu Soudce, člen Soudcovské unie.

O JUDr. Ladislavu Derkovi moderátor kulatého stolu prof. Bělohávek řekl: „V posledních minimálně třech letech není častějšího rozhodnutí, které by bylo citováno, rozebíráno a analyzováno, než právě rozhodnutí doktora Derky.“

37. Já se nyní ptám, proč není ustanovení § 35 aplikovatelné, a jakým způsobem se může neúspěšný věřitel, kterému se zastavila exekuce, po letech domáhat hmotněprávního nároku.

38. Ještě chci učinit několik poznámek k rozhodnutí sp. zn. 23 Cdo 3728/2011,²²⁾ ve kterém bylo řečeno, že je možné doplňování důvodů i po uplynutí tříměsíční lhůty. Z tohoto názoru jsem také na rozpacích. Pro zjednodušení budu hovořit o situaci podle starého zákona o rozhodčím řízení.²³⁾ V případě novely účinné od 1. dubna 2012 je totiž situace trochu jiná. Jsem z tohoto názoru na určitých pochybnostech, protože jsem vždycky žil v domněnání, že zákon stanoví tříměsíční, v podstatě prekluzivní lhůtu k podání žaloby, v níž také žalobce musí splnit určité podmínky a musí uvádět určité důvody. Byl jsem přesvědčen, že nelze z jiných důvodů rozhodčí nález

20) Rozsudek Vrchního soudu v Praze z 28. května 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008.

21) To jest návrh na zrušení rozhodčího nálezu v režimu § 31 rozhodčího řádu.

22) Rozsudek Nejvyššího soudu z 9. května 2012, sp. zn. 23 Cdo 3728/2011.

23) Tedy podle rozhodčího řádu před účinností novely provedené zákonem č. 19/2012 Sb., který nabyl účinnosti 1. dubna 2012.

přezkoumávat. A teď mě velice překvapuje, že i po uplynutí tříměsíční lhůty lze doplňovat do žaloby důvody, které tam původně nebyly. Já se pořád domnívám, že je třeba aplikovat § 95 občanského soudního řádu, že jde o návrh na změnu žaloby, která připuštěna být nemůže, protože je podaná po tříměsíční lhůtě.

prof. Alexander Bělohávek, moderátor

Poznámky k dosavadní diskusi

39. Rád bych se v této souvislosti vrátil k poslednímu judikátu, který zmínil doktor Des. Jedná se o tak zvaný export sporů v rozhodčím řízení. Strany, zejména v obchodněprávním styku, začínají poměrně citlivě vnímat jistou excesivitu aplikace typicky jurisdikčních standardů, to znamená standardů pro řízení před soudy, i ve vztahu k rozhodčím nálezům.

40. Já si nemohu dovolit například na mezinárodním poli při diskusi rozhodnutí změnit, protože judikatura okolních zemí jde naprosto opačným směrem. Jednoduše extrémní restrikce jakýchkoliv zásahů moci veřejné. Jako jeden z příkladů mohu uvést nemožnost vyjádřit se v rozhodčím řízení. V řadě zemí, Švýcarsko, Rakousko, Německo, ale i Británie, Francie, je omezena pouze na to, zda vůbec žalovaná strana dostala informaci o tom, že bylo zahájeno řízení a jak byl konstituován senát. Všechno, co jde nad rámec tohoto okamžiku, nespadá do možnosti vyjádřit se. Stejně tak v řízeních nepřichází vůbec v úvahu aplikace procesních standardů.

41. Vysledoval jsem další důsledek: strany bez kvalifikovaného mezinárodního prvku začínají vyvádět spory mimo Českou republiku. Běžně sjednávají pravomoc rakouského Mezinárodního rozhodčího soudu při tamní Hospodářské komoře.

42. U nás se začínají rovněž stále častěji prezentovat nejrůznější rozhodčí centra, stále rozhodčí instituce ze zahraničí. Jde například o instituce z Rakouska, o kterých se hovořilo loni právě zde, na půdě České advokátní komory, při prezentaci nových švýcarských pravidel. Dr. Derka mi tak v tomto směru vsutku hovoří z duše. Zdá se mi totiž, že do jisté míry zejména poslední judikatura jde právě směrem omezování autonomie stran. Rád bych se však ještě vrátil k tomu, co bych chtěl, aby zaznělo v dalších příspěvcích, totiž k podstatě rozhodčího řízení. Kde jsou tedy hranice oné autonomie, a kde naopak hranice povinného zásahu moci veřejné při aplikaci zákona o rozhodčím řízení, resp. kde jsou hranice aplikace standardů občanského soudního řádu?

JUDr. Kateřina Hornochová, soudkyně

Diskuse k judikatuře

43. Judikatura Nejvyššího soudu v současné době a určitě i v budoucnu vychází ze stanoviska posilování funkce soudu. Je to opravdu někdy na hraně s podstatou rozhodčího řízení. Pro rozhodnutí velkého senátu bylo závazné, že tak už před

JUDr. Kateřina Hornochová

Soudkyně Nejvyššího soudu, specializující se dlouhodobě na oblast obchodního práva, zkušební komisařka pro advokátní zkoušky, přednáší problematiku obchodního práva pro soudce, justiční čekatelle, advokáty a advokátní koncipienty.

tím rozhodl Ústavní soud. Nemůžeme také pominout, že jsme senát, který rozhoduje v řízení ve věcech, které se netýkají spotřebitelů, ale pak existuje senát, který rozhoduje věci spotřebitelské, právě proto je judikatura někdy odlišná. A my, i když nesouhlasíme s rozhodnutím velkého senátu, musíme ho respektovat.

JUDr. Luděk Lisse, advokát

Je rozhodčí řízení alternativou soudního rozhodování?

44. Minulý týden řekl doktor Libor Vávra, předseda Městského soudu v Praze, v plamenné diskusi v Právnickém klubu Pražského právnického podzimu: „*Co po nás vy, veřejnosti a advokáti, vlastně chcete? Podívejme se na problém dvěma úhly pohledu: arbitráž je profese, která část z nás živí, ale je to i nástroj pomoci a odbřemení soudů.*“

45. Po turbulenci v rozhodčím řízení, k níž došlo v letech 2008 až 2013, je postavení rozhodce vskutku značně nejisté. Když bych rozdělil rozhodcovskou činnost na dvě skupiny „A“ a „B“: „A“ je přitom určitý výkon podnikatelské činnosti, za kterou dostáváme odměnu; „B“ je, a to si skutečně drtivá většina rozhodců myslí, pomoc soudům a snaha odbřemenit je zejména v bagatelních věcech jednoduchého práva. O „B“ však podle toho, jak se vyvíjí judikatura soudů, podle mého názoru není žádný zájem. Nicméně ze slov, která jsem tady zaslechl, vlastně vidím, že vzniká určitá diskrepance. Legislativa, zákon, novela z roku 2012, jednoznačná liberalizace rozhodčího řízení ve vztahu k úpravě § 7 odst. 1 (rozhodčího řádu),²⁴⁾ *appointing authority* a podobně.

46. To není poprvé, kdy vlastně nejde o soudcovské nalézání a dotváření práva, ale jde o přetváření práva. Mnohdy máme existující právní normu, například § 33 rozhodčího řádu, a vedle toho názor Nejvyššího soudu, který je naprosto nesprávný. Rozhodčí řízení mělo být soukromoprávní pomocí odbřemenění soudů. Myslím si tedy, že by mělo sloužit právě v bagatelních věcech, které vůbec nepatří před soud. U soudu mají být skutečné věci, skutečné právo. Typicky trestní právo, rodinné právo. Je paradoxem, že spotřebitelské organizace tlačí zejména na to, aby se rozhodčí řízení nepřipouštělo například ve věcech z úvěrů, z půjček a podobně. Tedy právě v případech, které pod rozhodčí řízení bytostně patří.

24) Ustanovení § 7 rozhodčího řádu: (1) *Rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4 (rozhodčího řádu). Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý.* (2) *Nemá-li rozhodčí smlouva ustanovení podle odstavce 1, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tyto rozhodci volí předsedajícího rozhodce.* Poznámka: Ustanovení § 7 rozhodčího řádu nebylo zákonem č. 19/2012 Sb., tj. novelou zákona o rozhodčím řízení, dotčeno.

47. Z druhé strany jsou tu však mezi námi příkopy, které vykopala judikatura Nejvyššího soudu a zjevně i Ústavního soudu. Mám na mysli právě nálezy sp. zn. II. ÚS 2164/10,²⁵⁾ v němž Ústavní soud opět naprosto chybně konstatoval, že rozhodčí doložka je neplatná, když není k dispozici přezkum. To ale zákon neříká, v zákoně to není. Jde o další naprosto flagrantní příklad porušení zákona ze strany Ústavního soudu, přičemž nejhorší je, že je závazné. Jak totiž řekl magister Korbela, v občanském zákoníku nalezneme ustanovení, podle něhož je judikatura závazná pro podobné případy. Znamená to tedy, že judikatura žije vlastní život bez ohledu na ustanovení, jehož se týkala. Jsme prostě precedentní stát.

48. Ptám se tedy na tomto místě, co vedlo ke změně pravidel. Směrnice Evropské komise²⁶⁾ 93/13²⁷⁾ přece platila asi od roku 1993. Český soudce ji ale objevil až po sedmnácti letech²⁸⁾ a začal najednou měnit pravidla pod vlivem unijní judikatury a unijní směrnice.

49. Ptám se tedy: Platí zákon, nebo platí judikatura soudu? Pokud platí judikatura soudu, pak řekněme, jaká, aby byla jednotná. S tím souvisí otázka změny pravidel. Co k ní vede? V čem se změnila společenská podmínka?

50. Mám však ještě jednu poznámku. Jde o téma tzv. vzorové dozorčí doložky. V prvotním návrhu novely zákona o rozhodčím řízení vyhlášené v roce 2012 se počítalo se vzorovou rozhodčí doložkou (ve smluvních vztazích mezi podnikatelem a spotřebitelem). Tuším, že ji Ministerstvo spravedlnosti vyvěsilo na webových stránkách, ale domnívám se, i když by to byla legislativní nestandardnost, že by zamezilo právní nejistotě, kdyby byla upravena vyhláškou.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D., LL.M.



Advokát provozující vlastní kancelář, která se specializuje především na obchodní a insolvenční právo a rozhodčí řízení, ředitel Ústavu práva a právní vědy, o. p. s., aktivní rozhodce s rozsáhlou publikační a lektorskou činností.

O JUDr. Luděku Lissem moderátor kulatého stolu prof. Bělohávek řekl: „*Doktora Lisseho nepochybně všichni známe z jeho bohaté publikační a komentářové činnosti právě ve vztahu k náhradním řešením sporů.*“

25) Nález Ústavního soudu z 1. listopadu 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10. Rozhodnutí bylo publikováno ve Sbírce nálezů Ústavního soudu pod č. N 187/63 SbNU 171.

26) Jedná se o směrnici Rady ES.

27) Směrnice Rady ES č. 93/13/EHS z 5. dubna 1993 o nekalých praktikách při uzavírání spotřebitelských smluv. Elektronicky dostupné například na http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/docs/directive_adr_cs.pdf, resp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0013:cs:HTML> (poslední návštěva 6. března 2014). CELEX: 31993L0013. Uveřejněno v Úředním věstníku L 095, 21. dubna 1993, s. 0029–0034.

28) členské státy byly povinny uvést vnitrostátní právo do souladu se směrnicí Rady ES č. 93/13/EHS z 5. dubna 1993 nejpozději do 31. prosince 1994. Úprava obsažená v citované směrnici je použitelná na všechny smlouvy uzavřené po 31. prosinci 1994.

51. Osobně je mi nepříjemné mluvit neustále dokola o neplatnosti či platnosti rozhodčí doložky, ale pokud nebude vyřešena tato otázka, nemůžeme se dostat k vážnějším diskusím. Pořád tady totiž visí ono rozhodčí řízení *ad hoc*, a to i nyní po novele účinné od 1. dubna 2012, která podmínky pro rozhodčí řízení *ad hoc* liberalizovala. Mluvím o rozhodčím řízení *ad hoc*, protože rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy v zásadě nežije v takové právní nejistotě jako rozhodčí řízení *ad hoc*. Zase tedy rozjždíme kola rozhodčího řízení *ad hoc*, protože stále rozhodčí řízení nežije v takové právní jistotě, jak by bylo zapotřebí. Za námi totiž přicházejí klienti a říkají: „Dejte nám platnou rozhodčí doložku.“ Ale já nemohu, protože nevím, co zase přijde z Brna. Ve své podstatě se debata podle mě ale nikam neposune, dokud se nevyřeší otázka platnosti nebo neplatnosti rozhodčí doložky, respektive přístupu soudů k rozhodčím doložkám.

52. Proto se ptám, a říkám to jako řečnickou otázku na závěr, zda by rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 958/2012,²⁹⁾ které se týká přezkumu platnosti či neplatnosti rozhodčí doložky v exekuci, obstálo v režimu nového občanského zákoníku, nebo nakolik by ho případně bylo možné modifikovat v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku. V tomto ohledu opět odkazují na pana Mgr. Korbela a jeho přednes ve vztahu k absolutní preferenci platnosti rozhodčí smlouvy. Asi by neobstálo taky, podobně jako slůvko, které bylo vloženo do § 7 odst. 1 (rozhodčího řádu).³⁰⁾

JUDr. Bohuslav Klein, advokát

Proč je ČR k rozhodčímu řízení tak nepřátelská

53. Pokud jde o vývoj rozhodčího řízení v posledních letech, propadám značnému smutku. Byl jsem rozhodcem poprvé v roce 1978 a za třicet pět let jsem odsoudil několik set sporů ve dvanácti jurisdikcích světa. Ze země, kterou jsem se pyšnil, se dostávám do země, kde se radši schovávám a nepřiznávám, odkud jsem. Poslední zkušenost mám z letošního října. Byl jsem krátce po sobě v Bratislavě, v Grazu a v Paříži. A všude se mě ptali, proč se naše země stala tak arbitrážně nepřátelskou. Využiji této příležitosti a u kulatého stolu řeknu, proč si myslím, že se to stalo. Vidím zde několik zásadních příčin.

54. První věc je zákonodárství. Implementovali jsme názory Evropské unie na ochranu spotřebitele do zákona č. 216/1994 Sb., rozhodčí řád, což je podle mého názoru tragédie. Implementovat se musely, o tom není samozřejmě pochyb. Slováci se rozhodli pro jiný postup. Rozhodli se nechat zákon o rozhodčím řízení nedotčený a vytvořit zákon o řešení spotřebitelských sporů. Nemíchejme dohromady úpravu pro rozhodčí řízení jako takové a rozhodčí řízení pro spotřebitelské spory.

29) Usnesení Nejvyššího soudu z 10. července 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012.

30) Ustanovení § 7 rozhodčího řádu je citováno výše v poznámkách pod čarou. Toto ustanovení nebylo v historii zákona měněno.

Když abstrahuji od toho, že je zrušnost spotřebitele chránit, protože spotřebitel je tvor, který se chová děsivě – tak nechť je chráněn někde jinde a ať se s tím nemíchá dohromady řád rozhodčího řízení. Ale nevím, jestli to politická konstelace někdy umožní – zpátky rozdělit rozhodčí řízení jako takové a vytvořit zákon o tzv. rozhodčím řízení ve spotřebitelských sporech.

55. Vezmete-li si dnes již novelizovaný zákon po novele provedené zákonem č. 19/2012 Sb.,³¹⁾ a nevíte-li o rozhodčím řízení nic, tak se vám to smíchá. Týká se to například neplatnosti doložek v exekuci a podobně. Nevíte, že je tam § 15 odst. 2 (rozhodčího řádu), kde se hovoří o jiných sporech. To musíte namítnout, a když to nenamítnete, je konec. Ale to je další problém, o kterém budu mluvit za chvíli, že totiž jakmile se tyto judikáty objeví, najednou se zasévají do hlavy, jako by byly obecnými judikáty týkajícími se rozhodčího řízení jako takového. Já bych navrhoval, pokud by se to jednou povedlo, rozdělit zpátky rozhodčí řízení a vytvořit samostatný zákon o spotřebitelských sporech.

56. Druhý problém, který už tady zmiňovali ostatní, je to, že u nás prakticky úplně protisměrně, proti celému ostatnímu světu, jdeme tak daleko, že chceme srovnat rozhodčí řízení s civilním řízením soudním. To je absolutně opačný trend, než je všude ve světě. Rozhodce nemůže nikdy žádnou stranu o čemkoliv poučovat. Vyslechne, přečte a rozhodne. Mimochodem – teď jsou zajímavé případy, že rozhodce podle § 118a občanského soudního řádu poučil a protistrana namítla podjatost, protože porušil rovnost stran a někomu pomohl. Žalovaný má přece právo vyhrát, když je žalobce hlupák.

57. Další věc: zkoumat platnost rozhodčí doložky v exekuci je šílenství, kterým zrelativizujete všechno, dokonce i poctivé věřitele vystavíte obrovskému problému. Jako komplikaci vidím, že celá soudní soustava pracuje tak, jako by bylo dobré

JUDr. Bohuslav Klein



Advokát a mezinárodní rozhodce s dlouholetou praxí a přednáškovou i publikační činností a členstvím ve vnitrostátních i zahraničních arbitrážních institucích, mnohaletý předseda Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR.

O JUDr. Bohuslavovi Kleinovi moderátor kulatého stolu prof. Bělohávek řekl: „Je to pomyslný nestor našeho rozhodčího řízení a čestný předseda Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Není lepšího reprezentanta v tuzemské či mezinárodní praxi, který by se tolik zasloužil o náhradní způsoby řešení sporů.“

31) Následně byla provedena novelizace ještě zákonem č. 303/2013 Sb. s účinností od 1. ledna 2014. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů je novelizován v části sedmnácté, čl. XX zákona č. 303/2013 Sb., přičemž novelizace se dotkla ustanovení § 1, 16, číslování částí (část původní části páté je označena jako část šestá). Nově byla upravena adresa pro doručování v § 19a a doplněno řízení před rozhodčí komisí spolku (část sedmá rozhodčího řádu, § 40e–40k).

a správné na rozhodčí řízení aplikovat občanské soudní řízení v co největším rozsahu. Přitom i Evropský soud pro lidská práva říká, že na dobrovolné rozhodčí řízení se některé principy spravedlivého procesu aplikovat nemají a dokonce nedají.

58. Stát, potažmo jeho soudy, vycházejí zřejmě z principu, že strany jsou hlupáci. A my těm stranám musíme říct, jak správně právo vykládat. Nesmysl. Většina stran je daleko kvalifikovanějších než soudci, protože dělají byznys, a samozřejmě vědí, jak to dělat.

59. Export jde tak daleko, že české firmy vyvážejí spory k zahraničním soudům. Export jde dokonce tak daleko, že rozhodčí doložky, sjednané ve prospěch Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, mají místo arbitráže mimo území této země.³²⁾ A protože teorie jasně uznává, že místo arbitráže je fikce, stačí jedno ústní jednání ve Vídni, všechno ostatní v Praze – a je to rakouský nález, napadnutelný jenom v Rakousku a nikde jinde. Tímto způsobem se oslabuje přitažlivost naší země, zatímco ostatní státy v Evropě se rvou o arbitráže, vytvářejí principy jednoinstančního rozhodování o zrušení, vytvářejí jasná pravidla, nikoliv použitelnost občanského soudního řádu na rozhodčí řízení. Pokud se v této zemi něco nezmění, budeme považováni za zemi arbitrážně nepřátelskou a budou nám utíkat spory, budou se významné spory soudit v zahraničí. Je to otázka nastavení principů.

60. Vzpomínám na významný rozhodčí nález vydaný ve Švýcarsku, který byl napaden návrhem na zrušení soudem. Švýcarský nejvyšší soud vydal jednostránkové rozhodnutí, kterým všechny důvody odmítl. Nadto poznamenal, že návrh posoudil i z hlediska ústavnosti a ani tam neshledal důvody ke zrušení. Jedna stránka.

61. Arbitrážní přátelské prostředí znamená, že soudy budou do poslední možné chvíle nález držet jako něco, co strany i rozhodci chtěli. Teprve je-li v nálezu zrudnost, kterou nelze přehlédnout a prominout, nález se zruší. U nás v řadě případů při prvním sebemenším procesním pochybení jsou nálezy rušeny naprosto nesmyslně.

62. Vracím se znovu ke spotřebitelům. Až se spotřebitelské spory protáhnou osmi- či desetiletými řízeními přes státní soudy, zjistí se, že 95 % bylo materiálně v pořádku. Půjčil si, nezaplátil, má vrátit.³³⁾ A spotřebitel zaplatí úroky z prodlení za deset let. Tečka.

32) V režimu § 17 rozhodčího řádu (cit.): *Rozhodčí řízení se koná v místě dohodnutém stranami. Není-li místo takto určeno, koná se v místě určeném rozhodci s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran.* Při tomto kulatém stole již dříve zástupce Nejvyššího soudu JUDr. Des seznámil s účastníky s usnesením Nejvyššího soudu z 30. září 2013, sp. zn. 23 Cdo 1034/2012, které vylučuje kontrolní funkci českých soudů v případě, kdy strany podle § 17 rozhodčího řádu sjednaly místo řízení v zahraničí, a to bez ohledu na to, že řízení jinak probíhalo před stálým rozhodčím soudem, který má sídlo v České republice. Na právě citovaný rozsudek dále navazuje rozsudek Nejvyššího soudu z 27. listopadu 2013, sp. zn. 23 Cdo 2542/2011, který připouští subjektivní internacionalizaci (sjednat místo řízení v zahraničí a tím eliminovat, ne-li částo vyloučit jakoukoliv kontrolní funkci českých soudů) i v případě sporů týkajících se vztahů bez jakéhokoliv objektivního mezinárodního prvku.

33) Viz příspěvek JUDr. Ludka Lisseho při tomto kulatém stole, jak je zaznamenán výše.

JUDr. Tomáš Sokol, advokát

Subjektivní pohled poškozeného rozhodčího soudu

63. Nejde o boj, pokud jde o vztah soudu a rozhodčího řízení, protože na boj musíte být dva. V tomto případě bychom situaci mohli nazvat jednostranným násilím, případně snad ještě přílehavěji vražděním. Disponuji dopisem, ve kterém se jeden z nejvyšších soudních představitelů tohoto státu obrací na ministra jednoho ministerstva s výtkou za to, že ministerstvo uzavřelo s jedním ze svých dodavatelů služeb smlouvy, ve kterých jsou rozhodčí doložky. A tento justiční představitel vytýká ministru a ministerstvu, že přispívají k demontáži státu a soudní moci.

64. Podotýkám, že pro mě to je motto, protože ve skutečnosti jde o celé rozhodčí řízení. A pokud se podíváme na judikaturu za posledních pět, šest let, z ní by se dalo usoudit, že soudy nemají rády rozhodčí řízení a některé účastníky tohoto řízení, obvykle ty, kteří žalují. *A contrario* teorie Murphyho, který říká, že kde je blbost, není třeba hledat spiknutí, tak já u soudu blbost nehledám, takže tam nutně musím hledat něco jiného.

65. Teď jsme skončili u rozhodnutí, které stojí naprosto proti tomu, co zákon o rozhodčím řízení říká. Pokud rozhodčí doložka zní ve prospěch právnické osoby, akciové společnosti, která má v případě sporu určit rozhodce, je absolutně neplatná a v rozporu se zákonem (viz rozhodnutí, které tady bylo citováno, z července tohoto roku, sp. zn. 31 Cdo 958/2012). Soudy se otevřeně stavějí k problému tak, že tím, kdo určuje rozhodce, by neměla být nějaká obchodní společnost, ale pravděpodobně fyzická osoba, a teď to řeknu trochu surově, zřejmě bába Dymáková, ale právnická osoba nikoliv. Což je podle mého názoru skutečně absurdita.

66. Čas od času se objeví rozhodnutí, které „uklofne“ něco z obecného principu rozhodčího řízení. V první fázi jsou to arbitrážní centra, ale za nimi plíživě postupuje decimace principu rozhodčího řízení v obecné rovině. Na začátku jsou rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, tedy judikatorní rozhodnutí, která říkají, že v podstatě všechno je v pořádku, pokud jde o rozhodčí řízení.

JUDr. Tomáš Sokol



Advokát a partner
Advokátní kanceláře
Brož, Sokol, Novák, zaměřující se na
civilní a trestní právo, rozhodce
s rozsáhlou publikační i
lektorskou činností, zkušeb-

ní komisař pro advokátní zkoušky, člen redakční rady časopisu Právní rádce, odborný asistent katedry veřejného práva a veřejné správy Vysoké školy CEVRO.

O JUDr. Tomáši Sokolovi moderátor kulatého stolu prof. Bělohávek řekl: *„Jak jsem se osobně přesvědčil v jednom velmi náročném sporu s mnoha několikadenními ústními jednáními a s řadou znaleckých posudků, doktor Sokol předvedl skutečně bravurní výkon se schopností podřídit se během několika minut specifikům rozhodčího řízení a jeho klient měl plný úspěch.“*

67. Ale na konci Nejvyšší soud připustí, že v rámci exekučního řízení se může přezkoumávat všechno, co se stalo předtím. Že smlouvy, které byly uzavírány před nějakými čtyřmi, pěti lety a nyní došly svého naplnění, neplatí. Typicky v případě spotřebitele, který si půjčil peníze, hledá všechny cesty, aby neplatil, konečně nemusí platit, protože s odkazem na aktuální judikaturu, která před pěti lety nebyla známa, prostě exekuce nebude. A tím pádem nebudou ani peníze.

68. Druhým prvkem je totální nejistota, protože nejde jenom o rozhodčí řízení. Tady jde o to, že si člověk musí říkat: kdy to udělají jednou, kdy to udělají v něčem jiném? Nemáme jenom tento příklad. Máme Ústavní soud, který zrušil paušální vyhlášku o odměnách advokátů, po třinácti letech jejího fungování, přičemž předseda Ústavního soudu byl týž, který byl ministrem v době, kdy vyhláška byla vydávána. Po třinácti letech se zjistilo, že je protiústavní. Dobře, klidně se to mohlo stát. Ale v této chvíli je jasné, že tady bude obrovská spousta těch, kteří v důsledku tohoto kroku nebudou moci vymáhat náhradu nákladů řízení, která jim byla přisouzena. Trvalo to týden a po týdně Ústavní soud udělal něco, co jsem zatím viděl pouze v jednom případě, a to bylo v Cimrmanově hře České nebe. To znamená, že zjevním sdělil veřejnosti, že v tomto případě to platit nebude. Ať mi to někdo právně doloží, jak to tedy je jinak, kromě toho, že to je zjevení.



Blok II. Od arbitráže k soudu a k mediaci

JUDr. Daniela Kovářová, moderátorka

Úvod druhého bloku diskuse

69. Druhou část sice zahájíme příspěvkem k rozhodčímu řízení, poté se však přesuneme k soudu a skončíme mediací jako jeho alternativou. Bohužel musíme omezovat jednotlivá vystoupení, neboť formát akce nedovoluje diskutovat o problémech do takové hloubky, jakou by si zasloužily. Určitě se však k této problematice opět brzy vrátíme.

prof. Alexander Bělohlávek, moderátor

K některým otázkám rozhodcovské funkce

70. Rád bych navázal na příspěvek doktora Kleina. Navrhl vyčlenit spotřebitelské spory do samostatného zákona. Jsem vděčný doktorce Hornochové za její poznámku, že soudci sami nemají objektivní možnost zasáhnout do vytváření judikatury, která je použitelná pro všechny typy sporů, rozhodované v rozhodčím řízení. Osobně jsem vždy v průběhu diskusí při přípravě novely zákona upozorňoval na to, že hrozí obrovské riziko, že speciální judikatura, použitelná jen na rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech, bude aplikována všeobecně, ve vztahu ke všem sporům.

71. Důležitou věc zmínil i doktor Sokol. V zásadě jde o retroaktivitu restriktivní judikatury použitelné na rozhodčí smlouvy, které byly uzavírány před dlouhou dobou. Srovnajme stav dnešní judikatury s rokem 2002, kdy několikrát výslovně zaznělo, že rozhodce může jmenovat jakákoliv soukromoprávní osoba, tj. i právnická osoba, je-li tím pověřena jako tzv. *appointing authority*. Rozhodčí řízení, a vůbec veškeré doložky o způsobu řešení sporů, obsažené v soukromoprávních aktech, smlouvách, jsou specifické tím, že jejich efekt nastupuje často v mnohaletém zpoždění.

72. Praxe ukazuje, že efekt rozhodčích smluv přichází se zpožděním pěti až deseti let. Dnes se tedy projednávají spory ze smluv, které byly uzavírány před deseti lety. Není přitom výjimkou ani prodlení patnácti let, kdy právní názory, včetně názorů judikovaných, byly diametrálně odlišné³⁴⁾ od názorů dnešních.

34) Viz například rozsudek Krajského soudu v Olomouci z 30. května 2001, čj. 22 Cm 18/2001-90, potvrzený usnesením Vrchního soudu v Olomouci z 10. října 2001, podle něhož (cit.) „[s] Strany si dohodou mohou určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami či postup, jímž mají rozhodci vést řízení. I soukromé subjekty mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí.“ Ohledně tohoto judikátu lze odkázat například na Vrcha, P. K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení. *Právní rádce*, 2010, č. 3. Je však nutné upozornit, že k této problematice se v mezidobí vyjadřovalo několik rozhodnutí, zejména rozhodnutí z pozdější doby. Citované rozhodnutí tak spíše dokumentuje vývoj názorů na předmětnou problematiku.

73. Chtěl bych ovšem reagovat také na příspěvek doktora Lisseho. Tvrdím, že rozhodce není profese. Rozhodce by si měly vybírat strany z nejširšího spektra specialistů na určitou konkrétní oblast. Rozhodování sporů v rozhodčím řízení a vůbec aplikace náhradních způsobů řešení sporů by nemělo být něco, co je aplikováno blokově, měla by to být právě věc *ad hoc*. Pokud budeme přistupovat k rozhodčímu řízení tak, že existují rozhodci, kteří se agendou živí, a rozhodci *ad hoc*, jsme podnikatelé rozhodci, a to je něco, co nejsem ochoten připustit, Jestliže někdo chce něco takového dělat, ať jde do justice.

74. Na druhou stranu nemohu než souhlasit s tím, že náš procesní systém neumožňuje opravdu efektivní způsoby řešení bagatelních sporů. V tomto směru s panem kolegou Lissem musím souhlasit. Je zapotřebí se zaměřit na hledání vhodných mechanismů. Nepatřím k těm, kteří čekají, že mediace vyřeší spory. Jsem spíše připraven uvažovat o podobném způsobu, jaký byl zvolen u sporů z platebního styku, tedy finanční arbitráž. Tento institut začíná fungovat a skutečně představuje alternativu, ale já se domnívám, že rozhodčí řízení by nemělo představovat masivní alternativu. Nemůžeme přece hovořit o tom, že bychom zprivatizovali justici. Tím zpochybňujeme základní principy fungování státu jako instituce moci veřejné bez ohledu na to, zda je to v našem pojetí veřejná moc, vrchnostenská, a nebo v pojetí anglo-amerického smlouva státu se svými občany. Nepochybně toto může být názor subjektivní.

75. Pro mě je čest rozhodovat spor a rozhodci by měli k výkonu této funkce tak přistupovat a snažit se o maximální výkon z pohledu odbornosti. O tom bychom chtěli diskutovat ve druhé části našeho kulatého stolu. To jest, jaká je podstata výkonu rozhodcovské funkce, i ve vztahu k etickým pravidlům rozhodování

Mgr. Petr Kalla, advokát

Odlíšné stanovisko (*dissenting opinion*) v rozhodčím řízení

76. Dostáváme se k otázkám, které se týkají spíše postavení rozhodců. Bavíme se o řešení sporů, můžeme se však dostat i do situace, kdy se spor dostane mezi samotné rozhodce. Představme si, že velká část rozhodčích řízení bývá rozhodována rozhodčími senáty. Máme tam pluralitu osob, které produkují pluralitu názorů. Ne vždycky je jednoduché dojít k jednomu konečnému názoru.

77. Mezi rozhodci platí určité zásady, jak by jejich jednání a rozhodování mělo probíhat. Určitě by měli být nestranní, měla by panovat důvěrnost informací, které se dozvědí v průběhu řízení. Existuje samozřejmě i požadavek na to, aby vůči sobě vystupovali s jistou dávkou kolegiality. Ale co se stane, když názory většiny rozhodců nejsou kompatibilní s názorem většinového rozhodce? A to možná takovým způsobem, že ten už to nemůže přenést přes srdce a bude potřebovat na to nějakým způsobem reagovat. Napadají mě čtyři základní způsoby reakce: Nebude souhlasit v rámci rozhodování, odmítne podepsat připravený rozhodčí nález, někdy může jít

až tak daleko, že se rozhodne vypracovat zvláštní odlišné stanovisko k rozhodčímu nálezu. A krajní řešení by pravděpodobně bylo, kdyby rezignoval ještě před vydáním rozhodčího nálezu.

78. Já bych se chtěl v tuhle chvíli věnovat odlišným stanoviskům a tomu, zda jsou vůbec přípustná v rozhodčím řízení, jestliže se v něm objevují. Z historického vývoje většina znalců právní historie říká, že odlišná stanoviska se vyvinula v oblasti anglosaského práva. Že když rozhodovaly soudy, soudci nevynešeli jeden společný rozsudek, ale jeden po druhém vstávali a každý říkal svůj názor na věc. Tyto závěry byly poznamenávány, a tímto způsobem postupně vzniklo pravidlo, že se poznamenávají stanoviska jednotlivých soudců. My na kontinentu jsme možná šli trochu jinou cestou. U nás soudci zastupovali panovníka a panovník by měl mít jednoznačný hlas. Proto ve chvíli, kdy vystupoval senát, se soudci, kteří rozhodovali, museli dobrat ke společnému rozhodnutí. Ve chvíli, kdy nebyli schopni dojít k jednotnému rozhodnutí, bylo přijato rozhodnutí většinové.

79. Víme, že odlišná stanoviska jsou poměrně rozšířená v mezinárodním právu, kupříkladu v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva sehrála poměrně významnou roli pro vytváření práva. Nejsou ale ani tak úplně vzdálená i našemu kontinentálnímu pojetí ve vnitrostátním právu. Kupříkladu Generální ředitelství pro vnitřní politiku Unie v roce 2012 vypracovalo zprávu, ze které vyplývá, že pouze v sedmi členských státech Evropské unie nejsou vůbec povolena a nejsou zveřejňována. Ve všech ostatních státech, včetně České republiky, jsou odlišná stanoviska možná, alespoň kupříkladu v případech řízení před Ústavním soudem nebo v řízení před Nejvyšším správním soudem. Jednotná pravidla pro rozhodčí řízení však neexistují.

80. Když se podíváte na právní předpisy v jednotlivých státech, které upravují rozhodčí řízení, jenom v malém zlomku těchto právních řádů najdete přesnou úpravu. Nejsou zmiňována zpravidla ani v rozhodčích řádech jednotlivých institucí. A to ani v takové instituci, jakou je například Mezinárodní obchodní komora (ICC), která však vytvořila vlastní praxi, jak s nimi nakládat. Domnívám se, že je to docela zajímavé, ale souvisí to doopravdy se způsobem, jakým jsou schvalovány rozhodčí nálezy před ICC.

81. Nevím, jak dalece jste obeznámeni, ale každý rozhodčí nález, který je vydáván v řízení podle pravidel ICC, musí procházet po jeho schválení rozhodci ještě kontrolou, kterou provádí Mezinárodní rozhodčí soud. A v případě, že se objeví odlišné stanovisko, dostává Mezinárodní rozhodčí soud k dispozici i toto stanovisko. Může se

Mgr. Petr Kalla



Advokát, specializující se na obchodní a občanské právo, v těchto oblastech také publikuje, rozhodce a člen Arbitrážní komise Národního výboru ICC v České republice.

k němu vyjádřit a může rozhodcům doporučit, aby se nad rozhodčím nálezem znovu zamysleli a reflektovali jej. U nás žádnou specifickou úpravu nemáme. Nevybavuji si, že by odlišná stanoviska byla upravena v rozhodčím řádu některého ze stálých rozhodčích soudů, jen v kanceláři Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ano.

82. Další otázkou je, jak hojně se využívají. Slyšel jsem názory rozhodců, kteří říkají, že se s nimi nikdy nesešli. Jiní se s nimi setkávají docela často, byť v poslední době tato praxe upadá, protože rozhodci jsou lenivější. Já si myslím, že odlišné stanovisko může mít svůj význam, že může kupříkladu přispět ke zlepšení fungování senátu. Ve chvíli, kdy se má doopravdy rozhodovat, tak přesnější formulování, třeba v podobě písemných názorů, může vést k tomu, že ostatní rozhodci se znovu zamyslí nad svým rozhodnutím, případně je mohou i přehodnotit a dojít k jinému závěru. Domnívám se, že v takovém případě vzroste i kredibilita rozhodčího nálezu, protože strana, která bude neúspěšná, bude vědět, že došlo i k zohlednění ostatních názorů. Na jednu stranu rozhodci budou donuceni lépe pracovat, ale zároveň rozhodce, který bude chtít vznést odlišné stanovisko, možná nebude nucen k tomu, aby koordinoval svoji práci s ostatními rozhodci. Velká výtku, která je pak vznášena proti odlišným stanoviskům, je ta, že je narušena tajnost rozhodovacího procesu v rozhodčím senátu, protože se strany dozvědí, kdo a jakým způsobem hlasoval, resp. minimálně který rozhodce nehlasoval pro rozhodčí nález. Debata o tomto tématu je vedena už doopravdy hodně dlouho, od devadesátých let, a znovu se objevila v poslední době, kupříkladu v souvislosti s investičními spory.

83. Domnívám se, že pravděpodobně nezbude, než k problému přistupovat individuálně. V každém případě vážít, jestli je nutné podávat odlišné stanovisko a zda má být stranám prezentováno. Jsou zastávány názory, že by se rozhodce neměl vyjadřovat k pochybením procesního rázu, která by mohla ohrozit vykonatelnost rozhodčího nálezu. Já se nedomnívám, že tento názor je správný, protože pokud už došlo k takovému porušení, že vykonatelnost rozhodčího nálezu je ohrožená, hrozí riziko, že bude napaden rozhodčí nález a bude navrhováno jeho zrušení, pak tyto skutečnosti jsou seznatelné už ze spisu, případně ze samotného rozhodčího nálezu, a odlišné stanovisko je jenom jedním z dalších důkazů, který k tomu slouží.

JUDr. Tomáš Lichovník, soudce

K problematice bagatelních sporů

84. Chtěl bych se vyjádřit k řešení bagatelních sporů. Souhlasím s tím, že mnoho sporů vůbec nepatří před soud. To nejsou klasické spory, protože nikdo nic nenamítá. Je tam žaloba a nejsou věcné argumenty proti, maximálně se v odporu dozvíme: teď nemám peníze, a proto nezaplatím. Soudcovská unie vnímá problém, který tady je, protože soudy nesmírně zahlcuje. Nicméně se nedomnívám, že řešením je rozhodčí řízení. To má směřovat někam jinam, kde se dohodnou strany, které jsou si rovny.

85. A podobně si myslím, že nepomůže mediace, protože ta by spíše měla sloužit tam, kde chceme zachovat dobré vztahy mezi stranami. To ale není tento případ, v zásadě nepotřebuji mít dobrý vztah se svým dodavatelem elektřiny, případně plynárnou.

86. Ve spolupráci s ústavněprávním výborem Sněmovny připravujeme na příští jaro (2014) veřejnou debatu na téma řešení bagatelních sporů, v níž budeme diskutovat o možnostech, jak to udělat, aby účastníky nestály příliš mnoho peněz,

protože je to zbytečné a dlužníci se zatěžují a zadlužují více a více. Aby to nestálo více peněz ani stát a aby soudy mohly soudit, a nikoliv vydávat exekuční tituly, jako to děláme teď. Takže velmi vítám, že jsme se o tom tady bavili.

JUDr. Tomáš Lichovník



Soudce a místopředseda Krajského soudu v Brně, vedoucí pobočky v Jihlavě, prezident Soudcovské unie, specializující se na občanské právo a řízení s cizím prv-

kem, s bohatou lektorskou a publikační činností, zejména pro Justiční akademii.

JUDr. Luděk Lisse, advokát

Poznámky k dosavadní diskusi

87. Možná došlo k nepochopení, když jsem hovořil o rozhodci „A“ a rozhodci „B“. Myslel jsem tím, že kromě čestného rozhodování má výkon činnosti rozhodce podnikatelský rozměr, protože pobírá odměnu. Stejně jako každý jiný podnikatel, který dělá hračku, nechce, aby jí upadlo kolo a bylo reklamováno. Touto metaforou chci říci, že člověk, který za rozhodčí řízení vzal odměnu, nesmí rozhodčí nález vydat jako vadný výrobek. A vezměme v úvahu časovou diskrepanci mezi časem, kdy jako rozhodce mám nebo nemám pravomoc k rozhodnutí sporu, a okamžikem rozhodování Nejvyššího soudu, což mohou být tři, čtyři, nebo pět let.

88. A ještě jedna poznámka k tomu, co říkal pan prezident Lichovník. Určitě nechci být reprezentantem masového zavádění rozhodčího řízení do bagatelních sporů. Mediační dohoda není exekuční titul, ta je úplně k ničemu a jen protáhne rozhodčí řízení, stejně jsme právní úpravu přijímali jen kvůli Evropské unii. Rozhodčí řízení je v současné době jedinou možností, jakým způsobem soudy odbřemenit.

JUDr. Jiří Všečetka, advokát

Neznalost zákona stále neomlouvá?

89. Chtěl bych se podívat na téma diskuse z trochu jiného pohledu. Především z pohledu advokáta, který stojí na straně občanů, osob, které potřebují nebo chtějí řešit své věci, teď neříkám spory, ale především věci svého běžného života.

JUDr. Jiří Všečeka



Advokát a dlouholetý člen představenstva České advokátní komory, člen Legislativní rady vlády, specializující se na oblast správního práva a legislativu, s širokou publikační a lektorskou činností, zkušební komisař pro advokátní zkoušky.

A musím říct, že mě k tomu vede přesvědčení o tom, že doba, ve které žijeme, je ve všech úrovních a ve všech sporech spíše vlčí. Každý přemýšlí, jak by někoho „natáhl“, a málo se hledá spravedlnost. Právo, které existuje a které funguje ve sporech, je ve své podstatě pro někoho dost obtížné, pro někoho nepoznateľné. Lidé právo neznají. Když si sáhneme sami do svědomí, kdo z nás čte Sbíрку zákonů? Vycházíme z „úzetek“, z počítačových programů a z nich odvozujeme platné právo. Lidé se k počítačovým programům

ani nedostanou, pramenem práva pro ně je *de facto* televize Nova, Občanské judo, Snídaně s Novou a jiné diskusní pořady, ze kterých čerpají právní vědomí a své přesvědčení, se kterým přistupují k řešení sporů.

ani nedostanou, pramenem práva pro ně je *de facto* televize Nova, Občanské judo, Snídaně s Novou a jiné diskusní pořady, ze kterých čerpají právní vědomí a své přesvědčení, se kterým přistupují k řešení sporů.

90. V kolébce psaného práva, na Islandu, měli jednu osobu, která byla poněkud paměťově chytřejší. A dokud si ten člověk pamatoval a dokázal deklamovat tamní vydané právní předpisy, tak je mohli vydávat. Když si je přestal pamatovat, museli přestat a něco zrušit, a až potom vydat něco dalšího. Stejně tak Rakousko-Uhersko, Franz Josef dával vydávané předpisy přečíst někomu, kdo byl mdlejšího rozumu než on sám. A pokud je pochopil, tak to vydáno být mohlo. U nás se to neděje a produkce právních předpisů je naprosto nesrozumitelná, vnitřně rozporná, nečtivá a nepoznateľná. Navíc zejména v oblasti veřejného práva je na osoby kladeno extrémní jeho veřejné správy, která si prostřednictvím sankčního mechanismu vynucuje poslušnost osob, v této republice působících. Tato atmosféra se dostává do žil nás všech a především do žil těch osob, které se na jedné straně dožadují svého přínosu, toho, co mohou zneužitím toho práva dostat.

91. A na druhou strany osoby, které jsou postiženy, se nemohou domoci spravedlivé ochrany. Já jsem si to uvědomil, když jsem byl osloven v době povodní do živé besedy v rádiu a dostal jsem otázku, jaká sankce hrozí tomu, kdo neuposlechne evakuačnímu příkazu. Já jsem se chvíli zamyslel a pak jsem vyhrkl: smrt. Rozhostilo se ticho, ale ono to tak je. Proč toho člověka k něčemu nutit? Vzpomenu výrok Miloše Kopecského na sjezdu spisovatelů, že není možné přitěsňovat člověka, aby se vešel do bot, ale je potřeba mu ušít takové boty, aby tomu člověku padly, což se u nás samozřejmě neděje.

92. Poznateľnost práva, diskuse o tom, jakým způsobem budeme rozhodovat, co budeme rozhodovat, je o tom, zda lidé vůbec jsou schopni se právem řídit a zda jsou schopni je do sebe atrahovat. Protože mají vždycky poměrně dost těžkostí poznat vůbec život, natož aby ještě poznávali právo. Stalo se mi, že jsem přišel s klientem k soudu a první věta, kterou mladá soudkyně, co mnoho života ještě nepoznala, řekla v přítomnosti mého klienta, byla, že bude rozhodovat tuto při podle toho a toho

judikátu a ještě toho a toho judikátu. Tak jsem se jenom zvedl a říkal jsem, že si naopak myslím, že bychom to měli posuzovat podle jiného judikátu, jehož číslo jsem odcitoval. Leč já jsem si to číslo vymyslel.

93. Co chci říct? Lidé mají spoustu podnětů z internetu, ale jsou nevědomí. A my se extrémně blížíme k pozitivismu, což je věc, která snižuje autoritu soudů a jiného rozhodování. Pokud bych měl tuto svoji poznámku o neznalosti práva, které ještě dneska neomlouvá, být *dura lex, sed lex* (tvrdý zákon, ale zákon), zakončit, mělo by podle mého soudu omlouvat i přirozené jednání. Takže šance, jak zvýšit prestiž rozhodčího jednání, je v rozhodčím řízení postupně se od pozitivismu odchylovat k přirozenému pojetí charakteru a podstaty toho řízení.

JUDr. Daniela Kovářová, moderátorka

Poznámka k diskusi

94. Téma, které právě otevřel doktor Všečeka, totiž zda neznalost zákona stále ještě omlouvá, je téma výsostně zajímavé a aktuální a jako stvořené pro klubovou debatu. Věřím proto, že se k němu v brzké době na některé z akcí Pražského právníckého podzimu opět vrátíme. V následující části kulatého stolu se budeme věnovat mediaci.

Mgr. Šárka Hájková, soudkyně

Rozhodčí a mediační doložky

95. Když už se tady bavíme o rozhodčím řízení, pokusím se jej co do institutu rozhodčí doložky komparovat s mediací. Každý si musí vybrat to, co jemu samotnému a samozřejmě věci, o kterou jde, přiléhá nejvíc. O tom, co je rozhodčí doložka, bylo napsáno a řečeno už mnohé. Jak jsme se tady také dozvěděli, v podstatě není jistota, že jakákoliv doložka bude platná. Nastupuje tam, kde strany vědí, že chtějí autoritativní rozhodnutí a že je potřebují co možná rychle. A že vlastně, jak říkal Tomáš Lichovník, není tak rozhodující, jaké vztahy budou mít do budoucna.

96. Mediační doložka je jiná. Jednak to není vůbec legislativní pojem, je to *terminus technicus*, který se „zaužíval“ a přišel sem z praxe západních zemí. Je to institut, který není nikde upraven a má jiné účinky než doložka rozhodčí. Samotná rozhodčí doložka znamená omezení postupu soudu v dalším řízení. U mediační doložky platí, že se strany dohodnou pro případ sporu, že jej nejprve budou řešit jiným způsobem, než je cesta k soudu nebo k rozhodci, že se totiž jako první věc pokusí dohodnout. V tom je základní rozdíl mezi arbitráží a mediací. Arbitr rozhoduje, má autoritu. Kdežto mediátor je profesionální vyjednávač, který strany sporu vede k dohodě.

97. V našich zemích a zemích na východ od nás je potřeba autority velká. Je otázkou, čeho je to důsledek? Jestli toho, že jsme dlouho nad sebou nějakou autoritu měli, respektive naše předchozí generace, a neumíme se bez ní obejít, nebo je to tím,

Mgr. Šárka Hájková



Soudkyně Krajského soudu v Praze, členka Soudcovské unie, přednášející a publikující problematiku pracovního práva, mimosoudního řešení sporů a mediace.

jaké je povahové založení českého národa, ale prostě je to fakt. Kdežto mediaci si vybírají subjekty, které přijmou odpovědnost za výsledek nebo způsob řešení sporu. Když je uzavřena mediační doložka, je na stranách, jestli ji následně využijí nebo ne, na rozdíl od doložky rozhodčí, kdy jestliže jedna ze stran si řekne, že návrh podá, tak řízení začne. Nadále u doložky mediační zůstává dobrovolnost absolutní. Sice se strany zaváží, že jiný způsob řešení

sporu podstoupí, ale když to neudělají a rovnou k soudu jdou, druhá strana po nich žádnou sankci vymáhat nemůže, s jedinou výjimkou, pokud si splnění smluvní povinnosti mimosoudního řešení sporů nějakým způsobem zajistí, k čemuž se nabízí například smluvní pokuta či jiný zajišťovací institut.

98. Mrzí mě, že mezitím naši diskusi opustil František Korbel, protože vím o záležitosti, nad kterou je třeba se v souvislosti s novým občanským zákoníkem zamyslet, a to je vedení mimosoudních jednání ve vztahu k odsunutí nebo zastavení běhu promlčecích lhůt. Nový zákoník totiž říká, že promlčecí doba u sporu mezi dlužníkem a věřitelem běžet nezačne, a pakliže už začala, tak se zastaví, jestliže je uzavřena dohoda o mimosoudním jednání.

99. Zároveň ale nový občanský zákoník nedefinuje, co je dohoda o mimosoudním jednání. Jestli je tou dohodou už mediační doložka, nebo zda to není například doložka rozhodčí. Anebo zda v budoucnu, z čehož mohou vzniknout různé spory, budeme chtít, aby právní skutečnost byla nějakým způsobem více formalizována, více vymezena, jakým způsobem na tento institut budou kladeny nároky právě na doložku rozhodčí, potažmo mediační. Jestli postačí ona samotná nebo následně bude potřeba ještě uzavírat další smlouvu. U mediace se nabízí smlouva o provedení mediace, kterou upravuje zákon.³⁵⁾ U rozhodčího řízení je ovšem otázkou, jestli opravdu postačí samotná rozhodčí doložka, či bude potřeba ještě nějaký jiný úkon. Ale to jsou právě záležitosti, které nám až v budoucnu ukáže praxe, do jaké míry ten či onen institut bude využíván.

JUDr. Daniela Kovářová, moderátorka

O kvalitě právníků

100. Téma tohoto kulatého stolu je *Soudní a mimosoudní projednávání sporů*. To, jak vybírat, jak školit, jak vzdělávat a udržet po celou dobu výkonu praxe soudce, advokáta, rozhodce, mediátora, to jsou přece spojené nádoby. Česká advokátní komora

35) Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci).

podobně prohrála svůj boj o přezkušování a povinné vzdělávání. Stejná situace nastane, pokud si zvolíme špatného rozhodce, podobně necharakterní rozhodce rozhoduje spor pod vlivem svých nedostatků. Ostatně kárná komise kontrolní rady České advokátní komory a odvolací kárné senáty se bohužel často setkávají se špatnými a nemorálními advokáty, s osobami se špatnou motivací. Je to tedy spojená nádoba tím spíš, že existuje průchodnost právních profesí. To znamená, že je poměrně snadné, samozřejmě při zohlednění zásady *numerus clausus* v justici, přecházet z jedné profese do druhé. Existuje-li špatná motivace, špatný charakter nebo zlomí-li se charakter v jednom či druhém povolání, tak s tím asi nic nenaděláme. Pokud jde o mediální nebo moderační praxi soudce, nový občanský zákoník a zejména zákon o zvláštních řízeních soudních³⁶⁾ a novela občanského soudního řádu naopak zpřísňují a kladou mnohem větší nároky na soudce, kterým zase v oblastech, kde nemuseli moderovat spor, třeba zrovna právě rozvod, nově od 1. ledna nařizuje, aby se o smír mezi rozvádějícími manžely pokusili.

prof. Alexander Bělohávek, moderátor

Soudce – rozhodce – mediátor

101. Již tady bylo zmíněno, že by soudce mohl být velmi dobrým mediátorem. Domnívám se, že by mohl být i velmi dobrým rozhodcem. Konečně i rozhodci mají zákonnou povinnost podle § 24 rozhodčího řádu³⁷⁾ vést strany ke smírnému řešení sporu. I jistý prvek mediální tak v rozhodčím řízení existuje. Chtěl bych však zmínit praxi v mnoha jiných zemích, přičemž jde o něco, co se na mezinárodních fórech diskutuje velmi často. Jde o to, zda umožnit soudcům, aby *ad hoc* vykonávali funkci rozhodce.

102. U nás zákon explicitně vylučuje, aby soudci vykonávali funkci rozhodce. Na druhou stranu v řadě zemí, jako například v Německu, ve Velké Británii a v řadě dalších zemí, v nichž existovaly analogické restrikce jako u nás, tuto možnost zavedli. Zvolili současně celou řadu protektivních opatření tak, aby této možnosti nemohlo být zneužito. Ve Velké Británii například po dobu výkonu rozhodce soudce nemůže pobírat soudcovský plat, resp. může si vybrat mezi odměnou rozhodce nebo odměnou soudce. Musí zároveň splnit zveřejňovací povinnost vůči správě soudu. V Německu v případech, kdy soudce vykonává funkci rozhodce, kontroluje případný konflikt zájmů správa soudu, resp. správní část justičního systému. Podobných možností je řada a v mnoha státech se takto postupuje. Právě v zemích, které takovou možnost působení soudce jako rozhodce připustily, byt' s rozpaky a s obezřetností, nakonec odborníci dospěli k závěru, že má velmi pozitivní efekt. Soudci vnášejí totiž mezi rozhodce, pocházející z jiných částí právní praxe, to, co by tam mělo být, například poznávání procesního *ordre public* a kde jsou jeho hranice.

36) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

37) Viz § 24 rozhodčího řádu (cit.): (1) *Rozhodci působí během řízení na strany, aby se dohodly na smírném vyřešení sporu.* (2) *Na žádost stran lze smír uzavřít ve formě rozhodčího nálezů.*

103. Na druhou stranu soudci sami lépe chápou, případně mají bezprostřední přístup k informacím o tom, kde jsou specifika rozhodčího řízení. Efekt, o němž z těchto zemí slyšíme, je velmi pozitivní.

104. Kromě toho musím zmínit jeden další případ interakce mezi rozhodci a soudci. Za aktivní účasti například doktora Kleina se nám v dubnu letošního roku podařilo realizovat kulatý stůl za přítomnosti specialistů na rozhodčí řízení z Ruska. Rusko bylo donedávna typickou zemí, ve které soudy automaticky odmítaly rozhodčí doložky, rušily rozhodčí nálezy, odmítaly výkon rozhodčích nálezů z důvodu porušení veřejného pořádku. Před několika lety však došlo k uzavření smlouvy mezi Nejvyšším soudem Ruské federace, stejně jako Nejvyšším arbitrážním soudem, který plní funkci Nejvyššího obchodního soudu Ruské federace na straně jedné, a nejrůznějšími strukturami zabývajícími se rozhodčím řízením o vytvoření platformy pro neformální výměnu názorů. A skutečně to funguje. Pokud vznikne problém, který mají soudy řešit, přednesou jej na těchto fórech.

105. Efekt, který to přináší a který nám na jaře 2013 v Praze ruští kolegové prezentovali, je neuvěřitelný. Situace se, sice ne ze dne na den, ale během měsíců a několika velmi málo let diametrálně změnila. Změnily se vztahy mezi soudci a rozhodci a lze sledovat snahu o vzájemné pochopení.

JUDr. Jan Vyklický, soudce

Kvalita soudce po celou dobu jeho soudcovského mandátu

JUDr. Jan Vyklický

Soudce Nejvyššího správního soudu, zakládající člen a první prezident Soudcovské unie, s rozsáhlou publikační a lektorskou činností, člen centrálních výborů Mezinárodní a Evropské asociace soudců, specializující se na problematiku výběru a hodnocení soudců.

106. Já bych k tomu dodal ještě jednu větu, protože jsem myslel, že ji řekne někdo z vás za mě. Myslím si totiž, že třicet let jako věková hranice pro vstup člověka do soudnictví je neudržitelně nízká. Je to neudržitelně nízký věk. Jednoduše jsem zastáncem přístupu, podle kterého by hranice měla činit nejméně čtyřicet let a měl by být stanoven požadavek předcházející praxe, aby člověk dokázal, že něco umí.

JUDr. Bohuslav Sedlatý, advokát

Mantinely mlčenlivosti advokáta

107. Zapomíná se a nemluví se vůbec o tom, že jsou to advokáti, kteří zamezují většině sporů. Uvědomme si, že advokátů je téměř jedenáct tisíc. Z vlastní praxe vím, že minimálně třetina potenciálních sporů je vyřešena v advokátní kanceláři na základě mé přesvědčovací schopnosti, anebo proto, že si protistrana vezme

rozumného advokáta. Vyložíme karty na stůl, zjistíme, jaká jsou potenciální tvrzení, jaké jsou dostupné důkazy. A na základě takto rozdaných karet se prostě dohodneme. Můj prvorepublikový školitel mi vštěpoval obecně známou poučku, že hloupá dohoda je lepší než geniální rozsudek. A tímto heslem se snažím celý život při vykonávání advokacie řídit.

108. Mluvím-li o hloupé dohodě, je tím přemostěno složité vysvětlování, ale asi by se dalo říct, že hloupá dohoda je především projevem svobodné vůle. To znamená, že dotyční dospěli sami k rozhodnutí.

109. A za druhé, dohoda je mnohdy v rozporu s hmotným právem nebo jako smír by vůbec nepřicházela v úvahu, aby ji soud schválil, nicméně lidé se takovouto dohodou řídí. A kladu si řečnickou otázku: kolik asi je v našem životě, v naší společnosti, neplatných dohod, které regulují právní jednání našich spoluobčanů, možná i právnických osob? Domnívám se, že jsou to advokáti, kteří se v první řadě zaslouhují o to, že soudy mají méně práce, že méně kauz napadá do rozhodčího řízení.

110. A nyní jsem se rozhodl vás trochu pobavit historickým exkursem mlčenlivosti tak, jak jsem si jej vyhledal. První zaznamenaná úprava je v zákoně č. 96 z roku 1868,³⁸⁾ kde se mlčenlivost advokáta objevuje poprvé. Definice zní: „*Povinnost advokáta zachovat tajnost v jemu svěřených věcech.*“ A v podstatě v této podobě byla povinnost mlčenlivosti upravena až do roku 1948. Zákon č. 322 z roku 1948³⁹⁾ upravoval mlčenlivost tak, že advokát měl mlčet o věcech, které mu byly svěřeny, zprostit mlčenlivosti ho mohla pouze strana, tedy klient. Ovšem do povinnosti mlčenlivosti ingeroval stát prostřednictvím ministra spravedlnosti, který mohl advokáta zproštění závazku mlčenlivosti zprostit.⁴⁰⁾ A samozřejmě mlčenlivost se netýkala trestných činů dle zákona na ochranu republiky.⁴¹⁾ Zákon z roku 1951⁴²⁾ je

JUDr. Bohuslav Sedlatý



Advokát s generální praxí zaměřenou na zastupování před soudy, předseda Odvolacího kárného senátu ČAK, lektor advokátní etiky a kárného řízení, zkušební komisař pro advokátní zkoušky, rozhodce Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR.

38) Zákon č. 96/1868 ř. z., jímžto se uvádí řád advokátský.

39) Zákon č. 322/1948 Sb., o advokacii (advokátní řád).

40) Ustanovení § 4 zákona č. 322/1948 Sb. (cit.): § 4 – (1) *Advokát je povinen plnit náležitě a poctivě převzaté úkoly a zachovávat mlčenlivost o věcech, které mu byly svěřeny, pokud ho strana tohoto závazku nezprostita. (2) Advokát není povinen vypovídat u soudu nebo jiného veřejného orgánu o svěřených věcech, leč by ho ministr spravedlnosti z důležitého státního zájmu zprostil závazku mlčenlivosti. (3) Povinnosti zachovávat mlčenlivost nemůže se advokát dovolávat, jde-li o čin trestný podle zákona ze dne 6. října 1948, č. 231 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, stran kterého má každý občan zákonnou povinnost oznámit jej bezpečnostnímu úřadu.*

41) Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.

42) Zákon č. 114/1951 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších změn.

v podstatě identický⁴³⁾ s tím, že zde přibyla povinnost advokáta oznamovat trestný čin, který byl ve výčtu tehdejšího trestního zákona v § 165 odst. 2.⁴⁴⁾ Pokud se tím někdo bude zabývat, zjistí, že to je úprava velmi nesrozumitelná.

111. V roce 1975⁴⁵⁾ už se objevuje široká definice, kterou podle mého názoru nemá žádná profese, žádný stav, a sice povinnost mlčet o všech skutečnostech, o nichž se advokát dozvěděl v souvislosti s poskytováním právní pomoci. Zprostit advokáta mohl pouze ten, jemuž advokát právní pomoc poskytl.⁴⁶⁾ V této chvíli jsme se do jisté míry již vymanili jako stav z nepříjemné pravomoci ministra spravedlnosti, nicméně advokát mohl být zproštěn mlčenlivosti v Ústředí české advokacie.

112. Moderní úprava definici mlčenlivosti převzala,⁴⁷⁾ čili advokát mlčí o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právní pomoci, a zprostit ho opět může klient či právní zástupce klienta. Je zajímavé, že existují státy, v nichž mlčenlivosti advokáta nemůže, kromě klienta, zprostit nikdo.

43) Ustanovení § 17 zákona č. 114/1951 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších změn (cit.): (1) Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o věcech, které mu byly svěřeny, pokud ho účastník tohoto závazku nezprostit. U soudu nebo u orgánu státní správy není povinen o těchto věcech vypovídat, ledaže jej ministr spravedlnosti z důležitého státního zájmu zprostit závazku mlčenlivosti. Povinnosti zachovávat mlčenlivost nemůže se advokát dovolávat, je-li podle ustanovení § 165 odst. 2 trestního zákona povinen oznámit trestný čin, jehož se má výpověď týkat. (2) Obdobnou povinnost zachovávat mlčenlivost mají i ostatní členové pracovního kolektivu poradny.

44) Ustanovení § 165 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona (cit.): Neoznámění trestného činu – (1) Kdo se hodnověrným způsobem doví, že někdo jiný chystá nebo spáchal velezradu (§ 78), podvracení republiky (§ 79a), teror (§ 80a), záškodnictví (§ 84), sabotáž (§ 85), vyzvědačství (§ 86 a 87), obrožení státního tajemství podle § 88, úléčné škůdnictví podle § 99, nedovolené ozbrojování (§§ 120 a 121), padělání a pozměňování platidel (§ 139), udávání padělaných a pozměněných platidel (§ 140), obecné obrožení podle § 190, vraždu (§ 216), loupež (§ 232), rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 245 odst. 3 a 4, poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 245a odst. 2 písm. a), zběhnutí (§§ 273 a 274) nebo vzpouru (§ 276), a úmyslně takový trestný čin bez odkladu oznámí prokurátoru nebo orgánu bezpečnosti, bude potrestán odnětím svobody až na pět let. (2) Kdo se dopustí činu uvedeného v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit bez nebezpečí pro sebe nebo, nejde-li o velezradu (§ 78), záškodnictví (§ 84), sabotáž (§ 85) nebo vyzvědačství (§§ 86 a 87), bez nebezpečí pro osobu jemu blízkou.

45) Zákon č. 118/1975 Sb., o advokacii.

46) Ustanovení § 7 zákona č. 118/1975 Sb., o advokacii (cit.): (1) Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dověděl v souvislosti s poskytováním právní pomoci, pokud ho ten, jemuž se právní pomoc poskytuje, této povinnosti nezprostit. (2) Povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit rovněž výbor Ústředí české advokacie, je-li v důležitém státním zájmu, aby o těchto skutečnostech vypovídal před soudem, státním nebo jiným orgánem. (3) Povinnosti mlčenlivosti se nelze dovolat, jde-li o zákonem stanovenou povinnost přezkoušet spáchání trestného činu. (4) Povinnosti mlčenlivosti je advokát vázán i po skončení svého členství v krajském (městském) sdružení advokátů. (5) Stejnou povinnost zachovávat mlčenlivost mají i ostatní pracovníci advokacie.

47) Viz § 19 zákona č. 128/1990 Sb., o advokacii (cit.): (1) Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem advokacie. Těto povinnosti jej může zprostit pouze klient prohlášením, i v tomto případě je však advokát povinen zachovat mlčenlivost, pokud je to v zájmu klienta. (2) Povinnost zachovat mlčenlivost se nevztahuje na případy, jde-li o zákonem uloženou povinnost přezkoušet spáchání trestného činu. (3) Povinnost mlčenlivosti je povinen zachovat i ten, kdo byl vyškrtnut ze seznamu advokátů nebo ten, jemuž byl výkon advokacie pozastaven. (4) Povinnost mlčenlivosti podle odstavců 1–3 se přiměřeně vztahuje na pracovníky advokáta a pracovníky Komory. Tato úprava byla s účinností od 1. července 1996 nahrazena zákonem č. 85/1996 Sb., který je účinný dodnes ve znění pozdějších změn (citace odpovídající úpravy mlčenlivosti viz níže v této poznámce pod čarou).

113. Samozřejmě bychom mohli rozprávět úvahy o tom, že mantinely mlčenlivosti advokáty jsou různého druhu. Jsou osobní, věcné, časové. Nicméně si myslím, že to přesahuje rámec mého krátkého exkursu. Pokud bych se měl zmínit velmi stručně, jak jsou nastaveny mantinely advokáta z hlediska zákona, tak zákon o advokacii činí průlom do mlčenlivosti v kárném řízení při substitucích, v řízeních o vyškrtnutí a pozastavení výkonu advokacie.

114. Dále máme průlom při obraně vlastních práv advokáta, zejména v palmárních žalobách. Pochopitelně advokát nemá oznamovací povinnost, ovšem má povinnost přezkázat trestný čin podle § 368 trestního zákona.⁴⁸⁾ A pak jsou zde průlomy,

Viz § 21 zákona č. 85/1996, o advokacii (cit.): (1) Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. (2) Povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient a po jeho smrti či zániku právní nástupce klienta; má-li klient více právních nástupců, ke zproštění advokáta povinnosti mlčenlivosti je potřebný soubhlasný projev všech právních nástupců klienta. Zbavení povinnosti mlčenlivosti advokáta klientem nebo jeho právním nástupcem anebo jeho právními nástupci musí být provedeno písemnou formou a musí být adresováno advokátovi; v řízení před soudem tak lze učinit i ústně do protokolu. I poté je však advokát povinen zachovávat mlčenlivost, je-li z okolností případu zřejmé, že ho klient nebo jeho právní nástupce této povinnosti zprostil pod nátlakem nebo v tísni. (3) Advokát nemá povinnost mlčenlivosti ve vztahu k osobě, kterou pověřuje provedením jednotlivých úkonů právních služeb, pokud je tato osoba povinna sama tuto povinnost zachovávat. (4) Povinnosti mlčenlivosti není advokát vázán v rozsahu nezbytném pro řízení před soudem nebo jiným orgánem, je-li předmětem řízení spor mezi ním a klientem nebo jeho právním nástupcem; povinnosti mlčenlivosti není advokát vázán též v řízení podle § 55, v řízení o žalobě proti rozhodnutí Komory anebo v řízení o kasační stížnosti proti rozhodnutí soudu o této žalobě podle zvláštního právního předpisu, jakož i v řízení ve věcech uvedených v § 55b, a to v rozsahu nezbytném pro ochranu jeho práv nebo právem chráněných zájmů jako advokáta. (5) Povinnosti mlčenlivosti advokáta nejsou dotčeny jeho povinnosti jako daňového subjektu stanovené zvláštními předpisy o správě daní a poplatků; i v tomto případě je však advokát povinen zachovávat mlčenlivost o povaze věci, ve které právní služby poskytl nebo poskytuje. (6) Povinnosti mlčenlivosti se advokát nemůže dovolávat v kárném řízení, jakož i vůči advokátovi, který byl pověřen předsedou kontrolní rady provedením přípravných úkonů k prověření, zda došlo ke kárnému provinění (§ 33 odst. 3). Povinnosti mlčenlivosti se advokát nemůže dovolávat při plnění povinnosti podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, jakož i vůči zástupci Komory při provádění úkonů podle odstavce 10. (7) Povinnosti mlčenlivosti není dotčena zákonem uložená povinnost přezkázat spáchání trestného činu. (8) Povinnost mlčenlivosti trvá i po vyškrtnutí ze seznamu advokátů. (9) Povinnost mlčenlivosti v rozsahu stanoveném v odstavcích 1 až 8 se vztahuje obdobně i na a) zaměstnance advokáta nebo společnosti anebo zahraniční společnosti, jakož i na jiné osoby, které se s advokátem nebo ve společnosti anebo v zahraniční společnosti podílejí na poskytování právních služeb, b) členy orgánů Komory a její zaměstnance, jakož i na všechny osoby, které se účastní kárného řízení, včetně advokátů pověřených předsedou kontrolní rady provedením přípravných úkonů k prověření, zda došlo ke kárnému provinění (§ 33 odst. 3). (10) Členové orgánů Komory, její zaměstnanci a advokáti pověřeni předsedou kontrolní rady provedením přípravných úkonů k prověření, zda došlo ke kárnému provinění, nejsou vázáni povinností mlčenlivosti podle odstavce 9 v rozsahu nezbytném pro řízení před soudem ve věcech uvedených v odstavci 4, části věty za středníkem. Členové orgánů Komory a její zaměstnanci nejsou dále vázáni povinností mlčenlivosti v rozsahu nezbytném ke splnění informační povinnosti podle § 10 odst. 2 až 4, § 35d a § 35r odst. 1, 2 a 4.

48) Viz ustanovení § 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákona (cit.): Neoznámení trestního činu – (1) Kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal trestný čin vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), obchodování s lidmi (§ 168), zbavení osobní svobody (§ 170), brání rukojmí (§ 174), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), týrání svěřené osoby (§ 198), padělání a pozměnění peněz (§ 233), neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), neoprávněné výroby peněz (§ 237), porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 262), porušení povinnosti při vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 263),

týkající se daňového řádu,⁴⁹⁾ v zákoně o některých opatřeních o legalizaci z příjmů trestné činnosti.⁵⁰⁾ Je asi významné zmínit, že ocitne-li se advokát v pozici rozhodce, pochopitelně se vymyká situaci, kdy by měl zacházet s informacemi, vzešlými v souvislosti s poskytováním právní pomoci. Tam advokát povinnost mlčenlivosti nemá.

JUDr. Robert Němec, advokát Kvalita soudce a rozhodce

115. Rád bych hovořil o kvalitě soudce či rozhodce. Rozhodčí soud, respektive předsednictvo rozhodčího soudu v Dlouhé ulici⁵¹⁾ nedávno vytvořilo iniciativu ke zvýšení důvěry klientů, potažmo advokátů v rozhodčím řízení, která se zabývá tím, co by se v tomto ohledu mělo dělat, protože klienti se na rozhodčí soud neobrací tak často, jak by si rozhodčí soud přál. A jedna z hlavních připomínek, která tehdy zazněla z řad advokátů, kteří klienty zastupují, byla, že je potřeba zaměřit na etiku rozhodců a rozhodování, případně přijetí etického kodexu. To, co říkal doktor Sedlatý, mlčenlivost z hlediska rozhodčího řízení, má dvojí charakter. Samozřejmě je to důvěrnost rozhodčího řízení, ale také etika rozhodců, kteří by neměli komunikovat se stranami v průběhu řízení, což se bohužel v praxi občas děje.

provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence (§ 265), porušení povinnosti v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem (§ 266), obecného ohrožení (§ 272), vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280), nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281), nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282), získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním pravidlem a pevnou plošinou (§ 290), zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny (§ 292), vlastizrady (§ 309), rozvracení republiky (§ 310), teroristického útoku (§ 311), teroru (§ 312), sabotáže (§ 314), vyzvědačství (§ 316), ohrožení utajované informace (§ 317), válečné zrady (§ 320), přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332), účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 2 a 3, genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402), agrese (§ 405a), přípravy útočné války (§ 406), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411), válečné krutosti (§ 412), perzekuce obyvatelstva (§ 413), plenění v prostoru válečných operací (§ 414) nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3, a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, nadřízenému, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; stanoví-li tento zákon na některý z těchto trestných činů trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším. (2) Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit, aniž by se nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. (3) Oznamovací povinnost podle odstavce 1 nemá advokát nebo jeho zaměstnanec, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe. Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství. Oznamovací povinnost trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 2 a zbavení osobní svobody (§ 170) nemá též osoba poskytující pomoc obětem trestných činů.

49) Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších změn, ve znění pozdějších změn.

50) Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších změn.

51) Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, se sídlem v Praze 1, Dlouhá 13.

116. Takže plně podepisuju a souhlasím s tím, že kvalita rozhodce je důležitá věc a myslím si, že je velkým úkolem rozhodčího soudu, aby na kvalitě a etice pracoval. Některé závěry byly přijaty, přinejmenším pokud jde o opatření proti konfliktu zájmů při rozhodování na rozhodčím soudě.⁵²⁾ Rozhodci musí při přijetí funkce podepisovat prohlášení, že v žádném konfliktu nejsou, případně oznamovat skutečnosti, které by mohly vést k určitým pochybnostem. Etická komise, která dávala doporučení předsednictvu, doporučovala přiměřené použití pravidel IBA, která mají tzv. červenou, oranžovou a zelenou listinu, což jsou názorné příklady, kdy by rozhodce neměl funkci vůbec přijmout nebo kdy by měl strany upozornit na některé okolnosti, a podle závažnosti jednotlivých okolností se strany buď rozhodnou mlčet, anebo musejí třeba i výslovně souhlasit s tím, aby rozhodce pokračoval.

117. To je rozhodně oblast, která by i na rozhodčích soudech měla mít daleko větší důraz. A možná je otázka, jestli by etický kodex neměl být přijat, případně jestli by neměl existovat dohled nad činností rozhodců, případně kárná odpovědnost.

JUDr. Jan Syka, advokát

Poznámka k diskusi

118. Kdokoliv veřejně mluví o skutečnostech podléhajících povinnosti mlčenlivosti, měl by pro veřejnost předem odstranit veškeré pochybnosti pravdivým prohlášením, že je mlčenlivosti zproštěn nebo že je zákonem prolomena.

Mgr. Robert Němec, LL.M.



Advokát a partner Advokátní kanceláře PRK Partners, specializující se na bankovníctví, obchod, akvizice, insolvenční řízení a arbitráž, člen představenstva České advokátní komory, rozhodce s členstvím ve vnitrostátních i zahraničních institucích, s bohatou publikační i lektorskou činností.

JUDr. Jan Syka

Advokát a vedoucí odboru kontrolního a kárného České advokátní komory, lektor ČAK a zkušební komisař pro advokátní zkoušky.

JUDr. Martina Doležalová, advokátka

Etický kodex advokáta a mediátora

119. Vezměme si například náročné spory v rámci výstavby mezi dodavateli a subdodavateli při velkých komplexních stavbách o mnoha milionech eur. Tam nejde o zachování dobrých vztahů, tam je spor tak komplikovaný, že pokud by se

⁵²⁾ Viz poznámka 51.

JUDr. Martina Doležalová



Advokátka a mediátorka, zkušební komisařka pro zkoušky z mediace, působící v mezinárodním odboru České advokátní komory, kde má na starosti oblast me-

diace, přednášející a publikující problematiku mediace, spoluautorka komentáře k zákonu o mediaci.

měl dostat k soudu, nemá soudce prostor ani podklady ke spravedlivému rozhodování, pro úvahu, co pro obě strany bylo vlastně správné a jak z toho sporu ven.

120. Česká advokátní komora usilovala o to, aby advokáti – mediátoři mohli sepsovat dohody s vykonatelnými določkami, bohužel z politických důvodů náš postoj neprošel, nicméně my se nevzdáváme.

121. Ještě chci upozornit na jednu věc, která v západní Evropě posiluje, a tou je MED-ARB, kdy spor začne mediací, a pokud strany nedojdou k do-

hodě, změní se mediátor v arbitra. Je to velmi složité, ale pokud se ošetří všechny aspekty, které se ošetřit mají, je to jedna z možností, jak řešit tyto kauzy s definitivním závěrem.

122. Původně jsem měla hovořit o etickém kodexu advokáta – mediátora. Nyní se vedou debaty, zda bude přijat etický kodex stavovským předpisem jakožto závazný materiál pro advokáty, zapsané mediátory, anebo zdali půjde o dobrovolný předpis, který má doporučující povahu.

123. Etický kodex je téma, ke kterému se opakovaně na České advokátní komoře vracíme, podobně jako se této problematice věnuje sekce ADR.⁵³⁾ Mediátor samozřejmě vystupuje v jiné roli než advokát. Advokát je vždy štěkáč pes, zástupce jedné strany. Kdežto v roli mediátora musí advokát zastupovat strany obě. Je tedy třeba nějakým způsobem řešit střety zákona o advokacii a střety zákona o mediaci, právě pokud jde o postavení mediátora a advokáta. Právě v tomto střetu se naráží na zachování nezávislosti, nestrannosti a vyloučení střetu zájmů.

JUDr. Daniela Kovářová

Poznámka k diskusi

124. Vzhledem k tomu, že čas vymezený tomuto kulatému stolu je vyčerpán, musím bohužel věcnou diskusi ukončit. Použiji k tomu citát hraběnky Dubské, některými považované za nejlepší německy píšící autorku devatenáctého století s českými předky: „Není třeba se bát těch, kteří se hádají, ale těch, kteří uhýbají.“ Vy, kteří jste přišli, jste dnes neuhýbali. Děkuji vám za vaše příspěvky a těším se na shledanou na další akci Pražského právníckého podzimu.

53) ADR = *Alternative dispute resolution*, náhradní způsoby řešení sporů.

Slovo závěrem

Kulatý stůl zaměřený na problematiku projednávání sporů byl poslední odbornou akcí Pražského právního podzimu 2013 a v jeho průběhu jedním z nejzajímavějších setkání. Naznačil místa a oblasti, na které bude možné v dalších etapách navázat. Není přitom náhodné, že se konal v prostorách České advokátní komory, jejíž předseda setkání udělil svou osobní záštitu, a že se jeho partnerem vedle Advokátní kanceláře prof. Bělohávkou stala i Česká (& Středoevropská) ročenka rozhodčího řízení, Unie podnikových právníků a Ústav práva a právní vědy. Setkání odborníků z dotčených oblastí totiž odhalilo palčivé otázky problematiky projednávání sporů, které samotným během času nejsou a ani nemohou být vyřešeny.

I proto jsme se rozhodli vydat tento sborník a všechny diskutující i mnohé další odborníky a zájemce pozvat k dalšímu setkání, tentokrát ve formátu konference. Konferenci bude opět pořádat v rámci Pražského právního podzimu nakladatelství Havlíček Brain Team a osobní záštitu této akci udělil předseda České advokátní komory JUDr. Martin Vychopeň. Akce zaměřená na problematiku soudního a mimosoudního projednávání sporů se uskuteční v pátek **21. listopadu 2014 v sídle České advokátní komory – v pražském Paláci Dunaj.**

Věříme, že reprezentativní zastoupení účastníků naváže na debatu, kterou jsme vedli v průběhu loňského Mikuláše.

Všichni, kdo svými názory přispěli ke zdárnému průběhu kulatého stolu, jsou srdečně zváni.

Praha, květen 2014

JUDr. Daniela Kovářová
prof. Dr. Alexander J. Bělohávek

Seznam účastníků kulatého stolu

prof. JUDr. Alexander J. Bělohávek, advokát a rozhodce
JUDr. Marie Brejchová, prezidentka Unie podnikových právníků
PhDr. Ivana Cihlářová, Bulletin advokacie
JUDr. Ladislav Derka, soudce Vrchního soudu v Praze
JUDr. Zdeněk Des, soudce Nejvyššího soudu
JUDr. Martina Doležalová, Česká advokátní komora
Mgr. Patrik Frk, advokát
Mgr. Šárka Hájková, soudkyně Krajského soudu v Praze
JUDr. Karel Havlíček, šéfredaktor časopisu Soudce, Havlíček Brain Team
JUDr. Blanka Havlíčková, Havlíček Brain Team
JUDr. Vít Horáček, advokát a rozhodce
JUDr. Kateřina Hornochová, soudkyně Nejvyššího soudu
Mgr. Jan Hrabec, advokát
Mgr. Jan Januš, šéfredaktor Právního rádce
Mgr. Petr Kalla, advokát a rozhodce
JUDr. Zdeněk Karfík, CSc., advokát
JUDr. Bohuslav Klein, advokát a rozhodce
doc. JUDr. František Klimeš, CSc., vysokoškolský učitel
JUDr. Karel Kopecký, Unie podnikových právníků
Mgr. František Korbek, Ph.D., advokát
Mgr. Petra Dušková, právnička, Magistrát hlavního města Prahy
JUDr. Daniela Kovářová, advokátka a šéfredaktorka Rodinných listů
JUDr. Tomáš Lichovník, prezident Soudcovské unie
JUDr. Luděk Lisse, Ph.D., LL.M., advokát a rozhodce
JUDr. Anna Márová, advokátka
Vít Mikolášek, Unie podnikových právníků
JUDr. Jan Mikš, advokát a předseda Kontrolní rady ČAK
Mgr. Robert Němec, LL.M., advokát a rozhodce
JUDr. Bohuslav Sedlatý, advokát a předseda Odvolacího kárného senátu ČAK
JUDr. Tomáš Sokol, advokát a rozhodce
JUDr. Jan Syka, advokát
JUDr. Otakar Švorčík, advokát a rozhodce
Miroslav Uříčai, Unie podnikových právníků
JUDr. Eva Vaňková, advokátka
JUDr. Jiří Všetěčka, advokát
JUDr. Jan Vyklický, soudce Nejvyššího správního soudu

Rejstříky

Úvodní poznámky k rejstříkům

Není-li výslovně uvedeno jinak nebo nevyplývá-li z kontextu opačně, pak jednotný tvar znamená současně tvar množný a naopak. Ve většině případů jsou však klíčová slova ve věcném rejstříku formulována v jednotném tvaru. Výjimky jsou obvykle odůvodněny jazykovou stránkou či formulačními zvyklostmi. Alfabetické řazení je provedeno podle české abecedy. Ve většině případů je zapotřebí ve složených tvarech hledat zejména pod podstatným jménem, které je součástí složených tvarů, na který pak navazují rozšiřující adjektiva. Odkazy použité v rejstříku jsou odkazy na **čísla odstavců**. Seznam předpisů (odkazů na předpisy) České republiky a EU je řazen chronologicky podle ročníku a čísla publikování ve Sbírce zákonů. Judikatura je řazena chronologicky podle data vydání rozhodnutí.

Věcný rejstřík podle klíčových slov

advokacie 107, 110, 123, 114
 advokát 89–90, 107, 109, 113, 115, 123
 appointing authority 71, 78
 arbitr finanční 74
 arbitrážní centrum – viz *centrum arbitrážní*
 bydliště 35
 Česká advokátní komora (ČAK) 1, 6, 100, 111, 120
 centrum arbitrážní 66
 dissenting opinion (viz též *odlišný názor*) 76, 78–83
 doložka
 – mediační 96, 99
 – rozhodčí (všeobecně) (viz též *smlouva rozhodčí*) 10, 13, 27, 29, 33, 50, 57, 65, 95, 99
 – rozhodčí, platná 29, 51, 57, 95–96
 důkaz 10, 12
 důvod pro zrušení rozhodčího nálezu (viz též *nález rozhodčí, zrušení, důvod*) 12
 ESLP (Evropský soud pro lidská práva) 17, 57
 etická pravidla (viz též *kodex etický*) – viz *pravidla etická*
 etický kodex – viz *kodex etický*
 etika
 – rozhodců 75, 116
 – rozhodování 75
 exekuce (viz též *výkon rozhodnutí*) 29, 36–37, 52, 67, 86

- export sporů (viz též *internacionalizace sporů*) 39, 59
- Frankfurtské tabulky 25
- hardship 26
- ICC (International Chamber of Commerce / Mezinárodní obchodní komora) 80–81
- instančnost řízení 15
- internacionalizace sporu (viz též *export sporů*) 39, 59
- intervence soudu 26
- jednotnost rozhodování 46–47
- judikatura
 - (všeobecně) 16, 28, 40, 43, 47–50, 70–72
 - restriktivní 71
- kárná odpovědnost – viz *odpovědnost kárná*
- kodeks etický (viz též *pravidla etická*) 115–116, 123
- koncentrace řízení 16
- konflikt zájmů – viz *střet zájmů*
- kredibilita rozhodčího nálezu – viz *nález rozhodčí, kredibilita*
- kvalita rozhodce – viz *rozhodce, kvalita*
- kvalita soudce – viz *soudce, kvalita*
- lhůta
 - preklusivní – viz *prekluse*
 - promlčecí – viz *promlčení*
- Med/Arb 121
- mediace 11, 27, 74, 85, 88, 121–122
- mediační doložka – viz *doložka mediační*
- mezinárodní prvek – viz *prvek, mezinárodní*
- místo řízení 14, 33, 35
- mlčenlivost 110–114, 118
- možnost věc projednat 32
- náklady řízení 68
- nález rozhodčí
 - kredibilita 82
 - přezkum 77
 - zrušení, (všeobecně) 12, 14–16
 - zrušení, důvod 12, 14, 16, 29, 31, 61, 83
- nárok hmotněprávní 37
- názor
 - menšinový 81–82
 - odlišný (viz též *dissenting opinion*) 76–78, 80–83
 - soudu, závazný 48

- neplatnost
 – absolutní (viz též *nález rozhodčí, neplatnost*) 21–22, 65
 – relativní 21–22
- nepoměr 26
- nestrannost rozhodce 70, 76, 115
- neurčitost (viz též *pojem právní, neurčitý*) 23
- obchodní praxe – viz *praxe obchodní*
- odběmenění soudů 46
- odpovědnost kárná 117
- ochrana spotřebitele 43, 54
- osoba
 – fyzická 35
 – právnická 65, 72
- pravomoc
 – rozhodce 32, 35
 – soudu (všeobecně) 32, 35
 – soudu, pro zrušení rozhodčího nálezu 35
- privatizace justice 28
- pojem právní, neurčitý (viz též *neurčitost*) 23–24
- pravidla etická (viz též *kodex etický*) 75, 116
- právo skutečné 17, 28, 77, 80
- praxe mezinárodní 18
- promlčení 27, 98
- prvek, mezinárodní 18
- přezkum
 – (všeobecně) 12, 16, 38, 47–48, 52
 – rozhodčího nálezu – viz *nález rozhodčí, přezkum*
- rejstřík obchodní 28
- retroaktivita 71
- rovnováha 26
- rozhodce
 – kvalita 101, 115
 – nestrannost – viz *nestrannost rozhodce*
 – nezávislost – viz *nezávislost rozhodce*
 – postavení 10, 65, 72–73, 76, 82, 102
- rozhodčí doložka – viz *doložka rozhodčí*
- rozhodčí smlouva – viz *smlouva rozhodčí*
- smlouva rozhodčí
 – platnost (viz též *doložka rozhodčí*) 29, 31
 – neplatnost 48

- spravedlnost 48, 89–90
- řízení
- rozhodčí (všeobecně) (viz též *místo rozhodčího řízení a řízení rozhodčí ad hoc*) 10–11, 13–18, 33, 43, 46, 53–54, 63–64, 66, 68–69, 71, 73, 76, 79, 84, 87–88, 95, 101
 - rozhodčí, *ad hoc* 51, 73
- smlouva 22, 26–27, 31, 71–72, 108–109
- soudce
- (všeobecně) 10, 18, 48, 78, 106, 115
 - kvalita 106, 115
- spor
- bagatelní 46, 74, 84, 86, 88
 - náročný 76
 - spotřebitelský 54, 62, 70
- spotřebitel (viz též *ochrana spotřebitele*) 43, 48, 54, 62, 67
- stavebnictví 119
- střet zájmů 123
- tuzemec 35
- úrok 62
- výkon rozhodnutí (viz též *exekuce*) 29, 36–37, 52
- vykonatelnost (viz též *nález rozhodčí, vykonatelnost*) 29, 36–37, 83
- změna smlouvy – viz *smlouva, změna*
- zrušení rozhodčího nálezu – viz *nález rozhodčí, zrušení*

Rejstřík citovaných předpisů (normativních aktů a jiných pramenů)

Předpisy národního původu (Česká republika)

- zákon č. 96/1868 ř. z., jímžto se uvádí řád advokátský 110
- zákon č. 322/1948 Sb., o advokacii (advokátní řád) 110
- zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky 110
- zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon 114
- zákon č. 114/1951 Sb., o advokacii 110
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád 31, 38, 56
- zákon č. 118/1975 Sb., o advokacii 110
- zákon č. 128/1990 Sb., o advokacii 110
- zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů⁵⁴⁾ 16, 29, 31, 33, 36–38, 45–46, 52, 54

54) Viz též odkazy zvlášť na novelizační zákon č. 19/2012 Sb.

- zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii 110, 123
 zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
 a o změně dalších zákonů 29
 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník 110
 zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení
 a o výkonu rozhodčích nálezů⁵⁵⁾ 31, 55
 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník 11, 98, 99, 100
 zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů
 (zákon o mediaci) 12, 99
 zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních 100

Předpisy EU (včetně předpisů Evropských společenství)

- směrnice Rady ES č. 93/13/EHS z 5. dubna 1993 o nekalých praktikách při
 uzavírání spotřebitelských smluv 48

Rejstřík citované judikatury

Ústavní soud České republiky

- nález sp. zn. II. ÚS 2164/10 47
 – publikováno v části *Vybraná judikatura*, str. 79

Nejvyšší soud České republiky

- usnesení sp. zn. 32 Odo 366/2006 12
 usnesení sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 29
 rozsudek sp. zn. 23 Cdo 3728/2011 30, 38
 rozsudek sp. zn. 23 Cdo 2016/2011 32
 – publikováno v části *Vybraná judikatura*, str. 67
 rozsudek sp. zn. 23 Cdo 2406/2011 33
 – publikováno v části *Vybraná judikatura*, str. 75
 usnesení sp. zn. 31 Cdo 958/2012 29, 36, 65
 – publikováno v části *Vybraná judikatura*, str. 51
 usnesení sp. zn. 23 Cdo 1034/2012 34
 – publikováno v části *Vybraná judikatura*, str. 61
 rozsudek sp. zn. 23 Cdo 2542/2011 34

⁵⁵⁾ Zde odkazy jen na tento novelizační předpis. Ve vztahu k zákonu o rozhodčím řízení obecně viz zákon č. 216/1994 Sb.

Vrchní soud v Praze

rozsudek sp. zn. 12 Cmo 496/2008 36

Krajský soud v Olomouci

rozsudek čj. 22 Cm 18/2001-90 72

Evropský soud pro lidská práva

Sürmeli v Německo sp. zn. 75.529/01 17

Rejstřík odkazů na státy

Belgie 14

Bulharsko 14–15

Francie 40

Island 90

Německo 18, 40, 102

Rakousko 14, 16, 18, 40, 59

Rakousko-Uhersko 90

Rusko 104

Slovensko 54

Švýcarsko 14–16, 40, 60

Velká Británie 40, 102

Vybraná judikatura

Oprávněnost přezkoumávat exekuční titul

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012)

Pokud rozhodčí smlouva neobsahovala přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, a jen odkazovala na „rozhodčí řád“ vydaný právníkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, rozhodčí nález vydal rozhodce, jenž k tomu neměl podle zákona o rozhodčím řízení pravomoc, jelikož jde právě o takovou relevantní okolnost, pro niž je provedení exekuce nepřipustné. Takovou námitku je oprávněn exekuční soud přezkoumávat. Existence nezpůsobilého exekučního titulu, který vydal orgán, jenž k tomu neměl pravomoc, zároveň vylučuje, aby se soud mohl zabývat otázkou jeho vykonatelnosti; vykonatelnost rozhodnutí, jehož výkon je navržen, je totiž vlastnost, která jej činí způsobilým k tomu, aby byla i proti vůli povinného subjektu vymáhána povinnost uskutečněna

Nejvyšší soud rozhodl v exekuční věci oprávněné E., s. r. o., proti povinné A. V. pro 21 412,81 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Sokolově pod sp. zn. 28 EXE 1485/2010, o dovolání oprávněné proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 12. 2011, čj. 10 Co 312/2011-66, tak, že se dovolání zamítá.

Odůvodnění:

Okresní soud v Sokolově usnesením ze dne 15. 6. 2011, čj. 28 EXE 1485/2010-43, zastavil exekuci (nařízenou usnesením téhož soudu ze dne 12. 4. 2010, čj. 28 EXE 1485/2010-12, podle „vykonatelného“ rozhodčího nálezu ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. E/2009/02118, k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 21 412,81 Kč s úrokem z prodlení ve výši 0,1 % denně z částky 21 412,81 Kč ode dne 1. 7. 2008 do zaplacení, pro úrok z prodlení ve výši 127,84 Kč, smluvní pokutu ve výši 376 Kč, pro náklady předcházejícího řízení ve výši 1047,20 Kč a pro náklady exekuce a oprávněného, které budou v průběhu řízení stanoveny) a rozhodl o náhradě nákladů řízení a o nákladech soudního exekutora. Povinná návrh na zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“), odůvodnila tím, že smlouva uzavřená mezi ní a oprávněnou obsahuje rozhodčí doložku, ve které není stanoveno konkrétní jméno rozhodce (rozhodců), nýbrž pouze odkaz na možnost určení rozhodce prostřednictvím zástupce obchodní společnosti zabývající se realizací rozhodčích řízení, která však není rozhodčím soudem zřízeným zákonem, přičemž má zato, že „*takto vypracovaná rozhodčí doložka zakládá neplatnost této*

smlouvy, neboť neobsahuje přímé určení rozhodce (rozhodců) *ad hoc* nebo konkrétní způsob jejich určení“ (viz závěry rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008); citovaný rozhodčí nález tak byl vydán na základě neplatné smlouvy a není „přípustným exekučním titulem“. Okresní soud dovodil, že „z hlediska obecných podmínek je sice předmětný rozhodčí nález způsobitelným exekučním titulem ve smyslu § 274 písm. i) o. s. ř.“, s ohledem na závěry uvedené v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1012/2000 (jde o usnesení ze dne 3. 10. 2001, které je – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu) však zvažoval, zda v nalézacím řízení mohl o „spotřebitelském sporu“ mezi účastníky rozhodnout rozhodce. V tomto ohledu vyšel z článku 1 písm. q) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách a z § 56 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“) a uzavřel, že v těchto smlouvách jsou rozhodčí doložky zakázány, takže rozhodčí doložka sjednaná v dané věci je neplatná. Ke stejnému závěru vede i výklad § 55 odst. 1, věty druhé, obč. zák., podle něhož je nepřípustné, aby se spotřebitel ve spotřebitelské smlouvě vzdával svých práv, dokonce ústavního práva na spravedlivý proces. Uzavřel, že je-li rozhodčí doložka neplatná, nebyla dána pravomoc rozhodce ve sporu mezi účastníky rozhodova, a rozhodčí nález je tudíž nicotným aktem. Protože takové rozhodnutí je nezpůsobitelným exekučním titulem, exekuci podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. zastavil.

K odvolání oprávněně Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 12. 12. 2011, čj. 10 Co 312/2011-66, usnesení soudu prvního stupně potvrdil s tím, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení a exekutorovi se náhrada nákladů odvolacího řízení nepřiznává. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že předpoklady pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. jsou v dané věci splněny, neboť účastníky sjednaná rozhodčí doložka je neplatná, nikoliv však z jím uvedených důvodů. Účastníci sjednali rozhodčí doložku v obchodních podmínkách, které jsou nedílnou součástí smlouvy o spotřebitelském úvěru (ze dne 25. 5. 2005 – poznámka Nejvyššího soudu), dle které majetkové spory, které vzniknou ze smlouvy nebo v souvislosti s ní, budou rozhodovány s konečnou platností v rozhodčím řízení rozhodcem jmenovaným Správcem seznamu rozhodců vedeného Společností pro rozhodčí řízení, a. s., se sídlem Praha 2, Sokolská 60. Při právním posouzení věci krajský soud odkázal na závěry uvedené v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2123/2011, a v usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, podle nichž, neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, a odkazuje-li na „rozhodčí řád“ vydaný právníckou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná

podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem. Protože právě o takovou situaci v posuzované věci jde, je rozhodčí doložka nejen neplatná, ale je též v rozporu s článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jak dovodil Ústavní soud v nálezu ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10, podle jehož závěru „*to, aby mohla být rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách platně dojednána, v první řadě předpokládá transparentní a jednoznačná pravidla pro určení osoby rozhodce. Jde-li o ujednání v rámci spotřebitelské smlouvy, musí rozhodčí řízení obecně zaručovat procesní práva srovnatelná s řízením, které by bylo namístě v případě, kdy by se spotřebitel k ujednání ve spotřebitelské smlouvě nezávázal (ústnost, přímost jednání, odvolací instance, absence jiných překážek k uplatnění spotřebitelova práva). Nebyl-li rozhodce určen transparentním způsobem, měl rozhodovat pouze podle zásad spravedlnosti, a současně byl spotřebitel zbaven svého práva podat žalobu k civilnímu soudu, jde o porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.*“ Za nepřipadnou považoval krajský soud námitku oprávněné, že povinná měla možnost namítat skutečnosti uvedené v návrhu na zastavení exekuce v průběhu rozhodčího řízení (nesprávně uvedeno exekučního řízení), a neučinila-li tak, nelze v této fázi již k jejím námitkám přihlížet. Je-li rozhodčí doložka absolutně neplatná, nelze vést úspěšně exekuci na základě exekučního titulu, který nevydal rozhodce v rámci své pravomoci, neboť je tu okolnost, pro niž je provedení exekuce nepřípustné. Ani případná právní moc usnesení o nařízení výkonu nezhojí vady bránící provedení výkonu rozhodnutí a existující v době jeho vydání (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2227/2011, které „se týkalo neexistence rozhodčí doložky“, a v němž tento soud dovodil, že aplikace § 15 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb. v řízení o zastavení již nařízené exekuce není namístě, i když povinný v rozhodčím řízení neexistenci rozhodčí smlouvy nenamítal).

Proti potvrzujícímu výroku usnesení odvolacího soudu o věci samé podala oprávněná dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř., a podává je z důvodů uvedených v § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí dovolatelka spatřuje v řešení právních otázek, které dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu řešeny, a to 1) „*překročení pravomoci, nezákonný výklad a postup bez opory v zákoně obou soudů v posuzování neplatnosti rozhodčí doložky a tedy v posuzování vykonatelnosti/nevykonatelnosti rozhodčího nálezu*“, a 2) „*nezákonnost postupu soudu prvního a druhého stupně s ohledem na ustanovení o. s. ř.*“. Soudy obou stupňů nesprávně vycházely z toho, že jim přísluší „rozpořovat“ vykonatelný rozhodčí nález co do jeho věcné správnosti, což však exekuční soud není podle judikatury Nejvyššího soudu oprávněn činit. V daném případě, kdy rozhodčí smlouva uzavřena byla, byť neplatně, je pravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu dána, přičemž obrana žalovaného spočívá v možnosti podání žaloby podle § 32 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., které však povinná nevyužila, existenci rozhodčí doložky nepopírala a ani z provedení dokazování nevyplynulo,

že by to nejpozději při svém prvním úkonu namítla. Strana sporu není rozhodčím nálezem vázána pouze v případě, kdy rozhodčí smlouva uzavřena nebyla a povinný byl současně v rozhodčím řízení zcela nečinný; nesouhlasí proto s odkazem odvolacího soudu na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2227/2011, neboť to se týkalo neexistence rozhodčí doložky. Je si vědoma rozhodovací praxe Evropského soudního dvora při výkladu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/19 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, ta však exekučnímu soudu (obzvláště „ve světle judikatury“ Nejvyššího soudu) „neotvírá“ možnost přezkumu „přiměřenosti rozhodčí doložky“ tak, jak je tomu v nalézacím řízení, resp. v řízení o žalobě na zrušení rozhodčího nálezu. Jinak řečeno, právní řád sice počítá s možností vznášet námitku nedostatku pravomoci rozhodce vydat rozhodčí nález z důvodu neplatnosti rozhodčí doložky, ovšem jen žalobou podle § 31 písm. b) či c) zákona č. 216/1994 Sb., přičemž v případě její úspěšnosti lze rozhodnout o zastavení exekuce. Jestliže však povinná takovou žalobu nepodala, nepřísluší exekučnímu soudu zkoumat, zda je rozhodčí doložka sjednána platně či nikoliv, a z tohoto důvodu, zda je rozhodnutí vykonatelné či nevykonatelné, jelikož zákon mu takové oprávnění nedává ani je na něj nedeleguje. Odvolací soud tak zcela popřel zásadu věci rozsouzené, překročil meze svých pravomocí, rozhodl v rozporu se zákonem a porušil „základní práva“ oprávněné. Navrhla, aby rozhodnutí soudu odvolacího i soudu „nalézacího“ byla zrušena a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Tříčlenný senát dospěl při posouzení otázky, zda je v pravomoci rozhodce vydat rozhodčí nález ve sporu mezi účastníky závazkového právního vztahu v případě, kdy jimi sjednaná rozhodčí doložka (smlouva) je absolutně neplatná podle § 39 obč. zák., protože neobsahuje přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, a jen odkazuje na rozhodčí řád vydaný právníkem osobou, jež není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, v usnesení ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, uveřejněném pod číslem 83/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (a řadě dalších), podle kterého, byla-li rozhodčí smlouva uzavřena, byť neplatně, byla by pravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu založena, přičemž obrana žalovaného by spočívala v podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu.

Senát č. 20 Cdo proto rozhodl o postoupení věci podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia.

Při projednání dovolání a rozhodnutí o něm přítom dovolací soud postupoval podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 7. 2009 do 31. 12. 2012 (viz čl. II přechodných ustanovení, bod 12. části první zákona č. 7/2009 Sb. a článek II, bod 7. části první zákona č. 404/2012 Sb.)

a po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, účastníci řízení, zastoupenou zaměstnancem s právnickým vzděláním, se nejprve zabýval jeho přípustností.

Podle § 238a odst. 1 písm. c) o. s. ř. dovolání je přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto ve věci zastavení výkonu rozhodnutí, nejde-li o řízení o výkon rozhodnutí k navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, nebo podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství. Ustanovení § 237 odst. 1 a 3 platí obdobně (odstavec 2 tohoto ustanovení).

Nejvyšší soud po přezkoumání napadeného usnesení odvolacího soudu dospěl k závěru, že dovolání je podle § 238a odst. 1 písm. c), odst. 2 o. s. ř. ve spojení s § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a ve spojení s § 130 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a o exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném od 1. 11. 2009 (dále jen „exekuční řád“), přípustné, neboť rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř., daný tím, že dovolací soud dospěl při posouzení uvedené právní otázky k jinému názoru, než jaký byl dříve vyjádřen v již citovaném usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, v usnesení ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, uveřejněném pod číslem 83/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (a řadě dalších), a že tato právní otázka má být posouzena jinak. Dovolání není důvodné.

Právní posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. je nesprávné, jestliže odvolací soud věc posoudil podle právní normy (práva hmotného i procesního), jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval (z podřazení skutkového stavu hypotéze normy vyvodil nesprávné závěry o právech a povinnostech účastníků). Podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže výkon rozhodnutí je nepřípustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat. Podle § 269 odst. 1 o. s. ř. nařízený výkon rozhodnutí zastaví soud na návrh nebo i bez návrhu. Podle § 52 odst. 1 exekučního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak, použije se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

V posuzované věci je exekučním titulem rozhodčí nález ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. E/2009/02118, vydaný rozhodcem JUDr. K. B., podle něžž byla exekuce nařízena usnesením Okresního soudu v Sokolově ze dne 12. 4. 2010, čj. 28 EXE 1485/2010-12, pravomocným dne 7. 10. 2010. Z uvedeného rozhodčího nálezu vyplývá, že „rozhodce i bez návrhu žalované strany prověřil svoji pravomoc a z rozhodčí doložky zjistil, že jsou splněny všechny podmínky pro to, aby ve věci mohl rozhodnout,“ a že „byl jmenován v souladu s Jednácím řádem Správcem seznamu a funkci rozhodce řádně přijal.“

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – s ohledem na to, že účastníci sjednali rozhodčí doložku v obchodních podmínkách, které jsou nedílnou součástí smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené dne 25. 5. 2005, a že rozhodčí nález byl vydán dne 29. 7. 2009 – podle právních předpisů v té době účinných, zejména podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění zákonů č. 245/2006 Sb., č. 296/2007 Sb., č. 7/2009 Sb. a č. 466/2011 Sb., tedy podle zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění účinném do 31. 3. 2012 (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“).

Podle závěrů přijatých v rozhodnutích uveřejněných pod čísly 45/2010 a 121/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a taktéž v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2123/2011, na něž odkázal odvolací soud, neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, a odkazuje-li na „rozhodčí řád“ vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro obcházení zákona.

Jestliže v dané věci odvolací soud zjistil, že v obchodních podmínkách smlouvy o spotřebitelském úvěru a smlouvy o poskytnutí úvěrového rámce a úvěrové karty společnosti E., s. r. o., které oprávněná vydala a jež jsou nedílnou součástí smlouvy o spotřebitelském úvěru č. 91004277, kterou účastníci uzavřeli dne 25. 5. 2005, se mimo jiné uvádí, že společnost a klient se dohodli na tom, že majetkové spory, které vzniknou ze smlouvy nebo v souvislosti s ní, budou rozhodovány s konečnou platností v rozhodčím řízení, a to jedním rozhodcem jmenovaným Správcem seznamu rozhodců vedeného Společností pro rozhodčí řízení, a. s., se sídlem Praha 2, Sokolská 60, podle jednacího řádu pro rozhodčí řízení, pak není pochyb o tom, že označená akciová společnost není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona ve smyslu § 13 zákona o rozhodčím řízení. Závěr odvolacího soudu, že rozhodčí doložka sjednaná účastníky je (absolutně) neplatná (podle § 39 obč. zák.), je správný.

Vyvstává však dovolacím soudem dosud neřešená právní otázka, zda rozhodce, který rozhodčí nález vydal na základě rozhodčí doložky – z uvedeného důvodu absolutně neplatné podle § 39 obč. zák. – měl k tomu pravomoc; od jejího vyřešení se pak odvíjí posouzení (závěr), zda vydaný rozhodčí nález ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. E/2009/02118, je způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu či nikoliv, a zda je namíste exekuci pro nepřipustnost podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. zastavit, jak uzavřel odvolací soud.

Podle ustálené soudní praxe soud při nařízení exekuce zkoumá, zda exekuční titul byl vydán orgánem, který k tomu měl pravomoc, zda je vykonatelný po stránce formální a materiální, zda oprávněný a povinný jsou věcně legitimováni, zda je exekuce navrhována v takovém rozsahu, který stačí k uspokojení oprávněného, a zda vymáhané právo není prekludováno. Exekuční soud není oprávněn přezkoumávat věcnou správnost exekučního titulu; obsahem rozhodnutí (jiného titulu),

jehož exekuce se navrhuje, je vázán a je povinen z něj vycházet (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98, uveřejněné pod číslem 4/2000 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení téhož soudu ze dne 25. 10. 2002, sp. zn. 20 Cdo 554/2002, uveřejněné pod číslem 62/2004 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení ze dne 16. prosince 2004, sp. zn. 20 Cdo 1570/2003, uveřejněné pod číslem 58/2005 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, či usnesení ze dne 21. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2273/2008, a ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 20 Cdo 4548/2007).

Judikatura Nejvyššího soudu současně přijala a odůvodnila závěr, jež zastává i odborná literatura (srov. JUDr. Vladimír Kurka, JUDr. Ljubomír Drápal, *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*, Linde Praha, a. s., Praha – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, Praha 2004, str. 350, 351), že nařízený výkon rozhodnutí (exekuci) zastaví soud i bez návrhu (§ 269 odst. 1 o. s. ř.) vždy, existuje-li taková relevantní okolnost, pro niž je provedení výkonu nepřípustné. Ani případná právní moc usnesení o nařízení výkonu nezhojí vady, bránící provedení výkonu rozhodnutí a existující již v době jeho vydání. Nařízenou exekuci tedy lze zastavit také tehdy, zjistí-li soud (dodatečně) nedostatek pravomoci orgánu, který exekuční titul vydal (např. nebyla-li uzavřena rozhodčí smlouva). Nejvyšší soud již také judikoval, že je-li exekučním titulem rozhodčí nález, lze vedle zvláštních důvodů zastavení exekuce (§ 35 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění účinném do 31. 3. 2012) zastavit exekuci i z důvodů uvedených v § 268 o. s. ř. Rovněž již také konstatoval, že není-li uzavřena rozhodčí smlouva, není vydaný rozhodčí nález způsobilým exekučním titulem bez zřetele k tomu, že povinný v rozhodčím řízení neexistenci rozhodčí smlouvy nenamítl. Přitom též uzavřel, že aplikace § 15 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb. (ve znění účinném do 31. 3. 2012) v řízení o zastavení již nařízené exekuce není na místě (srov. odůvodnění usnesení ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, uveřejněné pod číslem 83/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2008, usnesení ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 20 Cdo 168/2005, usnesení ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2209/2011, a řadě dalších).

V citovaných rozhodnutích Nejvyšší soud dále vyslovil právní názor, že „*jiná situace by nastala v případě, že by rozhodčí smlouva uzavřena byla, byť neplatně. V takovém případě by pravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu založena byla; obrana žalovaného by spočívala v podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu.*“

K problematice, kdy povinný v řízení o nařízení exekuce tvrdil, že rozhodčí nález nemůže být považován za „vykonatelný exekuční titul“, protože rozhodčí smlouva (doložka), na jejímž základě byl vydán, je neplatná z důvodu, že rozhodce bude určen právníckou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, se vyjádřil Ústavní soud (s odkazem na závěry uvedené v usnesení uveřejněném pod číslem 121/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek a v jeho

předchozích nálezech) v nálezu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. III. ÚS 1624/12, publikovaném v systému ASPI s touto právní větou: „Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, nevylučuje, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení. Nevypovídá-li se soud s námitkami účastníka o nedostatku pravomoci rozhodce, postupuje v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Přitom platí, že není-li spor rozhodován rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek takového rozhodování.“

Předchozí náleží Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2735/11, byl (kromě totožné první právní věty) uveřejněn v systému ASPI s právní větou: „Právo na zákonného soudce zaručené čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod lze přiměřeně vztáhnout i na řízení rozhodčí. Ústavní soud zdůrazňuje požadavek na konkretizaci a individualizaci výběru rozhodce proto, že rozhodčí řízení představuje jakýsi »odklon« od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu. Není-li tedy rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování.“

V obou shora citovaných nálezech Ústavní soud Městskému soudu v Praze jako soudu odvolacímu vytkl, že pochybil, pokud se nezabýval otázkou pravomoci rozhodce spor rozhodnout a námitky stěžovatelů v tomto směru zcela pominul (další judikatura Ústavního soudu verifikující náhled Nejvyššího soudu na transparentnost výběru rozhodce – viz k tomu nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10, sp. zn. I. ÚS 871/11, sp. zn. I. ÚS 199/11).

Nejsou tudíž správné námitky dovolatelky, že exekučnímu soudu nepřisluší zkoumat platnost rozhodčí doložky, jakož i otázku pravomoci rozhodce spor v takovýchto případech rozhodnout.

Na základě závěrů uvedených v citovaných nálezech, kterými Ústavní soud usměrnil judikaturu obecných soudů ve vztahu k dané problematice (zejména sp. zn. IV. ÚS 2735/11 a sp. zn. III. ÚS 1624/12), lze přijmout závěr, že nevydal-li rozhodčí náleží rozhodce, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, resp. byl-li rozhodce určen právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, a nemůže-li být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování, pak tento rozhodčí náleží není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu, podle něhož by mohla být nařízena exekuce, jelikož rozhodce určený na základě absolutně neplatné rozhodčí doložky (§ 39 obč. zák.) neměl k vydání rozhodčího nálezů podle zákona o rozhodčím řízení pravomoc. Byla-li již exekuce v takovém případě přesto nařízena, resp. zjistí-li soud (dodatečně) nedostatek pravomoci orgánu, který exekuční titul vydal, je třeba exekuci v každém jejím stadiu pro nepřipustnost podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. zastavit, když zákon o rozhodčím řízení nevylučuje, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení (příčemž podle

judikatury Nejvyššího soudu – srov. usnesení tohoto soudu ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2227/2011 – takový závěr platí i bez zřetele k tomu, že povinný v rozhodčím řízení neexistenci rozhodčí smlouvy nenamítal).

Z toho pro danou věc vyplývá, že neměl-li rozhodce pravomoc vydat rozhodčí nález proto, že jeho výběr se neuskutečnil podle transparentních pravidel, resp. rozhodce byl určen právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, nelze za správný považovat právní názor Nejvyššího soudu vyslovený v obecné rovině (bez vztahu k problematice neexistence rozhodčí doložky řešené v rozhodnutích ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, v usnesení ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, uveřejněném pod číslem 83/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /a řadě dalších/), a to, že „jiná situace by nastala v případě, že by rozhodčí smlouva uzavřena byla, byť neplatně, a že v takovém případě by obrana žalovaného spočívala v podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu.“

Nejvyšší soud se tak – jako vrcholný soudní orgán, který je při svém rozhodování o dovolání jakožto mimořádném oprávněném prostředku povolán zajišťovat jednotu a zákonnost rozhodování soudů (§ 14 odst. 1 písm. a/ zákona č. 6/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů) – od tohoto právního názoru odklání pro případ, kdy v řízení bylo zjištěno, že **rozhodčí smlouva neobsahovala přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, a jen odkazovala na „rozhodčí řád“ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, a kdy tudíž rozhodčí nález vydal rozhodce, jenž k tomu neměl podle zákona o rozhodčím řízení pravomoc, jelikož jde právě o takovou relevantní okolnost, pro niž je provedení exekuce nepřijatelné.**

Přisvědčit nelze ani dalším námitkám v dovolání. Oprávněnou namítaná okolnost, že povinná nepodala žalobu podle § 32 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb. a že právní řád sice počítá (v obecné rovině) s možností vznášet námitku nedostatku pravomoci rozhodce vydat rozhodčí nález z důvodu neplatnosti rozhodčí doložky, ovšem jen žalobou podle § 31 písm. b) či c) zákona č. 216/1994 Sb., nejsou relevantní. Jak shora citovaná judikatura Ústavního soudu i Nejvyššího soudu dovodila, zákon o rozhodčím řízení nevyklučuje, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce z důvodu, že jeho výběr se neuskutečnil podle transparentních pravidel, resp. rozhodce byl určen právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, byla zkoumána i v exekučním řízení, a to i v řízení o návrhu povinného na zastavení exekuce pro nepřijatelnost podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

Ztotožnit se nelze ani s výtkou dovolatelky, že poukaz odvolacího soudu na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2227/2011 je nepřiléhavý. I když toto rozhodnutí bylo vydáno v řízení o návrhu na zastavení exekuce pravomocně nařízené podle vydaného rozhodčího nálezu z důvodu, že mezi účastníky nebyla uzavřena rozhodčí smlouva (doložka), platí závěr, podle něž aplikace § 15 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, již v řízení o zastavení exekuce není namístě, i v souzené věci.

Rovněž námitku dovolatelky, že rozhodovací praxe Evropského soudního dvora „neotvírá“ možnost přezkumu „přiměřenosti rozhodčí doložky“ tak, jak je tomu v nalézacím řízení, resp. v řízení o žalobě na zrušení rozhodčího nález, nepokládá dovolací soud za relevantní. Odvolací soud totiž závěry, k nimž v napadeném rozhodnutí dospěl, založil výhradně na aplikaci ustanovení českého právního řádu a tyto závěry, s nimiž se dovolací soud ztotožňuje, s ohledem na citovanou judikaturu Ústavního soudu i Nejvyššího soudu zcela ob stojí.

Z uvedených důvodů lze uzavřít, že odvolací soud v daném případě nepřekročil „meze svých pravomocí“ a že žádná práva oprávněné neporušil, jestliže dospěl k závěru, že důvod k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. je dán, neboť vydaný rozhodčí nález není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu a exekuce je tak nepřípustná. ***Existence nezpůsobilého exekučního titulu (předmětného rozhodčího nález), který vydal orgán, jenž k tomu neměl pravomoc, zároveň vylučuje, aby se soud mohl zabývat otázkou jeho vykonatelnosti; vykonatelnost rozhodnutí (jiného exekučního titulu), jehož výkon je navržen, je totiž vlastnost, která jej činí způsobilým k tomu, aby byla i proti vůli povinného subjektu vymáhaná povinnost uskutečněna*** (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2003, sp. zn. 20 Cdo 1833/2002, či usnesení téhož soudu ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. 20 Cdo 1257/2006). Protože ani právní moc usnesení o nařízení výkonu nezhojí vady, brání provedení výkonu rozhodnutí a existující již v době jeho vydání, neobstojí ani námitka dovolatelky, že odvolací soud „popřel zásadu věci rozsouzené“.

Protože napadené usnesení odvolacího soudu je ve výroku o věci samé správné, Nejvyšší soud dovolání oprávněné podle § 243b odst. 2, věty první, o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 254 odst. 1, § 243b odst. 5, § 224 odst. 1, § 142 odst. 1 a § 151 odst. o. s. ř., neboť účastníkům v tomto řízení žádné náklady nevznikly.

Zdroje: Listina základních práv a svobod (čl. 36), zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (§ 243b, 268, 269, 274), zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a o exekuční činnosti (exekuční řád) (§ 35, 40, 52, 130), zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (§ 39, 55, 56), zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení (§ 12, 15, 31, 32), zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (§ 20), nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10, sp. zn. III. ÚS 1624/12, sp. zn. I. ÚS 871/11, sp. zn. I. ÚS 199/11, sp. zn. IV. ÚS 2735/11, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1012/2000, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, sp. zn. 20 Cdo 2227/2011, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, sp. zn. 32 Cdo 2123/2011, sp. zn. 21 Cdo 2020/98, sp. zn. 20 Cdo 554/2002, sp. zn. 20 Cdo 1570/2003, sp. zn. 20 Cdo 2273/2008, sp. zn. 20 Cdo 4548/2007, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2008, sp. zn. 20 Cdo 168/2005, sp. zn. 20 Cdo 2209/2011, usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008

Sudiště v zahraničí

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1034/2012)

Pro určení, zda se jedná o zahraniční rozhodčí nález, či nález tuzemský, je podle zákona o rozhodčím řízení rozhodné místo jeho vydání, které je nutné v pojetí tohoto zákona ztotožnit s místem řízení podle § 17 zákona o rozhodčím řízení. Podle § 17 zákona o rozhodčím řízení se rozhodčí řízení koná v místě dohodnutém stranami. Není-li místo takto určeno, koná se v místě určeném rozhodci s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran. Termínem „místo konání“ v § 17 zákona o rozhodčím řízení je třeba rozumět právní domicilaci sporu, nikoliv místo projednání sporu. Od místa řízení v právním slova smyslu, které určuje domicil konkrétního rozhodčího řízení, je nutné odlišovat místo jednání či místo projednávání věci, tj. místo, kde rozhodčí řízení v jednotlivých svých fázích skutečně probíhá (např. místo ústního jednání, místo výsledku svědka, místo podpisu rozhodčího nálezu apod.).

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobkyně G. F., a. s., proti žalované Č., a. s., o návrhu na zrušení rozhodčího nálezu Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře ze dne 26. července 2010, č. k. 12190/TE/MW/AVH/JHN/GZ, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 14 Cm 180/2010, o dovolání žalobkyně proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. září 2011, čj. 8 Cmo 62/2011-306, tak, že se dovolání zamítá.

Odůvodnění:

Městský soud v Praze usnesením ze dne 13. ledna 2011, čj. 14 Cm 180/2010-218, zastavil řízení o návrhu žalobkyně na zrušení rozhodčího nálezu Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II). Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že mezi stranami smlouvy o prodeji podniku ze dne 19. června 2000 bylo ujednáno, že jakékoliv spory vyplývající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou postoupeny a rozhodnuty v rozhodčím řízení podle rozhodčích pravidel Mezinárodní obchodní komory (International Chamber of Commerce) třemi rozhodci jmenovanými v souladu s těmito pravidly, a dále, že rozhodčí řízení se bude konat ve Vídni. Ze samotného rozhodčího nálezu soud zjistil, že byl vydán Mezinárodním rozhodčím soudem při Mezinárodní obchodní komoře (ICC) dne 26. července 2010 ve Vídni v Rakousku.

Soud prvního stupně s ohledem na to, že místem řízení i místem vydání rozhodčího nálezu je Vídeň v Rakousku, tedy nikoliv místo v České republice, dospěl k závěru, že se nejedná o tuzemský rozhodčí nález, a tudíž nelze návrh na jeho zrušení posoudit podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Postupoval proto podle ustanovení § 104 odst. 1, věta první, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), jelikož dovodil, že pro toto řízení není dána pravomoc českých soudů.

Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 30. září 2011, čj. 8 Cmo 62/2011-306, potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výroku pod bodem I, změnil jej ve výroku pod bodem II tak, že jej doplnil zněním: *Z částky 11 520 Kč, k jejímuž zaplacení na náhradu nákladů řízení byla žalobkyně zavázána, není žalobkyně povinna zaplatit žalované částku 5400 Kč* (výrok pod bodem I). Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II).

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Podle čl. 20 smlouvy o prodeji podniku ze dne 19. června 2000 si smluvní strany dohodly řešení sporů Mezinárodním rozhodčím soudem při Mezinárodní obchodní komoře (ICC) a jako místo rozhodčího řízení Vídeň v Rakousku. Podle článku 14 pravidel rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory z roku 1998 platí, že 1) místo konání rozhodčího řízení stanoví soud, pokud se na něm nedohodnou zúčastněné strany, 2) po poradě zúčastněných stran může rozhodčí senát vést slyšení a jednání na kterémkoliv místě, které považuje za vhodné, pokud se zúčastněné strany nedohodnou jinak, 3) rozhodčí senát může rokovat na kterémkoliv místě, které uzná za vhodné. Podle tzv. soupisu sporných otázek ze dne 18. dubna 2003, v němž je citován zmíněný čl. 20 smlouvy o prodeji podniku, je v článku VIII (Procesní pravidla) uvedeno, že rozhodčí řízení se řídí tímto soupisem sporných otázek a Řádem pro rozhodčí řízení Mezinárodní obchodní komory (ICC) z roku 1998 s tím, že není-li některou procesní otázkou možno jasně vyřešit odkazem na uvedený soupis či řád, rozhodne o ní rozhodčí senát, ledaže se strany dohodnou jinak.

V rozhodčím nálezů je s odkazem na smlouvu o prodeji podniku uvedeno, že místem rozhodčího řízení je Vídeň, Rakousko, toto místo bude považováno za místo vydání rozhodčího nálezu. Rozhodčí senát mohl podle odůvodnění rozhodčího nálezu v souladu s částí VII soupisu sporných otázek ze dne 18. dubna 2003 a článkem 14 Řádu pro rozhodčí řízení Mezinárodní obchodní komory z roku 1998 jednat v Praze nebo na jakémkoliv jiném místě, které bude považovat za rozumné, pokud to jedna či obě strany neodmítnou. Podle usnesení ze dne 22. září 2009 ve věci č. k. 12190/TE/MW/AVH/JHN tak bylo svoláno ústní jednání na 3. listopadu 2009 v 9 hodin do knihovny Rozhodčího soudu při Hospodářské a Agrární komoře České republiky. Místo jednání zvolili rozhodci podle přání stran.

Odvolací soud vyšel z toho, že možnost zrušit rozhodčí nález ve smyslu § 31 zákona o rozhodčím řízení se vztahuje jen na tuzemské rozhodčí nálezy, tedy na rozhodčí nálezy vydané na území České republiky. V daném případě byla smluvními stranami smlouvy o prodeji podniku dohodnuta jako místo rozhodčího řízení Vídeň v Rakousku, přičemž toto místo je totožné s místem vydání rozhodčího nálezu. Odvolací soud nezjistil, že by mezi účastníky došlo k dohodě o změně dohodnutého místa rozhodčího řízení. Sama skutečnost, že bylo usnesením ze dne 22. září 2009 svoláno jednání do Prahy, jak si přáli sami účastníci, není v rozporu s článkem 14 pravidel Rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory (ICC), nemá však vliv

na pravomoc k rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. České soudy tak nemají pravomoc ke zrušení rozhodčího nálezu vydaného v cizím státě. Odvolací soud proto usnesení soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil.

Usnesení odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Přípustnost dovolání odvozuje z ustanovení § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř. Dovolatelka uplatňuje dovolací důvody podle § 241a odst. 2 písm. b), tedy nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem a § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., tj. že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Dovolatelka namítá, že odvolací soud dospěl k nesprávnému právnímu závěru o nedostatku pravomoci českých soudů k rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. Místem rozhodčího řízení v právním slova smyslu je dle dovolatelky území České republiky, protože rozhodčí řízení, ve kterém došlo k vydání rozhodčího nálezu, má prokazatelně nejužší vazbu v právním slova smyslu s územím České republiky a právním řádem České republiky. Původní strany sporu byly tuzemskými subjekty. Soupis sporných otázek jako základní rámcový dokument dojednání o arbitrážním jednání byl podepsán 18. dubna 2003 v Praze. Všichni arbitři jsou čeští státní příslušníci. Jednacím jazykem řízení je čeština. Místem ústního jednání byla Praha, přičemž strany sporu se výslovně dohodly na změně místa rozhodčího řízení. Rozhodčí doložka byla sepsána v českém jazyce. Smlouva o prodeji podniku byla uzavřena v Praze. Všechny skutkové okolnosti případu se váží k České republice. Aplikovatelným právem vztahujícím se na rozhodčí řízení je české právo. Pokud by Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře (ICC) potřeboval zabezpečit vykonávání důkazu, obrátil by se na český soud. K formálnímu uvedení Vídně jako místa vydání rozhodčího nálezu žalobkyně poznamenává, že uvedený krok byl v rozporu s výslovnou dohodou stran potvrzenou usnesením rozhodčího soudu ze dne 22. září 2009 a určením fóra v právním smyslu slova.

Dovolatelka je přesvědčena, že dotčený rozhodčí nález je nálezem tuzemským, protože jeho charakter nebyl a ani nemohl být změněn na cizí pouhou subjektivní a spekulativní snahou stran o určení fiktivního místa rozhodčího řízení v cizině. Právě naopak, předmětné rozhodčí řízení je nutno považovat za domácí, protože na ně plně dopadají tuzemské, tj. české procesní právní normy, a v plné míře se na něj vztahují kontrolní a pomocné funkce českých soudů. Proto je dána pravomoc ke zrušení rozhodčího nálezu.

Dle dovolatelky mají všechny okolnosti rozhodčího řízení jednoznačnou vazbu na území České republiky. Uvedení geografického místa rozhodčího řízení ve Vídni je pouze fiktivní, protože všechny skutkové i právní okolnosti rozhodčího řízení se vztahují na území České republiky a skutečné místo vedení řízení bylo pouze a jedině v Praze. Za místo rozhodčího řízení nelze považovat Vídeň, jelikož by se tím jednalo o delokalizaci rozhodčího řízení a porušení logické teritoriální vazby na území České republiky.

Dovolatelka současně namítá, že jsou-li všechny rozhodné skutečnosti určitého právního vztahu spojeny pouze s jedním právním řádem jako v případě předmětného rozhodčího řízení, neexistuje žádný relevantní mezinárodní prvek a je nutné pokládat rozhodčí nález za tuzemský.

Dále uplatňuje dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., tj. že řízení bylo postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné právní posouzení věci. Dovolatelka nejprve namítá, že soud prvního stupně nedoručil žalobkyni vyjádření k žalobě a odvolací soud se s touto námitkou vůbec nevypořádal. Až po doručení rozhodnutí soudu prvního stupně doručil právnímu zástupci žalobkyně prostřednictvím pošty námitku nedostatku pravomoci a vyjádření žalované k žalobě, avšak bez příloh, na které vyjádření odkazuje na straně 19. Soud prvního stupně tedy porušil právo žalobkyně vyjádřit se ke všem vyjádřením žalované. Odvolací soud se námitkami žalobkyně, které se k nedoručení vyjádření vztahovaly, nezabýval.

Dovolatelka dále uvádí, že senát 8 Cmo Vrchního soudu v Praze si vytvořil v právní věci zrušení rozhodčího nálezu nesprávný právní názor v neprospěch žalobkyně v důsledku podjatosti. Podjatost senátu 8 Cmo spočívá v tom, že v několika skutkové i právně souvisejících věcech se sporem pod sp. zn. 8 Cmo 62/2011 bylo rozhodnutí senátu 8 Cmo zrušeno rozhodnutím Nejvyššího soudu či Ústavního soudu. K námitce podjatosti, kterou žalobkyně podala, Vrchní soud v Praze sdělil, že o odvolání bylo již rozhodnuto dne 30. září 2011, a proto k námitce podjatosti ze dne 24. října 2011 nebude přihlížet.

K tomu dovolatelka uvádí, že podala námitku podjatosti včas, protože své právo uplatnila při první možné příležitosti, kdy se o tom dozvěděla. V čase podání námitky řízení trvalo, proto žalobkyně měla právo na to, aby bylo o námitce podjatosti po důkladném zvážení rozhodnuto.

K nesprávnému doručení rozhodnutí odvolacího soudu dovolatelka namítá, že poštovní doručovatelka dne 18. listopadu 2011 vhodila rozhodnutí odvolacího soudu do schránky právního zástupce žalobkyně. Tím došlo k zásadnímu pochybení při doručování, protože zásilku obsahující rozhodnutí odvolacího soudu měla doručit do vlastních rukou právního zástupce žalobkyně a následně zanechat výzvu k vyvednutí ve lhůtě 10 dnů.

S ohledem na výše uvedené dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Ve vyjádření k dovolání se žalovaná ztotožňuje se závěry, ke kterým dospěl soud prvního stupně i soud odvolací. Místem rozhodčího řízení je to, které si strany zvolily. V daném případě se jednalo o Vídeň. Toto místo nebylo změněno žádným úkolem nebo procesním postupem stran. Strany se pouze dohodly, že ústní jednání bude probíhat v Praze. Pro určení místa rozhodčího řízení je rozhodné sjednané místo rozhodčího řízení a ne kritérium „nejvyšší vazby“, jak dovolatelka uvádí.

Se zřetelem k době vydání usnesení odvolacího soudu se uplatní pro dovolací řízení – v souladu s bodem 7. čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – občanský soudní řád ve znění účinném do 31. prosince 2012.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř. a k tomu oprávněným subjektem, dospěl k závěru, že dovolání je přípustné ve smyslu § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Dovatelka zpochybňuje odvolacím soudem učiněné posouzení otázky, zda mají české soudy pravomoc zrušit rozhodčí nález vydaný dne 26. července 2010, č. k. 12190/TE/MW/AVH/JHN/GZ, když místem rozhodčího řízení byla sjednána Vídeň v Rakousku.

K tomu je třeba předně uvést, že rozhodčí nálezy lze podle vztahu k určitému státu dělit na rozhodčí nálezy domácí (tuzemské) a rozhodčí nálezy cizí. Obecně platí, že cizí rozhodčí nálezy je nutné před jejich výkonem podrobit ve státě, kde se o jejich výkon žádá, procesu uznání, domácí rozhodčí nálezy tímto procesem před vlastním výkonem neprocházejí. České soudy mají pravomoc ke zrušení pouze domácích rozhodčích nálezů. Zákon o rozhodčím řízení rozlišuje domácí a cizí rozhodčí nález v § 38 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Podle tohoto ustanovení platí, že rozhodčí nálezy vydané v cizím státě budou v tuzemsku uznány a vykonány jako tuzemské rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost.

Podle zákona o rozhodčím řízení se tedy za tzv. cizí rozhodčí nálezy považují rozhodčí nálezy vydané v cizím státě. Obdobné dělení zná Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, publikovaná pod č. 74/1959 Sb., která se vztahuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právnickými a vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon. Úmluva se vztahuje také na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.

Pro odpověď na otázku, zda v projednávané věci je dána pravomoc českých soudů k řízení o zrušení rozhodčího nálezu, je třeba posoudit, zda lze zvolit místo konání rozhodčího řízení v zahraničí, jestliže obě strany rozhodčího řízení sídlí v České republice, a současně zda má na určení místa řízení vliv volba místa jednání v rozhodčím řízení.

Zákon o rozhodčím řízení nevyklučuje možnost subjektů s bydlištěm či sídlem v České republice spor tzv. internacionalizovat tím, že vytvoří mezinárodní procesní prvek a dohodnout si, že jejich spor bude řešen zahraničním rozhodčím soudem, kde bude i místo rozhodčího řízení (shodně k této otázce srov. např. Bělohlávek, A. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 622 nebo Trávníčková, S. *Subjektivní mezinárodní prvek v rozhodčím řízení. Dny práva – 2010 – Days of Law*, 1. ed. Brno: Masaryk University, s. 2376–2377).

Pro určení, zda se jedná o zahraniční rozhodčí nález, či nález tuzemský, je podle zákona o rozhodčím řízení rozhodné místo jeho vydání, které je nutné v pojetí tohoto zákona ztotožnit s místem řízení podle § 17 zákona o rozhodčím řízení (shodně Bělohlávek, v díle citovaném výše, s. 1356). Podle § 17 zákona o rozhodčím řízení se rozhodčí řízení koná v místě dohodnutém stranami. Není-li místo takto určeno, koná se v místě určeném rozhodci s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran. Termínem „místo konání“ v § 17 zákona o rozhodčím řízení je třeba rozumět právní domicilaci sporu, nikoliv místo projednání sporu. Od místa řízení v právním slova smyslu, které určuje domicil konkrétního rozhodčího řízení, je nutné odlišovat místo jednání či místo projednávání věci, tj. místo, kde rozhodčí řízení v jednotlivých svých fázích skutečně probíhá (např. místo ústního jednání, místo výslechu svědka, místo podpisu rozhodčího nálezu apod.).

V posuzovaném případě se strany v souladu s principem autonomie vůle dohodly, že jejich případný spor bude rozhodovat Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži, a určily místo rozhodčího řízení ve Vídni v Rakousku, a to i když se jednalo o spor mezi dvěma českými subjekty. Na smluvené místo řízení nemá přitom vliv skutečnost, že se ústní jednání podle dohody stran konalo v Praze.

V projednávané věci místo rozhodčího řízení bylo určeno dohodou stran. Jsou přitom nedůvodné námitky dovolatelky, že za místo rozhodčího řízení by mělo být považováno nikoliv sjednané místo, ale místo s nejužším spojením k rozhodčímu řízení.

Dohodly-li si subjekty se sídlem v České republice, že jejich případný spor bude rozhodovat Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži s místem konání rozhodčího řízení ve Vídni v Rakousku, rozhodčí nález v takovém řízení vydaný není tuzemským rozhodčím nálezem a není tak dána pravomoc českých soudů pro řízení o jeho zrušení podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Na uvedeném nic nemění, že podle dohody stran se ústní jednání v rámci rozhodčího řízení konalo v Praze.

Ve vztahu k rozhodčím nálezům vydaným v cizině dovolací soud podotýká, že takové rozhodčí nálezy mohou být v tuzemsku uznány a vykonány postupem podle § 38 zákona o rozhodčím řízení, příp. za podmínek Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, publikované pod č. 74/1959 Sb., upravující mj. i předpoklady, za nich lze uznání a výkon takového rozhodčího nálezu odepřít. Soud státu, v němž mají obě strany sídlo/bydliště, v němž se však podle jejich dohody nekonalo rozhodčí řízení, má možnost své výhrady vůči takovému nálezu vyjádřit v řízení o uznání/výkonu, jestliže by tyto výhrady představovaly okolnosti, jež umožňují odmítnout uznání/výkon rozhodčího nálezu (srov. shodně Bělohlávek v citovaném díle s. 623).

Dovolatelka dále namítá soubor vad řízení, které podle ní mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tvrzené nedoručení vyjádření k žalobě žalobkyni v řízení před soudem prvního stupně nezakládá vadu řízení, která by mohla způsobit nesprávné rozhodnutí odvolacího soudu ve věci.

Stejně tak odvolací soud nepochybil, jestliže rozhodnutí, o němž to zákon nestanoví, nedoručoval do vlastních rukou účastníka. Jde-li o vznesenou námitku podjatosti, pak dle § 14 o. s. ř. jsou soudci a přísedící vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti. Důvody, které vznášejí dovolatelka, nezakládají podjatost soudců senátu odvolacího soudu. Samotná tvrzení skutečnost, že v několika skutkově i právně souvisejících věcech se sporem pod sp. zn. 8 Cmo 62/2011 bylo rozhodnutí senátu 8 Cmo zrušeno rozhodnutím Nejvyššího soudu či Ústavního soudu, nezakládá v řešené věci poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům, který by mohl vést k pochybnosti o podjatosti senátu odvolacího soudu.

Jelikož se dovolatelce správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud rozhodl tak, že dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Zdroje: zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (§ 104), zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení (§ 17, 31, 38), úmluva č. 74/1959 Sb., o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

Princip rovnosti zbraní v rozhodčím řízení

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011)

S ohledem na princip rovnosti zbraní účastníků řízení, který se uplatňuje i v rozhodčím řízení, je třeba dát oběma stranám v rozhodčím řízení možnost tvrdit, vlastní tvrzení prokazovat a vznášet námitky proti tvrzení protistrany. Účastníci mají zároveň právo, aby se vznesenými námitkami rozhodčí soud věcně zabýval.

Je-li v rozhodčím řízení žalována určitá pohledávka, musí mít žalovaný v rozhodčím řízení právo uplatnit proti této pohledávce veškeré námitky, které mohou mít dopad na rozhodnutí ve věci. Následkem řádného uplatnění námitky započtení v řízení by mohl být závěr rozhodujícího orgánu, že žalovaná pohledávka zanikla z důvodu započtení. Žalobu by bylo poté nutné v rozhodčím řízení zamítnout. Žalovanému tedy nelze upřít možnost uplatnit svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce.

Rozhodce musí obranu žalovaného, jíž uplatňuje svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce, posoudit věcně, tj. zda došlo v důsledku tohoto úkonu k zániku (částečnému zániku) pohledávky žalobce, a nemůže toto věcné posouzení odepřít z důvodu, že k tomuto posouzení nemá rozhodce pravomoc, neboť o této pohledávce nebyla uzavřena rozhodčí smlouva. Pokud tak učiní, odnímá tím účastníku řízení možnost věc před rozhodci projednat.

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobkyně E. CH. proti žalované S., o návrhu na odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu a na zrušení rozhodčího nálezu, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 4 Cm 99/2009, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 10. ledna 2011, čj. 6 Cmo 307/2010-301, tak, že se rozsudek ve výrocích pod body II a III zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 28. dubna 2010, čj. 4 Cm 99/2009-227, odložil vykonatelnost rozhodčího nálezu čj. R-1/2008, ze dne 26. února 2009, vydaného rozhodcem JUDr. E. L. D., LL.M. (výrok pod bodem I), zrušil tento rozhodčí nálezh podle ustanovení § 31 písm. e) zákona č. 216/1994 Sb. (výrok pod bodem II), zamítl návrh na zrušení tohoto nálezu podle § 31 písm. b) a f) zákona č. 216/1994 Sb. (výrok pod bodem III) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem IV).

Soud prvního stupně zjistil, že dne 30. května 2008 byla mezi stranami uzavřena dohoda o některých vzájemných sporných a pochybných právech a povinnostech, jejíž součástí byla rozhodčí doložka. Z podání strany žalované v rozhodčím řízení (v tomto řízení žalobkyně) ze dne 25. února 2009 soud zjistil, že uplatnila námitku započtení *in eventum*, a to své pohledávky za stranou žalující v rozhodčím řízení vyplývající z dohody o započtení závazků a pohledávek ze dne 23. května 2008. Soud prvního stupně dále zjistil, že M. P. byl ve funkci jednatele žalobkyně do 4. června 2008, k podpisu rozhodčí doložky došlo 30. května 2008.

Soud prvního stupně neshledal naplnění podmínek pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“), které měly spočívat v tom, že bývalý jednatel žalobkyně, M. P., podepsal dohodu obsahující rozhodčí doložku až po svém odvolání z funkce. Rozhodčí doložka byla podepsána v době, kdy byl M. P. jednatelem společnosti; jakékoliv omezení, které by ho zavazovalo k tomu, aby jeho jednání předem schválil společník nebo jiný orgán společnosti, je vůči třetím osobám neúčinné. Ani skutečnost, že jednateli je známo, že má být z funkce odvolán, nepůsobí omezení jednatelského oprávnění. Soud prvního stupně rovněž neshledal, že by byl způsob jmenování rozhodce v rozporu se zákonem. V rozporu se zákonem není ani skutečnost, že účastníci ujednali, že nepřijme-li rozhodce uvedený v rozhodčí smlouvě funkci, rozhodne ve věci soud. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkurzů nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudů, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Ustanovení § 3 odst. 1 tohoto zákona stanoví povinnost sjednat rozhodčí smlouvu písemně. Tato podmínka byla splněna, stejně jako bylo prokázáno, že účastníci ujednali, že věc bude rozhodovat jeden rozhodce.

To, že se jedná o konkrétního rozhodce, kterého si účastníci přímo v rozhodčí smlouvě ujednali, není v rozporu se zákonem o rozhodčím řízení, a pokud by po odmítnutí rozhodce byla dána pravomoc soudu, nikterak to neznemožňuje uplatnění práv účastníků řízení, právě naopak. Soud prvního stupně se neztotožnil ani s údajným důvodem neplatnosti rozhodčí smlouvy pro rozpor s dobrými mravy podle § 39 občanského zákoníku. V této souvislosti uvedl, že jednak soudu nepřísluší zkoumat, zda dohoda sama byla či nebyla pro účastníky nevýhodná, jednak neplatnost hlavní smlouvy, resp. dohody nepůsobí neplatnost rozhodčí doložky, která je samostatným právním úkonem. Rozhodce se též vypořádal s námitkou neplatnosti dohody podle § 196a obchodního zákoníku, když neshledal vztah jednatele žalobkyně M. P. k žalované jako vztah k osobě blízké. S tímto názorem se soud prvního stupně ztotožnil.

Soud prvního stupně neshledal ani důvod pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. f) zákona o rozhodčím řízení. Žalobkyně navrhla zrušení rozhodčího nálezu i podle tohoto ustanovení, neboť podle ní rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno. Namítla, že rozhodce postupoval nesprávně, když přiznal straně žalující v rozhodčím řízení nárok na náhradu nákladů řízení podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. Soud se s jeho námitkou neztotožnil. Soudu přitom nepřísluší zkoumat, zda rozhodce rozhodl o stanovení odměny, resp. o zvolení způsobu pro stanovení odměny a nákladů řízení po právu, neboť podle názoru soudu by tato otázka patřila do přezkumu rozhodčího nálezu, ke kterému soud oprávněn není.

Dále soud prvního stupně neshledal důvod ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení pro nedostatek poučení ve smyslu § 118a odst. 3 o. s. ř. Žalobkyně netvrdila, které skutečnosti by prokazovala, ani v žalobě neoznačila důkazy, které by na svou obranu použila. Z rozhodčího nálezu měl soud za prokázané, že se rozhodce všemi navrženými důkazy pečlivě zabýval.

Žalobkyně dále namítla, že neměla možnost věc před rozhodcem projednat podle § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení, jelikož se rozhodce odmítl zabývat námitkou započtení. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že rozhodce se zabýval námitkou započtení po stránce procesní, tj. zda v rozhodčím řízení mohla být vznesena námitka započtení. Nezabýval se však námitkou započtení po stránce hmotněprávní, tzn. je možné, že rozhodce rozhodoval o pohledávce, která už ke dni vydání rozhodčího nálezu neexistovala. Z toho důvodu dospěl soud prvního stupně k závěru, že žalobkyni nebylo umožněno věc před rozhodcem řádně projednat. Soud prvního stupně proto zrušil rozhodčí nález podle § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení.

K odvolání obou účastníků Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 10. ledna 2011, čj. 6 Cmo 307/2010-301, odmítl odvolání žalobkyně proti výroku III rozsudku soudu prvního stupně (výrok I), změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I tak, že návrh na odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu zamítl (výrok II.1), ve zbývajících částech změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl (výrok II.2), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok III).

Odvolací soud konstatoval, že ve smyslu ustanovení § 201 o. s. ř. přísluší právo odvolání jen tomu účastníku, jemuž byla rozhodnutím soudu způsobena, byť nepatrná, újma. V daném případě se žalobkyně žalobou domáhala zrušení rozhodčího nálezu. Soud prvního stupně o věci rozhodl tak, že rozhodčí nález zrušil, čímž bylo žalobkyni zcela vyhověno. Na to nemá vliv, že ve výroku rozsudku soudu prvního stupně pod bodem III soud uvedl, že návrh na zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b), f) zákona o rozhodčím řízení se zamítá, jelikož soud ve smyslu § 157 o. s. ř. ve výroku písemného vyhotovení rozsudku uvádí obsah rozhodnutí ve věci samé a rozhodnutí o nákladech řízení. Uvádí tedy, zda žalobě vyhová, či ji zamítá. Závěr o tom, že neshledal důvod pro zrušení rozhodčího nálezu i podle § 31 písm. b), f) zákona o rozhodčím řízení měl soud uvést pouze v odůvodnění rozsudku. Z toho důvodu odvolací soud odvolání žalobkyně proti rozsudku soudu prvního stupně ve výroku pod bodem III odmítl.

Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že nejsou dány důvody pro zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 písm. b) a písm. f) zákona o rozhodčím řízení. Ani skutečnost, že straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodcem projednat, neboť žalobkyně nebyla dostatečně poučena o povinnosti označit důkazy pro své tvrzení, není důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu dle § 31 písm. e) o. s. ř. Odvolací soud odkázal v této souvislosti na odůvodnění soudu prvního stupně.

Ohledně posouzení námitky započtení dospěl odvolací soud k jinému závěru než soud prvního stupně. Aby bylo možno postupovat podle § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení, muselo by být v řízení zjištěno, že došlo ke zcela zásadnímu porušení procesních principů. Zrušit rozhodčí nález z důvodu, že rozhodce neprovedl důkaz navržený stranami, bude možno zásadně jen tehdy, jestliže se rozhodce tímto důkazem odmítl zabývat vůbec, nebo se jím zabýval nedostatečně.

Odvolací soud z obsahu rozhodčího spisu zjistil, že rozhodce se námitkou započtení vznesenou žalobkyní zabýval, avšak neshledal ji důvodnou. V daném případě tedy nejde o situaci popsanou výše, tj. že rozhodce se odmítl námitkou započtení zabývat. Odvolací soud proto dospěl k závěru, že není dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení.

Rozsudek odvolacího soudu ve výroku pod bodem II napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost zakládá na § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Jako důvody dovolání uplatňuje důvody upravené v § 241a odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., tedy že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Dovolatelka namítla, že není zřejmé, z čeho odvolací soud dovodil, že „z obsahu rozhodčího spisu vyplývá, že se rozhodce námitkou započtení vznesenou žalobkyní zabýval, avšak neshledal ji důvodnou.“ Žalobkyni není zřejmé, z čeho tak odvolací soud

usuzuje. V rozhodčím nálezu (str. 18–19) je uvedeno, že rozhodce dospěl k závěru, že se námitkou započtení nebude zabývat, protože pohledávky stranou započítávané nesdílejí režim rozhodčího řízení, natož uvedeného rozhodce, a proto o nich nemůže být jakýmkoliv způsobem rozhodováno.

Rozhodce se tak nezabýval důvodností námitky započtení, naopak dospěl k závěru, že se důvodností jako takovou zabývat nebude, resp. nemůže. Ve skutečnosti rozhodce pouze odůvodnil, proč se důvodností námitky započtení nebude zabývat. Odvolací soud tedy posuzoval věc nesprávně, jelikož vzal v úvahu skutečnosti, které z provedených důkazů nevyplývaly, a naopak pominul rozhodné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány (§ 241a odst. 3 o. s. ř.).

Žalobkyně nesouhlasí s odvolacím soudem, že zrušit rozhodčí nález z důvodu, že rozhodci neprovedli důkaz navržený stranami, je možné zásadně jen tehdy, jestliže se rozhodci tímto důkazem odmítli zabývat vůbec, nebo se jím zabývali nedostatečně. Z odůvodnění rozhodčího nálezu je zřejmé, že rozhodce se odmítl důvodností námitky započtení zabývat. Započtení je hmotněprávní úkon a rozhodce jej jako takový nemůže při posuzování existence či neexistence žalobou uplatněného závazku ignorovat. V důsledku se pak rozhodce vůbec nezabýval důkazy navrženými žalobkyní k prokázání důvodnosti uplatněné námitky započtení. Postup rozhodce, pokud se nezabývá existencí pohledávek, které žalobkyně *in eventum* započtetla proti pohledávkám žalované, nemůže být správný.

Dovolatelka dále namítá, že odvolací soud dospěl k jinému závěru, než k jakému dospěl soud prvního stupně ohledně námitky žalobkyně, že rozhodce se odmítl zabývat námitkou započtení, a tím byla žalobkyni odňata možnost věc řádně projednat. Odvolací soud dospěl k názoru, že není důvod pro zrušení rozhodčího nálezu dle ustanovení § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení. Odvolací soud tak došel k jinému skutkovému zjištění ve vztahu k otázce projednání námitky započtení rozhodce než soud prvního stupně bez toho, aby zopakoval dokazování rozhodčím spisem ve smyslu ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř. Řízení je tak stiženo vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř.).

Z výše uvedených důvodů žalobkyně navrhla, aby Nejvyšší soud rozsudek dovolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že se rozhodce v rozsáhlé části odůvodnění rozhodčího nálezu zabýval započtením jako takovým, jeho důsledky a navazujícími právními otázkami, a pak pouze konstatoval, že se na pohledávky, které byly namítány k započtení, nevztahuje rozhodčí doložka. Není tedy pravdou, že by se započtením *a priori* odmítl rozhodce zabývat a jen by konstatoval, že to neučiní, ale nejdříve řádně zhodnotil možnosti započtení a všechny důsledky. Až následně ukončil úvahy tak, jak je v rozhodčím nálezu uvedeno. Není tedy pravdou, že by závěr, že se rozhodce řádně zabýval námitkou započtení, neplynul z obsahu spisu a ze skutkových závěrů soudu prvního stupně.

Žalovaná je toho názoru, že odvolací soud konstatoval stejný závěr jako soud prvního stupně, tedy že se rozhodce navrženými důkazy nezabýval, proto nelze dospět k závěru, že by musel odvolací soud provádět nové dokazování.

K námitce započtení žalovaná argumentuje dopady, které by posuzování otázky započtení v rozhodčím řízení mělo na další právní vztahy, tj. především prodloužení trvání rozhodčího řízení. Žalovaná dále rozebírá, jak by se mělo postupovat v situaci, kdy bude namítána k započtení pohledávka, kterou na žalovaného postoupil třetí subjekt, a postoupená pohledávka bude plynout ze smlouvy, která nebude zastřešena rozhodčí doložkou.

Žalovaná navrhl, aby Nejvyšší soud podané dovolání zamítl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.), po zjištění, že dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) oprávněnou osobou řádně zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.) a že je podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. z hlediska uplatněných dovolacích důvodů, kterými je vázán i z hlediska jejich obsahového vymezení, přičemž dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Dovolatelka uplatnila dovolací důvod podle § 241a odst. 3 o. s. ř., jelikož odvolací soud vzal v úvahu skutečnosti, které z provedených důkazů nevyplývaly, a naopak pominul rozhodné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány, když v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že z obsahu spisu rozhodčího řízení vyplynulo, že rozhodce se námitkou započtení zabýval, avšak neshledal ji důvodnou.

Dovolacím důvodem podle § 241a odst. 3 o. s. ř. lze namítat, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Skutkovým zjištěním, které nemá podle obsahu spisu oporu v provedeném dokazování, je třeba ve smyslu citovaného ustanovení rozumět výsledek hodnocení důkazů soudem, který neodpovídá postupu vyplývajícímu z ustanovení § 132 o. s. ř., protože soud vzal v úvahu skutečnosti, které z provedených důkazů nebo přednesů účastníků nevyplývaly ani jinak nevyšly za řízení najevo, protože soud pominul rozhodné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány nebo vyšly za řízení najevo, nebo protože v hodnocení důkazů, popř. poznatků, které vyplynuly z přednesů účastníků nebo které vyšly najevo jinak, z hlediska závažnosti (důležitosti), zákonosti, pravdivosti, eventuálně věrohodnosti, je logický rozpor, nebo jestliže hodnocení důkazů odporuje ustanovením § 133–135 o. s. ř. Skutkové zjištění nemá oporu v provedeném dokazování v podstatné části tehdy, týká-li se skutečností, které byly významné pro posouzení věci z hlediska hmotného práva. Provedeným dokazováním je třeba rozumět jak dokazování provedené u soudu prvního stupně, tak i dokazování provedené před odvolacím soudem (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 65/2000, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, Svazek 1, pod č. C 8).

Důkazy soud hodnotí podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci (§ 132 o. s. ř.). Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, jíž je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, pravdivosti, popř. věrohodnosti.

Dovolacím důvodem podle § 241a odst. 3 o. s. ř. lze napadnout výsledek činnosti soudu při hodnocení důkazů, na jehož nesprávnost lze usuzovat – jak plyne ze zásady volného hodnocení důkazů – jen ze způsobu, jak k němu odvolací soud dospěl. Nelze-li soudu v tomto směru vytknout žádné pochybení, nelze ani polemizovat s jeho skutkovými závěry. Znamená to, že hodnocení důkazů, a tedy ani skutkové zjištění jako jeho výsledek, z jiných než výše uvedených důvodů nelze dovoláním úspěšně napadnout (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. března 2011, sp. zn. 32 Cdo 106/2011).

Z protokolu o jednání před soudem prvního stupně (č. l. 151) se podává, že soud prvního stupně v průběhu jednání provedl důkaz rozhodčím spisem. Z něj učinil skutkové zjištění, že rozhodce se s námitkou započtení svědomitě vypořádal, ale po stránce hmotněprávní se jí vůbec nezabýval. Odvolací soud, aniž by opakoval dokazování, uvedl, že z obsahu spisu rozhodčího řízení vyplynulo, že rozhodce se námitkou započtení vznesenou žalobkyní zabýval, avšak ji neshledal důvodnou. V rozhodčím nálezu čj. R-1/2008 (č. l. 107 rozhodčího spisu) rozhodce uvedl: „*Námitku započtení vznesenou žalovanou stranou jako procesní obranu v tomto řízení nelze uznat, neboť pohledávky žalovanou stranou započítávané nesdílejí režim rozhodčího řízení, natož shora uvedeného rozhodce, a proto o nich nemůže být jakýmkoliv způsobem v tomto řízení rozhodováno.*“

Nejvyšší soud proto uzavřel, že skutkové zjištění odvolacího soudu, že rozhodce se námitkou započtení zabýval, ale neshledal ji důvodnou, nemá oporu v provedeném dokazování, když z obsahu rozhodčího nálezu jasně vyplývá, že rozhodce se námitkou započtení po právní stránce nezabýval, tj. k její věcné důvodnosti se vůbec nevyjadřoval, jelikož dospěl k závěru, že tuto námitku nelze z procesních důvodů řešit v rozhodčím řízení. Dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. tak byl naplněn.

Rozhodnutí odvolacího soudu je dále postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, jelikož odvolací soud dospěl v otázce, zda se rozhodce zabýval či nezabýval námitky započtení, k jinému skutkovému zjištění než soud prvního stupně, aniž by opakoval důkazy provedené před soudem prvního stupně (§ 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř.).

Nejvyšší soud se vyjadřuje i k posouzení otázky, zda pod důvod ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení (straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat) spadá i situace, kdy se rozhodce v rozhodčím řízení věcně nezabýval námitkou, že pohledávka žalovaná v tomto řízení zanikla započtením.

Důvod ke zrušení rozhodčího nálezu soudem upravený v § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení míří především na ochranu dodržování základních procesních práv a povinností účastníků rozhodčího řízení s ohledem na zásadu rovnosti

účastníků vyjádřenou v ustanovení § 18 zákona o rozhodčím řízení. Účastníkům musí být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Podle konstantní judikatury ESLP princip rovnosti zbraní, jako jeden z prvků širšího pojetí spravedlivého procesu, vyžaduje, aby každé procesní straně byla dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestavějí do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana. I v rozhodčím řízení je třeba trvat na tom, aby účastníky navržené důkazy byly před rozhodčím soudem projednány tak, že buď budou provedeny, nebo nebudou po řádném odůvodnění připuštěny. Všechny námitky vedoucí ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení musí být nutně procesního charakteru, musí se tedy týkat postupu rozhodčího soudu při projednávání sporu, nikoliv správnosti skutkových nebo právních závěrů učiněných rozhodčím soudem.

S ohledem na princip rovnosti zbraní účastníků řízení, který se uplatňuje i v rozhodčím řízení, je třeba dát oběma stranám v rozhodčím řízení možnost tvrdit, vlastní tvrzení prokazovat a vznášet námitky proti tvrzení protistrany. Účastníci mají zároveň právo, aby se vznesenými námitkami rozhodčí soud věcně zabýval. Je-li v rozhodčím řízení žalována určitá pohledávka, musí mít žalovaný v rozhodčím řízení právo uplatnit proti této pohledávce veškeré námitky, které mohou mít dopad na rozhodnutí ve věci. Následkem řádného uplatnění námitky započtení v řízení by mohl být závěr rozhodujícího orgánu, že žalovaná pohledávka zanikla z důvodu započtení. Žalobu by bylo poté nutné v rozhodčím řízení zamítnout. Žalovanému tedy nelze upřít možnost uplatnit svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce. Z uvedeného se podává, že rozhodce musí obranu žalovaného, již uplatňuje svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce, posoudit věcně, tj. zda došlo v důsledku tohoto úkonu k zániku (částečnému zániku) pohledávky žalobce, a nemůže toto věcné posouzení odepřít z důvodu, že k tomuto posouzení nemá rozhodce pravomoc, neboť o této pohledávce nebyla uzavřena rozhodčí smlouva. Pokud tak učiní, odnímá tím účastníku řízení možnost věc před rozhodci projednat.

Ze shora uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Nejvyšší soud jej ve výroku pod bodem II a v závislém výroku pod bodem III o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.). O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení rozhodne soud v novém rozhodnutí o věci.

Zdroje: zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (§ 2, 3, 18, 31), zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (§ 2, 39), zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (§ 196a), zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (§ 118a, 157), rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 65/2000, sp. zn. 32 Cdo 106/2011

Včas uplatněná námitka

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2406/2011)

Námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy včas uplatněná v rozhodčím řízení má za důsledek, že z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení se tato námitka vztahuje i na jiné důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy, než které byly případně v této námitce skutkově popsány.

Nejvyšší soud rozhodl věci žalobkyně M. S. proti žalované U., a. s., o zrušení rozhodčího nálezu, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 22 Cm 151/2008, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 12. 2010, čj. 9 Cmo 180/2010-52, tak, že se rozsudek zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. března 2010, čj. 22 Cm 151/2008-34, zamítl návrh na zrušení rozhodčího nálezu Rsp 322/08, vydaného dne 25. srpna 2008 Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR v Praze.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že dne 27. prosince 2006 byla uzavřena mezi Ž., a. s., A., s. r. o., Mgr. B. S. a M. S. směnečná dohoda. Článek 10 směnečné dohody obsahoval rozhodčí doložku následujícího znění: „Všechny spory, které by mohly vzniknout z této Dohody nebo v souvislosti s ní nebo z vystavené směnky, budou s vyloučením pravomoci obecných soudů rozhodovány s konečnou platností v rozhodčím řízení u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR v Praze podle jeho Řádu třemi rozhodci ustanovenými podle tohoto Řádu.“ Dne 18. srpna 2008 se před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR v Praze (dále jen „rozhodčí soud“) konalo ústní jednání, z něhož byl pořázen zápis. Dne 25. srpna 2008 byl vydán rozhodčí nález rozhodčího soudu Rsp 322/08.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že ve směnečné dohodě je obsažena platná rozhodčí doložka podle § 2 odst. 3 písm. v) (správně písm. b/) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“). Soud dospěl k závěru, že toto ujednání není v rozporu s bodem 3 směnečné dohody, kde se říká, že banka je oprávněna směnku vyplnit a tuto směnku uplatnit u soudu, anebo ji prodat.

Soud prvního stupně přihlédl i k tomu, že zástupce žalobkyně nejprve uznal pravomoc rozhodčího soudu, toto jeho prohlášení je zaprotokolováno, a teprve při ústním jednání konaném ve sporu dne 18. srpna 2008 uplatnil námitku nedostatku arbitrability. Soud proto posoudil tuto žalobu jako účelovou, která by měla vést pouze k tomu, aby odložila vykonatelnost rozhodčího nálezu.

K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 13. prosince 2010, čj. 9 Cmo 180/2010-52, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok pod bodem II).

Odvolací soud zopakoval důkaz zápisem z ústního jednání konaného před rozhodčím soudem dne 18. srpna 2008. Zjistil, že při jeho zahájení v 10 hodin předseda rozhodčího senátu Mgr. M. D. seznámil přítomné strany se složením rozhodčího senátu, přičemž přítomní zástupci sdělili, že nemají námitek proti příslušnosti tohoto soudu. Poté k dotazu předsedy rozhodčího senátu žalobkyně (v tomto řízení žalovaná) sdělila, že trvá na žalobě, a pak zástupce třetí žalované (v tomto řízení žalobkyně) namítl, že rozhodčí soud není oprávněn rozhodovat tento spor z důvodu rozporu mezi článkem 10 a článkem 3 směnečné dohody, podle kterého je banka oprávněna směnku uplatnit u soudu.

Na základě provedeného dokazování učinil odvolací soud závěr, že žalobkyně v rozhodčím řízení neuplatnila námitku neplatnosti rozhodčí doložky z důvodu rozporu mezi smluvními ustanoveními obsaženými v článku 3 a článku 10 směnečné dohody z 27. prosince 2006 dříve, než začala jednat ve věci samé, neboť žalobkyně tuto námitku nevznesla k dotazu rozhodčího soudu před zahájením jednání ve věci samé, zda účastníci mají námitky proti příslušnosti rozhodčího soudu. Vzhledem k opožděnosti námitky tvrzeného důvodu neplatnosti rozhodčí doložky nebylo nutné se zabývat tím, zda je skutečně dán žalobkyní tvrzený rozpor ve směnečné dohodě, a pokud ano, jestli tento rozpor zakládá neplatnost rozhodčí doložky. Ze stejného důvodu nemohl soud prvního stupně a ani odvolací soud přihlídnout k opožděnému tvrzení žalobkyně, že nepodepsala směnečnou dohodu, ve které byla obsažena rozhodčí doložka.

Odvolací soud proto dospěl k závěru, že žalobkyně uplatnila ve smyslu § 33 zákona o rozhodčím řízení později tvrzený důvod neplatnosti rozhodčí doložky a tentýž závěr platí i pro námitku, že žalobkyně nepodepsala zmíněnou směnečnou dohodu zahrnující spornou rozhodčí doložku.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Přípustnost dovolání zakládá na § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spočívá dle dovolatelky v posouzení otázky, zda je možno založit pravomoc rozhodce bez podepsané rozhodčí doložky, a to pouze s pomocí ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Jako dovolací důvod uplatňuje dovolatelka § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Nesprávné právní posouzení věci spočívá dle dovolatelky v nesprávném výkladu ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Dovolatelka se domnívá, že námitku neplatnosti rozhodčí doložky vznesla včas, když její zástupce při jednání rozhodčího soudu nejprve sdělil, že nemá námitek proti příslušnosti tohoto soudu, poté k dotazu předsedy rozhodčího senátu sdělil, že rozhodčí soud není oprávněn rozhodovat spor z důvodu neplatnosti rozhodčí doložky.

Dovolatelka kromě toho namítá, že pokud nebyla rozhodčí doložka vůbec sjednána (nebyla podepsána p. S.), pak nelze založit pravomoc rozhodčího soudu a rozhodovat spor v rozhodčím řízení. Neexistence rozhodčí doložky je takovou vadou,

kteřou nelze zhojit postupem podle § 33 zákona o rozhodčím řízení. Nelze tedy založit pravomoc rozhodce jen tím, že rozhodčí doložka neexistuje a účastník řízení toto včas ve smyslu § 33 zákona o rozhodčím řízení nenamítne.

Dále dovolatelka tvrdí, že je třeba rozlišovat mezi neplatností rozhodčí doložky a neexistencí rozhodčí doložky, když nebyla vůbec podepsána. Podle dovolatelky odkazuje § 33 zákona o rozhodčím řízení na případy, kdy je rozhodčí doložka neplatná, tedy existuje v psané podobě, ale je neplatná. Na neexistující rozhodčí doložku by se omezení dané ustanovením § 33 zákona o rozhodčím řízení vztahovat nemělo. Pokud není vůbec sjednána rozhodčí doložka, lze dle dovolatelky zrušit rozhodčí nále, i pokud nebyla námitka vznesena ve lhůtě podle § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Dovolatelka proto navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání navrhl, aby dovolání bylo odmítnuto pro nepřijatnost, jelikož nejsou dány dovolací důvody pro projednání věci před Nejvyšším soudem. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) vzhledem k článku II bodu 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. prosince 2012.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou, nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné. Dovedil, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť odvolací soud řešil právní otázku, která dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Jde o otázku, zda strana uplatnila v rozhodčím řízení včas námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy podle § 33 zákona o rozhodčím řízení, jestliže tuto námitku uplatnila po zahájení ústního jednání, poté co žalobkyně k dotazu předsedy rozhodčího senátu sdělila, že trvá na žalobě, za situace, kdy strany před tímto sdělením žalobkyně uvedli, že nemají námitek proti příslušnosti rozhodčího soudu, a zda případný závěr o včasnosti této námítce má za důsledek, že z hlediska § 33 zákona o rozhodčím řízení byla včas vznesena námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy i z jiných důvodů, než z důvodů skutkově vymezených v této námítce.

Nejvyšší soud poté přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle ustanovení § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. z uplatněných dovolacích důvodů, kterými je vázán i z hlediska jejich obsahového vymezení. Dospěl přitom k závěru, že dovolání je důvodné.

Dovolatelka uplatnila dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Namítla, že odvolací soud nesprávně aplikoval ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Nesprávným právním posouzením věci se rozumí omyl soudu při aplikaci právních předpisů na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo soud aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil.

Vzhledem k ustanovení článku II bodu 1. zákona č. 19/2012 Sb., jímž byl změněn zákon o rozhodčím řízení a podle něhož rozhodčí řízení zahájena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, včetně řízení v případech sporů ze spotřebitelských smluv, se dokončí podle dosavadních právních předpisů, je pro posouzení dané věci rozhodné znění zákona o rozhodčím řízení před novelou provedenou tímto zákonem, tedy znění účinné do 29. února 2012.

Ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení ukládá soudu zamítnout návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody uvedené v § 31 písm. b) nebo c) zákona o rozhodčím řízení, jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé. Podle § 31 písm. b) zákona o rozhodčím řízení lze namítat, že rozhodčí smlouva je z jiných důvodů než z důvodu uvedeného v § 31 písm. a) zákona o rozhodčím řízení neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje. Podle § 31 písm. c) zákona o rozhodčím řízení je důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu skutečnost, že ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem. Ustanovení § 31 písm. b) a c) zákona o rozhodčím řízení se tedy vztahuje jak na případy, kdy byla uzavřena neplatná rozhodčí smlouva (pokud ovšem nejde o neplatnost rozhodčí smlouvy podle § 31 písm. a/ z důvodu nedostatku arbitrability, což v posuzované věci nenastalo), tak na případy, kdy vůbec nedošlo k uzavření rozhodčí smlouvy. I námitku, že rozhodčí smlouvu nepodepsala, tedy v daném případě musela žalobkyně v rozhodčím řízení uplatnit před tím, než začala jednat ve věci samé.

Uplatnění důvodů podle ustanovení § 31 písm. b) nebo c) zákona o rozhodčím řízení stranou, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, v rozhodčím řízení před tím, než tato strana začala jednat ve věci samé, je podmínkou pro možnost postupu soudu podle § 31 písm. b) a c) zákona o rozhodčím řízení především pro zabránění průtahům v dalším řízení.

Ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení ukládá straně rozhodčího řízení povinnost uplatnit důvody podle § 31 písm. b) a c) zákona o rozhodčím řízení dříve, než strana začala jednat ve věci samé, nikoliv před prvním úkonem ve věci, či dříve, než začal ve věci samé jednat rozhodce. Pojem „věc sama“ je právní teorií i soudní praxí vykládán jednotně jako věc, která je oním předmětem, pro nějž se řízení vede. Řešení otázek procesního charakteru nelze považovat za „jednání ve věci samé“. V řízení bylo zjištěno, že při zahájení ústního jednání předseda rozhodčího senátu seznámil strany se složením rozhodčího senátu, přičemž přítomní zástupci stran sdělili, že nemají námitek proti příslušnosti tohoto soudu. Poté k dotazu předsedy rozhodčího senátu žalobkyně (v tomto řízení žalovaná) sdělila, že trvá na žalobě. Poté zástupce třetí žalované (v tomto řízení žalobkyně) namítl, že rozhodčí soud není oprávněn rozhodovat tento spor z důvodu rozporu mezi článkem 10 a článkem 3 směrné dohody, podle kterého je banka oprávněna směnku uplatnit u soudu. Zástupce

žalobkyně tak učinil dříve, než se vyjádřil věcně k podstatě sporu. Z učiněných skutkových zjištění nelze než dovést, že žalobkyně vznesla námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy z důvodu rozporu mezi uvedenými články směnečné dohody dříve, než ona začala jednat ve věci samé, tj. před přednesem tvrzení týkajících se věci samé, tedy z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení včas.

Včas vznesená námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy má za důsledek, že z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení se tato námitka vztahuje i na jiné důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy, než které byly případně v této námitce skutkově popsány.

Vztahuje se tedy i na námitku žalobkyně, kterou vznesla v průběhu řízení před soudem prvního stupně, že rozhodčí doložku nepodepsala. Vzhledem ke skutkovému zjištění soudu prvního stupně, že dne 27. prosince 2006 byla uzavřena směnečná dohoda mezi Ž., a. s., a A. s. r. o., Mgr. B. S. a M. S., je nutno dovést, že touto námitkou žalobkyně namítla neplatnost předmětné rozhodčí doložky. Navíc i právní teorie zastává názor, že pod důvod ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) zákona o rozhodčím řízení z důvodu neplatnosti rozhodčí smlouvy je nutné podřadit i případy, kdy rozhodčí smlouva vůbec nevznikla (v této souvislosti srov. Bělohlávek, A. J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1089 s.).

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2, věty za středníkem, o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu podle § 243b odst. 3 o. s. ř. vrátil k dalšímu řízení.

O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení rozhodne soud v novém rozhodnutí o věci.

Zdroje: zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (§ 2, 31, 33), zákon č. 404/2012 Sb. (článek II. bod 7), zákon č. 19/2011 (článek II. bod 1)

Rozhodčí doložka ve spotřebitelské smlouvě

(nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10)

I. Má-li rozhodce, jenž není určen transparentním způsobem, rozhodovat pouze podle zásad spravedlnosti, a současně je spotřebitel zbaven svého práva podat žalobu k civilnímu soudu, znamená to ve svém důsledku porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Jakkoliv totiž může existovat kvalitní hmotněprávní ochrana spotřebitele, není tato ochrana realizovatelná, pokud se jí nelze efektivně domoci. Jestliže se účastníci soukromoprávního vztahu vzdávají ujednáním o rozhodčí doložce práva na soudní ochranu garantovanou státem, neznamená to, že se tím otevírá prostor pro libovůli. Rozhodčí nález je vykonatelným

rozhodnutím, a tudíž se i ve vztahu k rozhodčímu řízení uplatňuje státní moc, kterou lze vykonávat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který stanoví zákon, a to při zachování základních práv a svobod.

II. Ujednání o rozhodčí doložce ve spotřebitelské smlouvě lze z ústavněprávního hlediska připustit pouze za předpokladu, že podmínky ustavení rozhodce a dohodnuté podmínky procesního charakteru budou účastníkům řízení garantovat rovné zacházení, což ve vztahu spotřebitel – podnikatel znamená zvýšenou ochranu slabší strany, tj. spotřebitele, a že dohodnutá procesní pravidla budou garantovat spravedlivé řízení, včetně možnosti přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, jak to umožňuje platný zákon o rozhodčím řízení.

Ústavní soud v řízení o určení neplatnosti smlouvy o půjčce a ústavní stížnosti P. H. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. června 2010, čj. 22 Co 565/2009-20, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 19. října 2009, čj. 16 C 295/2009-9, rozhodl tak, že obě rozhodnutí zrušil.

Odůvodnění:

Obvodní soud pro Prahu 10 usnesením z 19. října 2009, čj. 16 C 295/2009-9, zastavil řízení o žalobě, jíž se žalobci (stěžovatel byl označen jako žalobce a/) domáhali určení neplatnosti smlouvy o půjčce a smlouvy o zajišťovacím převodu práva. Soud prvního stupně konstatoval, že účastníci si ve smlouvách sjednali rozhodčí doložky a žalovaný (vedlejší účastník – společnost F., s. r. o.) uplatnil při prvním úkonu ve věci námitku věcné nepříslušnosti soudu. Dále zdůraznil, že věc může být podrobena rozhodčí smlouvě, neboť rozhodčí smlouva byla platně sepsána, projednání věci nepřesahuje rámec pravomoci přiznané rozhodcům smlouvou a (druhý) rozhodce se dosud neodmítl věcí zabývat, takže byly splněny podmínky § 106 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), a řízení muselo být zastaveno.

K odvolání žalobců Městský soud v Praze usnesením ze dne 15. června 2010, čj. 22 Co 565/2009-20, rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dovodil, že nejsou dány žádné důvody, pro které by věc nemohla být projednána před rozhodcem. Rozhodčí doložka je jasná a určitá. Podle této doložky může spor mezi účastníky projednat kterýkoliv ze dvou v ní uvedených rozhodců, k němuž bude podána žaloba. Mgr. K., jako první stranami smluvený rozhodce, sice sdělila, že spor mezi stranami řešit nechce, ale skutečnost, že návrh odmítl řešit i druhý z rozhodců (A.), žalobci netvrdili ani neprokazovali. Žalobci tedy podle názoru odvolacího soudu nevyčerpali zcela možnost zahájit řízení před účastníky určeným rozhodcem s vyloučením pravomoci obecných soudů tak, jak si ujednali v rozhodčí doložce. Odvolací soud uzavřel, že je touto smlouvou vázán a smlouva brání tomu, aby byla věc před ním projednána.

Stěžovatel v ústavní stížnosti stručně rekapituluje okolnosti celého případu, zejména pak obsah uzavřených smluv o půjčce a zajišťovacím převodu práva, a popisuje, co jej vedlo k podání žaloby na soud. Uvádí, že s odkazem na rozhodčí doložku podal spolu s druhým žalobcem návrh na projednání věci u rozhodkyně Mgr. K., avšak ta výslovně odmítla spor řešit, a proto se obrátili na soud. Stěžovatel vyslovuje přesvědčení, že ve smlouvách není určeno, že pokud by jeden z rozhodců odmítl věc řešit, musí být podán návrh u druhého rozhodce, jak dovozují obecné soudy. Zdůraznil, že rozhodčí doložka výslovně uvádí, že smluvní strany ustanovují za rozhodce Mgr. L. K., která však odmítla spor řešit. Není přitom možné, aby se rozhodčí doložka odvolávala na neurčitěho rozhodce, který bude jmenován *ad hoc*. Stěžovatel konstatuje, že v tomto směru je rozhodčí doložka týkající se druhého rozhodce neplatná a soudy by měly k této neplatnosti přihlížet. Postupem obecných soudů, které se odmítly věcí zabývat, tak došlo k porušení práva na soudní ochranu a spravedlivý proces vyplývajícího z čl. 36 odst. 1 Listiny. Obecné soudy měly věc podle § 106 odst. 1, věty druhé, o. s. ř. projednat.

Ústavní soud si pro náležité posouzení věci vyžádal příslušný spis a stanoviska účastníků a vedlejšího účastníka řízení.

Z účastníků řízení se vyjádřil toliko Obvodní soud pro Prahu 10, a to pouze tak, že o zastavení řízení rozhodl v souladu s platnými právními předpisy, neboť rozhodčí doložka byla řádně sjednána a bylo v dispozici žalobce, zda smlouvy s rozhodčí doložkou podepíše. Vedlejší účastník řízení podal obsáhlejší vyjádření. Předně uvádí, že ústavní stížnost považuje za nepřijatelnou, neboť stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje. Za tento prostředek považuje rozhodčí řízení před druhým rozhodcem, jehož si smluvní strany sjednaly. Vedlejší účastník nesouhlasí s tvrzením stěžovatele, že sjednané smlouvy jsou neplatné. Zdůrazňuje, že jak smlouva o půjčce, tak i smlouva o zajišťovacím převodu práva neodporují zákonu, neobcházejí jej ani se nepříčí dobrým mravům a jak stěžovatel, tak i druhý žalobce je uzavřeli svobodně a vážně.

Stěžovatel v replice k vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení uvedl, že účastník smlouvy s rozhodčí doložkou nemá fakticky možnost ovlivnit obsah smlouvy. Smluvní autonomie se omezuje pouze na možnost podepsat smlouvu či nikoliv, takže rovnost stran je v těchto případech zcela formální. Dále podotkl, že úroveň rozhodců u rozhodčích soudů není nijak vysoká a navíc jsou rozhodci na výsledku řízení svým způsobem finančně zainteresováni, což předjímá výsledek rozhodčího řízení.

Dle § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, může Ústavní soud se souhlasem účastníků od ústního jednání upustit, nelze-li od něj očekávat další objasnění věci. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud měl za to, že od jednání nelze očekávat další objasnění věci, vyzval účastníky k vyjádření souhlasu s upuštěním od ústního jednání. Stěžovatel a oba účastníci řízení vyjádřili s upuštěním od ústního jednání souhlas. Vedlejší účastník naopak výslovně uvedl, že nesouhlasí s upuštěním od ústního jednání, proto Ústavní soud ústní jednání nařídil.

Ústavní soud stejně jako v mnoha předchozích rozhodnutích konstatuje, že jednou z funkcí Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod. V posuzované věci to znamená povinnost soudů interpretovat procesní ustanovení a principy v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod.

Podle čl. 36 odst. 1 Listiny má každý právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech i u jiného orgánu. Ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny stanovuje, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Ustanovení čl. 90 Ústavy uvádí: „Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům.“

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“), upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislymi a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů (viz § 1 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení).

Podle § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení si strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Jedná-li se o *ad hoc* rozhodce, jímž musí být vždy fyzická osoba (viz § 4 zákona o rozhodčím řízení), může být přímo v rozhodčí smlouvě tento rozhodce či rozhodci, je-li jich více, uveden (uvedeni), případně může rozhodčí smlouva dle § 7 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny.

Na základě § 13 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení mohou stálé rozhodčí soudy, které mohou být zřízeny pouze na základě zákona, vydávat své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku; tyto statuty a řády mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet a mohou výběr rozhodců vázat na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu. Statuty a řády mohou též určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců.

Podle § 55 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“), platí, že smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, která mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení. Podle odstavce 2 téhož ustanovení jsou taková ujednání ve spotřebitelských

smlouvách neplatná. Podle § 56 odst. 1 obč. zák. nesmějí spotřebitelské smlouvy obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.

V dané věci obecné soudy zastavily řízení s poukazem na existenci rozhodčí doložky a nutnost vyřešit spor mezi účastníky nejprve v rámci rozhodčího řízení. Ústavní soud měl možnost ze spisu, který si vyžádal od Obvodního soudu pro Prahu 10, seznámit se s průběhem řízení a všemi potřebnými podklady (zejména s oběma smlouvami obsahujícími rozhodčí doložky, které jsou součástí přílohy ke spisu). Z podkladů zjistil, že rozhodčí doložky v obou smlouvách jsou formulovány tak, že na prvním místě je jako rozhodce uvedena Mgr. L. K., která bude spory vzniklé mezi účastníky smluv rozhodovat v rozhodčím řízení s vyloučením pravomoci obecných soudů podle platného práva České republiky. V pořadí druhá je jako rozhodce uvedena A. V rámci této rozhodčí doložky je stanoveno, že všechny spory budou s konečnou platností rozhodovány jedním rozhodcem určeným stranou žalující ze seznamu členů sdružení A. nebo určeným předsedou A., pokud strana žalující svého práva nevyužije, a to v rozhodčím řízení vedeném podle Pravidel rozhodčího řízení A., přičemž strany souhlasí s tím, že se rozhodčí řízení bude konat jen na základě písemných podkladů, bez konání ústního jednání a spor bude rozhodnut podle zásad spravedlnosti (equity).

Z vyžádaného spisu se dále podává, že žalobci, resp. jejich právní zástupkyně se s vyřešením sporu nejprve obrátili na první určenou rozhodkyni Mgr. K., která jim však přípisem ze dne 18. srpna 2009 (viz příloha vyžádaného spisu) sdělila, aby se ve věci obrátili na soud. Poté žalobci podali žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 10 na určení neplatnosti smluv. Obecné soudy následně řízení zastavily s ohledem na nedostatek soudní pravomoci, neboť rozhodčí doložku stanovující pravomoc rozhodce nepovažovaly za neplatnou.

Ústavní soud úvodem připomíná, že respekt a ochranu autonomie vůle považoval ve své předchozí judikatuře za zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu, za původní „matrici“ vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí ve smyslu „konstanty“ vytčené před závorkou, „v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivně právně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy“. V intencích tohoto názoru pak Ústavní soud ve vztahu k rozhodčím doložkám formuloval, že strany rozhodčí smlouvy se dobrovolně a vědomě vzdávají svého práva na projednání své věci nezávislým a nestranným soudem (srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 2619/08, sp. zn. II. ÚS 805/06 aj.). Přesto však ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé autonomii vůle proporcionálně omezit (srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3/06 ze dne 6. 11. 2007 /N 185/47 SbNU 429/, dostupný též na internetové adrese nalus.usoud.cz).

Ústavní soud při posuzování problematiky vychází z toho, že v dané věci se jedná o smlouvu uzavřenou mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem, která má charakter spotřebitelské smlouvy. Není totiž pochyb o tom, že v předmětných smlouvách na jedné straně vystupoval stěžovatel (dlužník) v postavení spotřebitele a na straně druhé vedlejší účastník v pozici dodavatele jednajícího v rámci své obchodní nebo podnikatelské činnosti (viz § 53 obč. zák.). Proto je třeba na problematiku rozhodčích doložek nahlížet primárně z pohledu práva na ochranu spotřebitele. Ochrana spotřebitele ve spotřebitelských smlouvách je v českém právním řádu upravena v § 52 a násl. obč. zák. Cílem uvedené úpravy je především ochrana slabší smluvní strany (spotřebitele), která je výrazným trendem moderního soukromého práva.

Přestože není v § 56 odst. 3 obč. zák. rozhodčí doložka uvedena v příkladném výčtu zneužívajících klauzulí jako nepřípustné ujednání, je třeba zkoumat, zda s přihlédnutím ke všem okolnostem posuzovaného případu nemůže být za takové považována. Při vědomí toho, že směrnice Rady č. 93/13/ES ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, na jejímž základě byla ochrana spotřebitele do českého právního řádu transponována, nemá v českém právním řádu horizontální (tj. mezi osobami navzájem) přímý účinek, lze však přesto v rámci eurokonformního výkladu českého práva s právem komunitárním její znění na podporu závěrů uvedených výše využít. Základnu pro použití eurokonformního výkladu v oblasti spotřebitelských smluv představuje § 51a obč. zák. Toto ustanovení lze považovat za významné zejména z důvodů interpretačních. Při použití výkladu eurokonformního (harmonického), případně výkladu dle principu Von Colson, by měl být cíl evropské normy (typicky směrnice) zásadním vodítkem pro soudy při jejich výkladu národních ustanovení (viz například rozhodnutí Evropského soudního dvora č. 14/83 /Von Colson/ a č. 79/83 /Harz/).

Směrnice č. 93/13/ES byla přijata s cílem zvýšit ochranu spotřebitele před nepřiměřenými podmínkami ve smlouvách. Podle citované směrnice (viz čl. 3) se za nepřiměřenou podmínku ve smlouvě považuje zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, pokud způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran. Východiskem pro posouzení otázky, zda lze rozhodčí doložku považovat za nepřiměřenou podmínku ve smlouvě (ve smyslu zbavení práva spotřebitele podat žalobu), je dřívější v rozhodnutích Ústavního soudu vyslovený názor, podle kterého rozhodčí řízení není nalézáním práva, ale dotvářením závazkového vztahu smluvních stran. V rozhodčím řízení jde tedy o vyjasnění a narovnání vzájemných práv, jež se děje činností rozhodce v zastoupení stran, které na rozhodce smlouvou delegovaly svoji vůli (srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 166/05, sp. zn. IV. ÚS 511/03, sp. zn. I. ÚS 339/02 nebo sp. zn. Pl. ÚS 37/08). Tento restriktivní názor vyjádřený v citovaných směrnících

pak nutně musí vést k závěru, že rozhodčí řízení není řízením soudního typu. Tento závěr se pak odráží v celkově přísnějším nahlížení na rozhodčí doložky a jejich náležitosti tak, aby nepředstavovaly nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách (např. nezbavovaly spotřebitele práva podat žalobu k soudu).

Ústavní soud dospívá k závěru, že rozhodčí doložky v této konkrétní věci, tak jak byly sjednány, naplňují znaky nepřiměřených podmínek, neboť vyvolávají nerovnováhu mezi účastníky řízení a tato nerovnováha dosahuje zvýšené disproporční intenzity (co do práv a povinností) a ve svém důsledku je způsobilá vést ke značné procesní nevýhodě jednoho z účastníků řízení. Tato procesní nerovnováha může spočívat i ve zbavení spotřebitele ochranných ustanovení právního řádu o ochraně spotřebitele například formou rozhodování na základě zásad spravedlnosti.

To, aby mohla být rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách platně dojednána, v první řadě předpokládá transparentní a jednoznačná pravidla pro určení osoby rozhodce. Tato podmínka splněna není za situace, kdy, jako v tomto konkrétním případě, je v rozhodčí doložce stanoveno, že všechny spory budou s konečnou platností rozhodovány jedním rozhodcem určeným stranou žalující ze seznamu členů sdružení A. nebo určeným předsedou A., pokud strana žalující svého práva nevyužije, a to v rozhodčím řízení vedeném podle pravidel rozhodčího řízení A., přičemž strany souhlasí s tím, že se rozhodčí řízení bude konat jen na základě písemných podkladů, bez konání ústního jednání a spor bude rozhodnut podle zásad spravedlnosti (equity). Jde-li o ujednání v rámci spotřebitelské smlouvy, musí rozhodčí řízení obecně zaručovat procesní práva srovnatelná s řízením, které by bylo namísto v případě, kdy by se spotřebitel k ujednání ve spotřebitelské smlouvě nezavázal (ústnost, přímost jednání, odvolací instance, absence jiných překážek v uplatnění spotřebitelova práva), což však rozhodčí řízení za podmínek nastavených tak, jako je tomu v posuzovaném případě, rozhodně nezaručuje.

Ústavní soud tedy dovozuje, že rozhodčí doložky tak, jak byly sjednány v daném případě, jsou nepřípustné, neboť *v situaci, kdy má rozhodce, jenž není určen transparentním způsobem, rozhodovat pouze podle zásad spravedlnosti, a současně je spotřebitel zbaven svého práva podat žalobu k civilnímu soudu, znamenají ve svém důsledku porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Jakkoliv totiž může existovat kvalitní hmotněprávní ochrana spotřebitele, není tato ochrana realizovatelná, pokud se jí nelze efektivně domoci. Jestliže se účastníci soukromoprávního vztahu vzdávají ujednáním o rozhodčí doložce práva na soudní ochranu garantovanou státem, neznamená to, že se tím otevírá prostor pro libovůli. Rozhodčí nález je vykonatelným rozhodnutím, a tudíž se i ve vztahu k rozhodčímu řízení uplatňuje státní moc, kterou lze vykonávat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který stanoví zákon, a to při zachování základních práv a svobod.* Lze tedy uzavřít, že *ujednání o rozhodčí doložce ve spotřebitelské smlouvě lze z ústavněprávního*

hlediska připustit pouze za předpokladu, že podmínky ustavení rozhodce a dohodnuté podmínky procesního charakteru budou účastníkům řízení garantovat rovné zacházení, což ve vztahu spotřebitel – podnikatel znamená zvýšenou ochranu slabší strany, tj. spotřebitele, a že dohodnutá procesní pravidla budou garantovat spravedlivé řízení, včetně možnosti přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, jak to umožňuje platný zákon o rozhodčím řízení.

Ústavní soud připojuje nad rámec výše uvedeného a toliko jako *obiter dictum* rozšiřující komentář, neboť mu připadá vhodné se k problematice rozhodčích doložek blíže vyjádřit, i s ohledem na existující rozdílné nazírání na tuto problematiku jak v právní praxi,¹⁾ tak v soudní judikatuře,²⁾ teprve nedávno v otázce náležitosti a platnosti rozhodčí doložky bez přímého určení *ad hoc* rozhodce sjednocené usnesením velkého senátu Nejvyššího soudu (viz usnesení ze dne 11. května 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010). Odhlédneme-li od výše uvedeného, že je třeba na rozhodčí doložky uzavřené ve spotřebitelských smlouvách pohlížet přísněji, nebyly by dle názoru Ústavního soudu splněny podmínky pro rozhodování rozhodčím soudem (tedy i pokud by se nejednalo o spotřebitelskou smlouvu), z toho důvodu, že rozhodčí doložka neumožňuje transparentní výběr rozhodce, který by měl spor rozhodovat.

Zákon o rozhodčím řízení upravuje podmínky, za kterých stát deleguje svou jurisdikční pravomoc soukromoprávním subjektům, rozhodcům, stanoví věcný rámec arbitrability sporů, stejně jako i základní zásady řízení před rozhodci a jejich rozhodování. Přestože jde v rozhodčím řízení o dotváření právního vztahu mezi účastníky smlouvy soukromoprávními subjekty, není možno rezignovat na jakákoliv pravidla. Tak, jak je pro řízení soudní zakotvena jako jedna ze základních zásad právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny), lze obdobný požadavek vztáhnout i na řízení rozhodčí. Byť je vedeno zjednodušenou formou, cílem by mělo být rovněž dosažení spravedlivého rozhodnutí ve věci, což v první řadě předpokládá i transparentní a jednoznačná pravidla pro určení osoby rozhodce.

Je třeba vycházet z toho, že pokud má ve věci rozhodovat subjekt (právnícká osoba), který není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona (viz § 13 zákona o rozhodčím řízení), měla by být osoba rozhodce jednoznačně stanovena, a to buď uvedením konkrétního jména, anebo jednoznačným určením způsobu jeho

1) Např. Slováček, D.: Rozhodčí řízení a směrnice o nepříměných podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. *Právní rozhledy*, 2010, č. 9, str. 331–334; Lisse, L.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách a judikatura ESD. *Právní fórum*, 2010, č. 12, 581; Sokol, T.: Opět k (ne)platnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 6, str. 22; Šmerda, M.: Zamyšlení nad jedním soudním rozhodnutím – nefér útok na rozhodčí řízení. *Právní fórum*, 2010, č. 4, str. 176 atd.

2) Srov. např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. května 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 45/2010 versus zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008, ale i další, např. usnesení sp. zn. 32 Cdo 5129/2007, sp. zn. 32 Cdo 2312/2007 aj.

volby. Ustanovení § 1 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení zní, že majetkové spory jsou rozhodovány nezávislými a nestrannými rozhodci. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení si strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Konečně podle § 7 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení platí, že rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny.

Právní úprava tak ve svém slovním vyjádření jednoznačně preferuje požadavek individualizace (konkretizace) osoby rozhodce (srov. „... spory jsou rozhodovány nezávislými a nestrannými rozhodci“, „... má rozhodovat jeden nebo více rozhodců ...“ anebo „rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců“), přičemž vždy platí, že se musí jednat o fyzickou osobu. Teprve v případě, že nedojde ke jmenovitému určení rozhodce, je možné stanovit způsob určení počtu i osob rozhodců.

Požadavek na konkretizaci a individualizaci rozhodce je zvýrazněn ve světle toho, že rozhodčí řízení představuje jakýsi „odklon“ od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu (srov. § 31 zákona o rozhodčím řízení). Nebude-li rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nebude pak ani výsledek tohoto rozhodování akceptovatelný.

Ve stávající věci byl výběr rozhodce ponechán na vůli účastníka s tím, že žalující strana jej vybere ze seznamu, který vede rozhodčí společnost (A.), jež nebyla a není stálým rozhodčím soudem, přičemž takový seznam rozhodců může být v okamžiku řešení sporu v rozhodčím řízení naprosto odlišný od seznamu v okamžiku uzavření rozhodčí doložky. Výběr rozhodce pak vůbec nemusí záviset na vůli účastníka, který se na daný subjekt obrací, nýbrž daleko více může být ovlivněn ze strany rozhodčí společnosti (např. zařazením konkrétních osob do seznamu nebo naopak vyřazením jiných). To znemožňuje transparentní výběr rozhodce.

Pokud byla v právní praxi v souvislosti s uzavíráním rozhodčích doložek zdůrazňována smluvní autonomie stran, Ústavní soud k tomu opakovaně podotýká, že tato není zcela neomezená.

Právo na výběr rozhodce totiž nemůže být zneužito ve prospěch jedné ze stran. Limitem autonomie vůle je v tomto případě čl. 2 odst. 3 Listiny, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Na jedné straně zde tedy vystupuje právo svobodně si určit, jakému způsobu přezkumu bude konkrétní právní vztah podroben, na straně druhé je toto právo omezeno základními procesními pravidly a zásadami.

Za přípustný by případně mohl být považován takový postup, při němž s výběrem rozhodce souhlasili oba účastníci, tzn. výběr by nebyl ponechán pouze na vůli jediného účastníka, neboť jinak by v právech a povinnostech stran mohla vzniknout nerovnováha plynoucí z rozhodčí doložky.

Ze všech výše naznačených pohledů je třeba hodnotit uzavřené rozhodčí doložky a považovat je za neplatné, a to zejména pokud by byly uzavřeny v režimu spotřebitelských smluv. Ústavní soud tedy uzavírá, že obecné soudy zastavením řízení při existenci neplatných rozhodčích doložek odepřely stěžovateli poskytnutí soudní ochrany, a tím porušily právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená usnesení Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 10.

Zdroje: Listiny základních práv a svobod (čl. 2, 36, 38), Ústava České republiky (čl. 90), zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (§ 1, 2, 4, 7, 13, 31), zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (§ 51a, 52, 53, 55, 56), zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (§ 106), nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3/06, usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2619/08, sp. zn. II. ÚS 805/06, sp. zn. III. ÚS 166/05, sp. zn. IV. ÚS 511/03, sp. zn. I. ÚS 339/02 nebo sp. zn. Pl. ÚS 37/08, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010